

MODELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

Decembrie 2007

CUPRINS

SUMAR EXECUTIV	3
CHAPTER 1: INTRODUCERE	7
<i>1.1. Fluxurile migraționiste și caracteristicile lor</i>	7
Structura educațională și de gen a fluxurilor migraționiste	10
<i>1.2. Tendințele pieții muncii și nivelele de educație</i>	10
Studiile și insuficiența / suprasaturația nivelurilor de calificare.....	11
<i>1.3. Cadrul legislativ și politicile pentru migrație</i>	12
Practicile managementului migrației	15
CAPITOLUL 2: METODOLOGIA	17
CAPITOLUL 3: EMIGRANȚII POTENȚIALI	22
<i>3.1. Descriere succintă a grupului țintă</i>	22
<i>3.2. Evaluarea intențiilor de emigrare peste hotare</i>	26
<i>3.3. Caracteristicile socio-demografice și educaționale ale emigranților potențiali</i>	29
<i>3.4. Așteptările emigranților potențiali</i>	30
CAPITOLUL 4: EMIGRANȚII ÎNTORȘI	36
<i>4.1. Caracteristicile socio-demografice și educaționale ale emigranților întorși</i>	36
<i>4.2. Istoria emigraționistă</i>	38
<i>4.3. Experiența de întoarcere</i>	40
CAPITOLUL 5: CONCLUZII ȘI IMPLICAȚII POLITICE	47
<i>5.1. Concluzii cheie pentru studiul cu emigranții potențiali</i>	47
<i>5.2. Concluzii cheie pentru studiul cu emigranții întorși</i>	49
<i>5.3. Implicații politice pe viitor</i>	50
ANEXA 1: Condițiile economice și de trai ale emigranților potențiali	56
ANEXA 2: Condițiile economice și de trai ale emigranților întorși	59
BIBLIOGRAFIE	61

SUMAR EXECUTIV

În 2006 Fundația Europeană pentru Instruire¹ (ETF) a lansat un studiu pilot privind legăturile dintre migrațiune, sistemul de instruire și educație și piața muncii. Din moment ce cunoștințele despre impactul migrației asupra educației și pieții muncii este limitat, cercetarea inițiată de ETF i inclus o revizuire a literaturii existente, misiuni de constatare a faptelor și studii cantitative în cinci țări partenere ale, și anume Albania, Egipt, Moldova, Tunisia și Ucraina. Unele din aceste țări reprezintă o sursă nouă de emigrare spre Uniunea europeană, în timp ce altele sunt surse tradiționale.

Pentru studiul în Moldova a fost contractată o companie locală, Centrul de Analiză și Investigații Sociologice, Politologice și Psihologice CIVIS, pentru realizarea cercetării cantitative și a primului nivel de analiză a datelor. Misiunea de constatare a faptelor în Moldova a avut loc în perioada 8-13 octombrie 2006, la care au participat o echipă de experți din partea ETF și un expert internațional, Profesorul Richard Black de la Universitatea Sussex (Marea Britanie). Pe parcursul acestei misiuni au fost vizitați principalii informatori naționali în contextul Republicii Moldova, inclusiv Ministerul Economiei și Comerțului, Ministerul Educației, Tineretului și Sportului, Ministerul Afacerilor Interne – Biroul pentru Migrațiune și Azil, Biroul Național de Statistică, Agenția Națională de Ocupare a Forței de Muncă, Primăria or. Hâncești, Confederația Națională a Patronatului (CNPM), Confederația Sindicatelor (CSRM), Centrul Național de Studii și Informare pentru Femei, Alianța de Microfinanțare din Moldova (organizație non-profit), Institutul de Politici Publice (IPP) și reprezentanțele organizațiilor internaționale cum ar fi Delegația Comisiei Europene în Moldova, Organizația Internațională a Muncii, Banca Mondială, Organizația Internațională pentru Migrațiune, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare și Fundația Soros.

Pentru sondajul din Moldova a fost utilizat un eșantion de 2,020 persoane (1,010 emigranți potențiali și 1,010 emigranți întorși). Rezultatele studiului au fost stocate într-o bază de date și ulterior analizate de către ETF² și expertul internațional. Constatările și concluziile preliminare ale studiului au fost prezentate reprezentanților instituțiilor de resort în cadrul unui seminar de validare desfășurat la Chișinău pe data de 30 mai 2007. Rezultatele discuțiilor au fost incluse în versiunea finală a raportului cu scopul publicării acestuia și prezentării publicului larg.

Datele studiului atestă un flux masiv de emigranți potențiali din Moldova. 44,0% din populația chestionată în vârstă de 18-40 ani au indicat că se gândesc în mod serios să plece peste hotare. Analiza profilului socio-demografic a emigranților potențiali confirmă că intențiile de plecare sunt aproximativ egale atât pentru populația angajată în câmpul muncii, cât și pentru cea neangajată. Mai mult decât atât, există diferențe nesemnificative între nivelul ratelor de intenție de emigrare pentru persoanele cu diferite nivele de educație.

Trei domenii majore de educație au fost identificate în cadrul unei analize comparative a domeniilor de educație a emigranților potențiali și a celor întorși:

- ◆ inginerie, industrie și construcție;
- ◆ științe sociale, economie și drept;
- ◆ servicii.

¹ Creată în 1990, Fundația Europeană pentru Instruire (ETF) oferă asistență celor 30 țări partenere la perfecționarea sistemelor de înaltă calitate pentru dezvoltarea resurselor umane. Rolul ETF constă în împărtășirea experienței și sfaturilor privind politicile în educație și instruire către toate țările și mediile culturale. Lucrând din partea Uniunii Europene, ETF ajută țărilor partenere să dezvolte cunoștințele și aptitudinile populației în vederea promovării unor condiții mai bune de trai, participării civice active și a unei societăți democratice care să respecte drepturile omului și diversitatea culturală.

² Grupul de lucru din partea ETF care a lucrat asupra proiectului dat este format din următoarele persoane: Natalia Popova, Ummuhan Bardak, Carmela Doriană Monteleone, Jesus Alquezar și Francesco Panzica.

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

Emigranții potențiali care au exprimat dorința de a continua studiile planifică să se specializeze în domeniul științelor sociale, economie și drept.

Cincisprezece ani în urmă numărul persoanelor cu studii de specialitate era de patru ori mai mare decât al celor cu studii superioare. În prezent raportul este de 1:1. În fiecare an se înregistrează circa 25,000–30,000 absolvenți cu studii superioare în drept și economie care nu au posibilități de angajare în Moldova, fapt secundat de o intenție serioasă de emigrare imediat după finalizarea studiilor.

Datele cercetării atestă o discordanță între domeniile de educație și cererile pe piața muncii din Moldova. În timp ce studiile sunt focusate preponderent în ariile inginerie, industrie și construcții, științe sociale, economie și drept, și servicii, angajarea emigranților potențiali este concentrată în special în sectoarele agriculturii, construcției și comerțului. Emigranții întorși de asemenea se angajează preponderent în aceleași sectoare de activitate. Experiența de muncă a acestora peste hotare la fel este în aceleași sectoare, cu excepția muncii casnice în locul agriculturii. Majoritatea persoanelor care au emigrat nu sunt angajați conform specializării lor. Astfel, medicii și profesorii sunt nevoiți să lucreze în calitate de constructori sau lucrători casnici. Acest fapt este confirmat și de datele cercetării, care arată că 35.0% din emigranții întorși cu studii superioare au lucrat peste hotare la construcție, iar 28.0% au lucrat în calitate de lucrători casnici.

Principalele țări de destinație ale emigranților moldoveni sunt Rusia și Italia (în jur de 60% din fluxul migraționist). Analiza comparată a datelor cercetării cu emigranții potențiali și cei întorși evidențiază o scădere a fluxului migratoriu spre Rusia și o creștere către Italia. În general, circa 45% din fluxul migraționist potențial este îndreptat spre țările Uniunii Europene. Bărbații tind să emigreze mai mult spre Rusia și Portugalia, iar femeile spre Italia și Turcia.

Factorii principali care promovează migrația în Moldova sunt condițiile nesatisfăcătoare de trai și muncă, precum și dificultatea de a găsi un loc de muncă. Datele sugerează o demonstrație clară a acestui fapt: cea mai mare parte a respondenților care intenționează să emigreze (92.6%) sunt convinși că plecarea lor peste hotare ar putea îmbunătăți situația lor financiară. Pe de altă parte, sondajul cu emigranții întorși atestă faptul că munca peste hotare nu corespunde întotdeauna cu așteptările; astfel, doar în jur de 55% emigranții întorși au apreciat condițiile lor materiale după întoarcere drept mai bune decât până la plecarea peste hotare. Îmbunătățirea situației financiare este mai semnificativă pentru persoanele care au lucrat în alte țări decât cele din spațiul Comunității Statelor Independente (CSI).

Remitențele joacă un rol important în susținerea familiei pentru acoperirea necesităților de bază. În special emigranții din mediul rural alocă o parte semnificativă din venitul lor peste hotare pentru procurarea bunurilor sau serviciilor pe termen lung, cum ar fi casa/apartamentul sau plata pentru studiile copiilor. În acest context, este important de menționat că doar 7.0% din emigranții întorși folosesc banii economisiți peste hotare pentru inițierea unei afaceri proprii. Jumătate din persoanele care s-au întors planifică din nou să plece peste hotare.

Experiența și aptitudinile acumulate la locul de muncă peste hotare deseori este de ajutor emigranților întorși în găsirea unui loc de muncă mai bun: acest lucru este confirmat de 46.9% din persoanele întoarse care s-au angajat la întoarcere în Moldova. Cu toate acestea, de cele mai dese ori experiența obținută peste hotare nu a contribuit la o angajare mai bună a emigranților întorși în țara natală, în special din cauza că munca pe care au prestat-o peste hotare este diferită de cea pentru care sunt calificați, fie că nu pot folosi experiența de peste hotare în țara de origine. Unii respondenți nici nu au învățat ceva util, deoarece au fost doar exploatați. Într-adevăr, mai mult de 50% din emigranții întorși nu lucrau după întoarcere.

Implicații politice

Generale

- Rezultatele cercetării demonstrează clar existența unei neconcordanțe a abilităților practice pe piața muncii din Moldova, în special pentru lucrătorii înalt calificați (absolvenții instituțiilor superioare de învățământ), care nu pot găsi un loc de muncă în țară și sunt nevoiți prin urmare să emigreze.
- Corelat cu această problemă este și faptul că instruirile oferite la universitățile din Moldova rezultă într-un surplus de juriști și economiști, de rând cu alte profesii. Totuși, sondajul cu emigranții întorși arată că majoritatea absolvenților cu studii superioare au lucrat la construcții și sector casnic peste hotare. Tinerii moldoveni chestionați nu cred că studiile le oferă speranțe pentru o viață mai bună în Moldova.
- Luând în considerație actuala situație a economiei Moldovei, persoanele cu studii superioare sunt solicitate într-o măsură insuficientă. Conducerea țării a identificat că există o lipsă de profesioniști de nivel tehnic mediu și din anul 2006 au introdus stimulente speciale (cum ar fi cazarea gratuită) pentru a încuraja înmatricularea la studii medii de specialitate. Aceste eforturi ar trebui continuate și sprijinite printr-o investire paralelă în modernizarea instruirii de specialitate, astfel încât aceasta să corespundă necesităților reale ale pieței muncii.
- Salariile foarte mici și condițiile proaste de muncă figurează printre principalele motive pentru părăsirea țării. Problema creării locurilor de muncă decente și de calitate înaltă trebuie să fie abordată în regim de urgență în planul de dezvoltare a economiei naționale.
- Canalele legale pentru emigrarea forței de muncă sunt folosite de un număr mic de oameni drept urmare a oportunităților limitate, a lipsei de informație și a lipsei de încredere în sistem. Crearea mai multor canale legale de emigrare a forței de muncă, oferirea informației adecvate și sprijinirea migrației legale trebuie să fie însoțite de o campanie de sensibilizare a opiniei publice asupra riscurilor migrației ilegale. Suplimentar, trebuie să fie promovate cunoștințele despre cele mai bune practici ale UE în domeniul managementului migrației forței de muncă.
- Inițial majoritatea emigranților plecau spre Rusia deoarece este mai ieftin, precum și din considerentul că este mai ușor de intrat și accesat din punct de vedere lingvistic. Cu toate acestea, Rusia oferă mai puține beneficii și din aceste considerente se înregistrează o reorientare spre Europa de Vest. Această tendință trebuie monitorizată în continuare și luată în considerație atunci când conducerea Moldovei poartă negocieri în domeniul forței de muncă cu țările UE.
- Trebuie să fie examinate măsurile și stimulentele, dezvoltate în cumul cu sectorul privat, pentru atragerea temporară sau permanentă în țară a emigranților înalt calificați, cu scopul diminuării efectelor adverse ale fenomenului „scurgerii de creier”.

Specifice

- Dezvoltarea capacităților Biroului Național de Statistică în domeniul migrației este esențială, în special prin proiecte de cooperare dintre statisticile oficiale ale țărilor de origine și destinație în vederea schimbului de experiență metodologică. Este important de colectat date despre emigranți cu privire la nivelul lor de studii (conform clasificării ISCED 1997), profilului profesional (ISCO) (în

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

măsura posibilităților) și sexul. În mod special trebuie de atrasa atenție la colectarea datelor despre surplusul și insuficiența profesională pe piața muncii locală; aceste date pot fi luate în calcul în procesul elaborării măsurilor pentru migrația controlată/circulară și pentru prevenirea fenomenului „scurgerii de minte”, precum și la negocierea noilor tratate de muncă bilaterale.

- Capacitatea Ministerului Economiei și Comerțului în termenii managementului migrației forței de muncă necesită a fi perfecționat. Conducerea Republicii Moldova se află în prezent în proces de negociere a acordurilor de muncă și re-admisie cu unele țări membre ale UE, deși pentru un număr limitat de cote. Pe viitor va fi nevoie de instruiți și facilitări adecvate conformării calificării emigranților cu cerințele pieții de muncă ale țărilor de destinație.
- Pentru conducerea țării și diverși donatori internaționali este de lucru în sfera îmbunătățirii utilizării remitențelor. Acest efort ar trebui să fie corelat cu îmbunătățirea generală a mediului de afaceri și a climatului investițional. Oferirea de suport și stimulente pentru emigranții întorși la inițierea afacerilor proprii în Moldova ar trebui să fie privită în calitate de prioritate. Ar trebui de asemenea de examinat dezvoltarea modulelor de instruire pentru comunitățile afectate de emigrarea masivă în vederea optimizării folosirii eficiente a remitențelor. Informații despre crearea unei afaceri mici și instruirea în domeniul antreprenoriatului ar putea prin urmare contribui la consolidarea efectelor generale de dezvoltare.
- Agenția Națională de Ocupare a Forței de Muncă ar trebui să promoveze măsurile de instruire și educare a persoanelor întoarse de peste hotare în cadrul sistemului existent de instruire profesională. Planul actual de creare a unui registru pentru emigranții potențiali și profilul lor profesional ar putea fi util pentru managementul ulterior a schemelor de migrare.
- Agenția Națională de Ocupare a Forței de Muncă ar putea crea un centru de contact prin intermediul căruia persoanele expatriate ce lucrează în profesii specifice pot fi puse în contact cu emigranții potențiali în vederea schimbului de informație și experiență ce poate fi utilă pentru obținerea recunoașterii calificărilor. Centrul respectiv ar putea să activeze și în calitate de centru de informare care va evalua calificările și va oferi sfaturi și informații despre problemele de recunoaștere.

CHAPTER 1: INTRODUCERE

1.1. Fluxurile migraționiste și caracteristicile lor

Migrația este una din cele mai serioase probleme în Republica Moldova din cauza dimensiunii sale. Conform estimărilor Biroului Național de Statistică, în al doilea semestru al anului 2006 numărul emigranților constituia 20.3% din populația economic activă a Moldovei (309,000 persoane), în timp ce cifrele reale ar putea fi și mai mari. Acest fapt este confirmat și în raportul Fondului Monetar Internațional 'Republica Moldova: Probleme alese' (februarie 2005), unde se afirmă că datele privind fluxul migraționist 'ar trebui să fie privite în calitate de estimări minime, dat fiind faptul că acestea reflectă doar lucrătorii care au declarat în mod oficial că au emigrat sau lucrează peste hotare'.

Există diferențe semnificative între datele recente despre nivelul migrației din Moldova oferite de variate studii realizate de către instituțiile publice din Moldova, organizațiile internaționale și organizațiile neguvernamentale naționale. Astfel, conform ultimului recensământ din octombrie 2004, 273,000 persoane rezidente în Republica Moldova erau absente în perioada desfășurării recensământului. Alți membri ai gospodăriilor respective au declarat că aceste persoane se aflau peste hotare. Din numărul total de persoane plecate peste hotare, 130,000 persoane sau 47.7%, se aflau peste hotare pentru o perioadă mai mare de 1 an. Este important de notat faptul că persoanele în vârstă de 20–29 ani reprezentau cea mai înaltă pondere din numărul celor plecați (37.7%), fiind urmași de persoanele în vârstă de 30–39 ani (23.1%) și 40–49 ani (19.7%). Emigranții constituie 8.1% din numărul total al populației acoperite de recensământ, în timp ce în 12 raioane ale țării ponderea acestora ajunge la 10–12%. Majoritatea persoanelor aflate temporar peste hotare au plecat cu scopul de a lucra sau de a căuta un loc de muncă (88.7%), de a studia (6.5%), și din alte motive (4.8%)³.

Pe de altă parte, *Raportul Național: Piața muncii 2005* elaborat de Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă face referire la datele Biroului Național de Statistică, conform cărora fluxul migraționist în 2004 era evaluat la 345,000 persoane, iar în 2005 394,000 persoane. Un alt studiu detaliat realizat de CBS AXA la finele anului 2004 arată că în decursul perioadei 2003–2004 numărul emigranților din Moldova ajunge la 571,000 persoane (dintre care 172,000 persoane au fost plecate peste hotare în decursul perioadei respective și s-au întors acasă pentru o perioadă oarecare de timp, iar 399,000 se aflau peste hotare în perioada realizării studiului)⁴. În același timp, alte 119,000 persoane au exprimat intenția de a pleca peste hotare în următoarele 6 luni, sporind astfel efectivul migrației potențiale la aproximativ 690,000 persoane. S-a estimat că doar în anul 2004 peste 70,000 cetățeni moldoveni au plecat peste hotare pentru prima dată. Studiul CBS AXA evidențiază că fluxurile migrației nu vor scădea în viitorul apropiat, dat fiind faptul că doar circa 14% dintre emigranții întorși au afirmat că nu vor mai pleca peste hotare.

Această concluzie este susținută, de asemenea, într-o oarecare măsură de creșterea constantă a nivelului remitențelor de peste hotare. Conform Băncii Naționale din Moldova, suma remitențelor de peste hotare era de 233 milioane USD (sau 15% din produsul intern brut (PIB) în 2001. În 2002 aceste cifre cresc la 309 milioane USD (16% din PIB), în 2003 la 464 milioane USD (circa 25% din PIB), în 2004 la 700

³ Biroul Național de Statistică, *Notă informativă cu privire la totalurile Recensământului populației din 2004: Migrația Populației*, nr. 15-06-18. www.statistica.md

⁴ CBS-AXA (2005): 'Migrația și remitențele în Moldova'. Raport elaborat pentru Organizația Internațională pentru Migrație în Moldova, Oficiul din Moldova al Programului pentru Securitatea Alimentară al Comisiei Europene și Oficiul din Moldova al Fondului Monetar Internațional.

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

milioane USD (circa 27% din PIB)⁵; în 2006 ponderea remitențelor de peste hotare ajunge la 31.7% din PIB al țării⁶. În rezultat, nivelul de dependență al Moldovei de remitențe este cel mai înalt din lume.

Analiza presei în perioada mai – octombrie 2004 reflectă alte studii privind amploarea fenomenului migrației în Moldova⁷:

- circa 280,000 persoane în 2003 și în jur de 300,000 în 2004, conform studiului realizat de Alianța de Microfinanțare din Moldova (*Moldova Suverană*, 6 mai 2004; *Capitala*, 2 iunie 2004);
- 600,000, conform unui studiu realizat de Organizația Internațională pentru Migrațiune (Săptămâna, 7 mai 2004);
- 650,000, conform estimărilor oficiale (*Jurnal de Chișinău*, 6 iulie 2004);
- 600,000, conform Departamentului de Migrațiune (20 august 2004);
- o creștere a numărului persoanelor care s-au aflat peste hotare în ultimii 2-3 ani, de la 25% la 29%, sau în expresia numerică de la 450,000 la 600,000 persoane (studii realizate de Institutul de Politici Publice, aprilie – noiembrie 2003).

Datele Biroului Național de Statistică atestă o balanță negativă a migrației interne în Moldova, în sensul că mai multe persoane pleacă de la locul lor de reședință în mediul rural decât vin. Tendința este cea de emigrare spre orașele mari. Doar municipiile țării înregistrează un sold migraționist pozitiv în decursul ultimilor doi ani: Chișinău (numărul persoanelor venite este de 7.9 ori mai mare decât a celor plecate), Bălți (de 3.3 ori mai mare) și Cahul (de 1.6 ori mai mare). Această situație este determinată de oportunitățile mai mari de angajare la muncă în municipii și condițiile de trai mai bune decât în mediul rural. Această caracteristică a migrației interne – migrarea unui număr mai mare al locuitorilor din mediul rural – este similară pentru migrația externă. Emigranții rural constituie circa 70% din fluxul migraționist, comparativ cu 30% pentru emigranții din mediul urban, ceea ce indică că viața în sate continuă să degradeze.

Migrația este determinată de o serie de factori ‘de împingere’ și ‘atrageră’. Moldovenii sunt nevoiți să plece peste hotare din cauza sărăciei în țara de origine, lipsa posibilităților de angajare, salariile mici și insuficiența banilor, fapt ce periclitează securitatea economică a indivizilor. Migrația este, de asemenea, favorizată de succesele emigranților prin transferul de remitențe și rețeaua socială a celor stabiliți peste hotare (rude, cunoștințe și prieteni apropiați care deja trăiesc și lucrează peste hotare). Dintr-un punct de vedere această situație este favorabilă Republicii Moldova, dat fiind faptul că emigrarea forței de muncă este o soluție de termen scurt pentru astfel de probleme critice cum sunt șomajul, oferta mare de forță de muncă și lipsa surselor de venit în multe familii. Însă, pe termen lung, migrația subminează piața locală a forței de muncă și dezvoltarea economiei țării în general.

Analiza cercetărilor sociologice în problema migrației la diferite perioade evidențiază o schimbare treptată a motivelor migrației. Inițial, unul din motivele principale a Moldovenilor pentru plecarea peste hotare era lipsa resurselor financiare și a posibilităților de angajare în Moldova⁸. Totuși, factorul oportunităților limitate de angajare a fost absent în studiul realizat de CBS AXA la finele anului 2004. Însă, lipsa resurselor financiare pentru acoperirea nevoilor zilnice de consum a fost un factor persistent în studiul respectiv. Explicația ar fi că Moldova a început să ofere o varietate mai largă de posibilități de angajare decât în perioadele precedente (în special în localitățile urbane și orașele mari), dar salariile oferite nu sunt suficiente pentru asigurarea unui standard decent de viață. Este important de notat că migrația din

⁵ ‘Moldova: tendințe în economie’, septembrie 2005, disponibil la <http://www.met.dnt.md/report/met2005q3ro.pdf>

⁶ Conform estimărilor Băncii Mondiale.

⁷ CBS-AXA (2005): ‘Migrația și remitențele în Moldova’. Raport elaborat pentru Organizația Internațională pentru Migrațiune în Moldova, Oficiul din Moldova al Programului pentru Securitatea Alimentară al Comisiei Europene și Oficiul din Moldova al Fondului Monetar Internațional.

⁸ Conform studiului ‘Traficul de ființe umane din Moldova pentru munca forțată și exploatarea sexuală’, realizat de CIVIS pentru Organizația Internațională a Muncii la finele anului 2002.

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

Moldova între anii 1988 – 1999 purta un caracter comercial (migrația comercială – procurarea bunurilor de peste hotare și realizarea lor pe piața moldovenească); migrația comercială a fost treptat înlocuită cu migrația forței de muncă în anii următori anului 2000.

Destinația migrației

Recensământul din 2004 arată că Rusia este principala țară de destinație pentru emigranții din Moldova, absorbind mai mult de jumătate din numărul total de emigranți (56.2%). Italia este urmată cu 19.4%, apoi România (3.9%), Portugalia (3.5%), Ucraina (3.1%) și Turcia (3.0%). Alte țări de destinație acumulează circa 11% din emigranți; acestea incluzând Republica Cehă, Polonia și Israelul. Un număr mai mare de emigranți pleacă spre Rusia din cauza costurilor mici de călătorie, piața de muncă enormă a Rusiei și datorită faptului că majoritatea moldovenilor cunosc limba rusă.

Este important de notat că migrația moldovenilor spre Rusia și alte țări din spațiul CSI poartă mai mult un caracter sezonier cu multiple intrări și ieșiri comparativ cu țările Europei. Emigranții moldoveni în țările europene întâmpină dificultăți când încearcă să revină în Moldova, dat fiind faptul că majoritatea se află ilegal peste hotare și riscă să nu se mai întoarcă.

Un alt raport al Sleptova⁹ oferă unele estimări cantitative în baza cercetărilor realizate în țările de destinație.

- Cercetările din Cehia estimează că în această țară se află în jur de 2,000 lucrători moldoveni. În același timp, Serviciul de Securitate și Informație din Moldova raportează nu mai puțin de 40,000 emigranți moldoveni angajați în Republica Cehă.
- Conform datelor autorităților germane în această țară lucrează circa 31,400 moldoveni. Majoritatea acestora sunt angajați în sectorul de construcție în Germania de est.
- Moldovenii formează cea mai mare parte a grupului de cetățeni străini expediați în Polonia din Germania în urma încercărilor ilegale de a trece hotarul (peste 1,000 persoane anual).
- Mai mult de 10,000 emigranți moldoveni au fost expatriați din Portugalia, Spania, Turcia și Israel în decursul perioadei de doi ani.
- Serviciul Federal de Viză și Imigrare în Stuttgart declară peste 55,000 lucrători emigranți din Moldova în spațiul Schengen. Majoritatea din ei se află ilegal, având expirată perioada de valabilitate a vizei, și deseori sunt luați la înregistrare în curțile de judecată din cauza activităților ilegale pe care le practică (cum ar fi furturile). Cu toate acestea, datele disponibile sunt incomplete, din moment ce au fost colectate înainte ca țările membre ale UE să lanseze unificarea sistemelor de control migraționist prin introducerea sistemului Eurodac.

Alegerea țării de destinație variază în funcție de genul emigranților. Bărbații preferă preponderent țările din spațiul CSI (Rusia, Ucraina) și unele țări din Europa de vest (Portugalia, Germania), în timp ce femeile preferă Italia, Spania, Turcia, Grecia și Ciprul. Această alegere este determinată de necesitățile specifice ale piețelor de muncă și structurile sistemelor de securitate socială a țărilor de destinație. Un alt factor este politica migraționistă a țărilor de destinație. Drept urmare, peste 50% din emigranții moldoveni în Italia lucrează în sistemul de îngrijire socială și domestic. Același situație este valabilă și pentru Turcia. Pe de altă parte, 60.2% din emigranți moldoveni în Rusia și 40.6% în Portugalia prestează munci manuale grele, în special în sectorul de construcție și reparație¹⁰.

⁹ Sleptova, E., 'Migrația forței de muncă în Europa: focus special asupra Republicii Moldova', disponibil la www.ipp.md/public/biblioteca/50/en/St-Sleptova-fin.doc

¹⁰ CBS-AXA (2005): 'Migrația și remitențele în Moldova'. Raport elaborat pentru Organizația Internațională pentru Migrație în Moldova, Oficiul din Moldova al Programului pentru Securitatea Alimentară al Comisiei Europene și Oficiul din Moldova al Fondului Monetar Internațional.

Structura educațională și de gen a fluxurilor migraționiste

Recensământul din octombrie 2004 atestă un număr mai mare al emigranților de sex masculin decât cel feminin, cu o pondere de 57.0% pentru bărbați din numărul total de emigranți. Conform estimărilor CBS AXA, rația este de 65.9% (242,087 persoane) la 34.1% (125,111 persoane) în favoarea bărbaților. Bărbații tineri în vârstă de 21 – 30 ani (37.3%, sau 90,184 persoane) formează grupul cel mai mare, în timp ce în categoria emigranților femei predomină grupa de vârstă 31 - 40 ani (35.9%, 44,948 persoane). Cât privește nivelul de educație, recensământul raportează un număr mai mare al femeilor cu studii superioare (11.6%) și medii profesionale (15.3%), comparativ cu numărul bărbaților, unde 7.2% revine studiilor superioare și 8.0% studiilor medii profesionale.

Datele recensământului din 2004 evidențiază că 76.0% din numărul total de emigranți aveau studii medii generale sau generale obligatorii. Aceste date sunt confirmare și de studiul sociologic realizat de CBS AXA, care arată că în anul 2004 partea cea mai mare a emigranților a revenit celor cu studii medii (41.5%), ceilalți având studii profesionale (27.9%), superioare (19.6%) sau fără studii (10.9%). Majoritatea emigranților cu nivel de educație scăzut emigrează spre țările CSI, care, după cum a fost menționat anterior, sunt preferate de bărbați. Aceștia lucrează preponderent la construcții și reparații. Cea mai mare parte a emigranților spre Europa de vest, în special Spania, Portugalia și Grecia, are studii superioare.

În acest context trebuie de menționat că doar 27.3% din emigranții moldoveni lucrează peste hotare conform calificării lor profesionale. Majoritatea (70.0%), însă, prestează munci care nu au nici o tangență cu activitatea lor din țara de origine. Principalele sfere de activitate sunt construcția, agricultura, transport, îngrijirea casnică și industria sexuală¹¹.

1.2. Tendințele pieței muncii și nivelele de educație

Tendințele generale ale pieței forței de muncă în Moldova atestă o descreștere continuă în ultimii cinci ani a ratei de activitate a populației economic active (de la 59.9% în 2000 la 49.7% în 2004), precum și a ratei de ocupare (de la 54.8% în 2000 la 45.7% în 2004). Această tendință de descreștere a populației economic active persistă și în al doilea trimestru al anului 2005. Atât populația economic activă, cât și cea ocupată a scăzut cu 0.2%, în ciuda faptului că PIB a crescut cu mai mult de 8%.

Cu privire la caracteristicile socio-demografice ale populației, menționăm că proporția bărbaților economic activi este mai mare (50.4%) decât cea a femeilor (47.7%). Cât privește populația urbană față de populația rurală, proporțiile sunt de 52.5% și, respectiv, 46.4%. Cu privire la vârstă, rata cea mai înaltă de activitate (74.0%) a fost înregistrată pentru categoria de vârstă 50–54 ani. Potrivit opiniei experților de la IDIS ‘Viitorul’, deși populația tânără reprezintă o proporție mai mare în cadrul populației economic active, aceștia nu doresc să lucreze (doar 27.0% din persoanele sub 30 ani sunt angajați în câmpul muncii) din cauza condițiilor nesatisfăcătoare de muncă și a salariilor mici. Astfel, se atestă o tendință evidentă de îmbătrânire a forței de muncă, în special în sfera educației și ocrotirii sănătății¹². Principalele probleme pe piața muncii sunt:

- insuficiența locurilor de muncă vacante în economia națională;
- condițiile de muncă dificile și cerințele mari ale angajatorilor, de rând cu salariile mici pe care le oferă;

¹¹Sleptova E., ‘Migrația forței de muncă în Europa: focus special asupra Republicii Moldova’ (www.ipp.md/public/biblioteca/50/en/St~Sleptova~fin.doc) cu referire la Moșneaga, V., ‘Migrația forței de muncă și pericolul de securitate: aspecte generale’, *Moldoscopia* 2001, XVI.

¹² IDIS ‘Viitorul’, Monitor economic: analize și prognoze trimestriale. Nr. 3, trimestru 3, 2005. www.moldova.org/download/rom/456

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

- neconcordanța nivelului de calificare ale șomerilor cu cerințele pieții de muncă;
- oportunitățile limitate de angajare pentru femei, persoane tinere, proaspeți absolvenți etc.

Conform datelor OIM, numărul șomerilor în 2005 a fost de 103,700 persoane, sau cu 12,700 mai puțin decât în anul 2004. Rata șomajului este de 7.3%, sau cu 0.8% mai puțin decât în 2004. Au fost înregistrate unele variații semnificative în funcție de gen și mediu de reședință. Rata șomajului în rândul bărbaților este de 8.7%, în timp ce a femeilor este de 6.0%; rata șomajului în mediul urban este de 11.2%, iar pentru mediul rural 4.0%. Astfel, șomeri sunt mai mulți printre bărbați (57.7% din numărul total al șomerilor) și în mediul urban (69.9% din total). În perioada realizării studiului, doar 1.6% din șomeri urmau cursuri de instruire. Este important de menționat că 85.0% din numărul total al șomerilor sunt persoane cu experiență de muncă. Durata medie de șomaj era 22 luni. Circa jumătate din șomerii înregistrați se aflau în perioadă lungă de șomaj (mai mult de un an).

Rata șomajului în rândul tinerilor în vârstă de 15–24 ani s-a micșorat de la 22.3% în 1999 la 11.7% în 2005. Acest indicator variază în funcție de gen: la bărbați rata șomajului este mai înaltă decât la femei (19.1% și 18.3% respectiv). Proporția tinerilor șomeri în numărul total al șomerilor era de 31.8% în 1999 și 27.5% în 2005. La tineri rata șomajului cu o durată de 6 luni sau mai mult a crescut de la 48.0% în 2004 la 50.6% în 2005¹³.

Conform datelor prezentate în *Raportul național: piața muncii 2005*, în anul de referință au fost organizate 351 seminare de instruire de către Clubul muncii la care au participat 3,976 șomeri, ceea ce este cu 364 persoane mai mult decât în anul 2004. Circa 54.0% din numărul total al participanților au întreprins măsuri concrete pentru depășirea situației de șomaj: în jur de 23.0% s-au angajat la muncă, iar 30.0% au fost redirecționați la cursuri de instruire profesională. Din numărul total de 59,900 șomeri înregistrați la Agenția de Ocupare a Forței de Muncă pe parcursul anului 2005, 4,621 persoane (8.0% din numărul total al șomerilor) au absolvit cursurile de instruire profesională.

Studiile și insuficiența / suprasaturația nivelelor de calificare

Conform datelor recensământului din 2004, 11.1% din numărul total al populației aveau studii superioare, 10.5% - studii medii de specialitate, 33.3% - studii medii generale, 31.8% - studii generale obligatorii, 10.1% - studii primare și 2.2% erau fără studii. Mai multe femei decât bărbați au fost înregistrate cu studii superioare (11.9% femei, 10.3% bărbați) și studii medii profesionale (12.7% femei, 8.0% bărbați). Ponderele bărbaților este mai mare la categoria studiilor medii complete (35.9%) comparativ cu femeile (30.9%). În funcție de mediul de reședință, în mediul urban se înregistrează mai multe persoane cu studii superioare și medii de specialitate (19.7% și, respectiv, 13.9%) decât în mediul rural (5.3% și, respectiv, 8.2%).

Moldova a început reforma sistemului de învățământ odată cu aprobarea Legii Învățământului în 1995, fiind determinată de necesitatea integrării și ajustării sistemului național de învățământ cu cel european. Sistemul de învățământ din Moldova este format din învățământul pre-universitar – nivelul primar, nivelul inferior (gimnazial), nivelul secundar general (liceu), general profesional (școli profesionale) și mediu de specialitate (colegiu) – și învățământul universitar.

Învățământul pre-universitar este caracterizat de o scădere a numărului elevilor practic la toate nivelele. Numărul elevilor în școlile primare și generale a scăzut cu 106,000 persoane în anii 1998 - 2004,

¹³ Biroul Național de Statistică, *Notă informativă: piața de muncă în Republica Moldova – ocupare și șomaj: anul 2005*, nr. 09-01/47. www.statistica.md

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

preponderent din cauza declinului semnificativ al ratei de natalitate. În același timp, s-a înregistrat o reducere a ratei de înrolare în școlile primare (o scădere la 93.0%) și generale (o scădere la 88.0%).

De asemenea se atestă o scădere a contingentului de elevi în sectorul învățământului mediu profesional, școlile profesionale utilizând 60% din capacitatea disponibilă. Situația respectivă este determinată de tendința generală de dezvoltare a sistemului de învățământ cu accent pus asupra învățământului universitar care oferă oportunități mai bune de angajare. Astfel, numărul studenților în instituțiile superioare de învățământ crește constant, în medie cu 10% pe an. Numărul studenților în învățământul universitar s-a dublat în ultimii 10 ani¹⁴.

Un alt factor negativ ce afectează piața muncii constă în neconcordanța structurii învățământului secundar profesional cu cerințele actuale ale pieții muncii. Drept urmare, doar puțin mai mult de jumătate din absolvenții școlilor profesionale și o treime din absolvenții colegiilor reușesc să se angajeze în câmpul muncii. Din aceste considerente este necesar de obținut o concordanță mai bună între cerere și ofertă. Experții din partea Consiliului Europei – care consideră că relația dintre sistemul de învățământ și instruire și piața muncii trebuie consolidată în vederea asigurării racordării programelor de instruire cu modificările cerințelor pieții muncii – de asemenea recomandă această măsură¹⁵.

Este important de menționat că în procesul de instruire al șomerilor la oficiile de ocupare a forței de muncă se pune accent pe ocupațiile/profesiunile care sunt solicitate pe piața muncii: lăcătuș, electro-mecanic (reparația aparatelor și instalațiilor casnice), operator linii industriale, sterilizator, barman-chelner, referent, radio mecanic, vânzător, croitor/cusător, operator la cazane cu abur, tencuitor/zugrav, electrogazosudor, tractorist, operator la calculator și frizer. Aceste profesii sunt și cel mai des solicitate de către șomerii.

Experții Biroului Național de Statistică sunt de părerea că în toate sectoarele economiei naționale există o abundență de specialiști, însă locurile vacante rămân libere din cauza condițiilor de muncă nesatisfăcătoare și a salariilor mici. Această afirmație este parțial confirmat și de unii experți intervievați în decursul misiunii de constatare a faptelor, de exemplu reprezentanții Organizației Internaționale a Muncii și a Confederației Sindicatelor.

Pe de altă parte, reprezentanții patronatelor consideră că unele sectoare ale economiei continuă să resimtă insuficiența specialiștilor calificați, de exemplu sectorul de servicii sociale, construcții și agricultură, preponderent drept urmare a impactului migrației excesive¹⁶.

1.3. Cadrul legislativ și politicile pentru migrație

Managementul migrației poate fi divizat în trei tipuri distincte de acțiuni:

- managementul preliminar migrării (prima fază), când persoanele fac pregătirile pentru a pleca din țară: pregătirea setului de documente necesar călătoriei;
- managementul intermediar, când emigranții deja se află peste hotare;
- managementul post-migraționist (a treia fază), când persoanele care au lucrat peste hotare se întors în țara de origine.

În Moldova sunt două legi de bază care reglementează procesul migraționist:

¹⁴ ‘Moldova: tendințe în economie’, septembrie 2005. disponibil la www.met.dnt.md/report/met2005q3ro.pdf

¹⁵ Venkevicius, T., ‘Analiza la nivel de țară a politicii ocupării forței de muncă în Republica Moldova’, Consiliul Europei, 2005. www.mec.md/Files/0/recomandari.doc

¹⁶ Interviu cu Jana Costachi, coordonator național de proiect, Organizația Internațională a Muncii, Programul Internațional cu privire la Migrație

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

- Concepției politicii migraționiste a Republicii Moldova, Hotărârea nr. 1386-XV din 11.10.2002. Această lege stipulează obiectivele, principiile și direcțiile prioritare pentru reglementarea și dezvoltarea procesului migraționist în Moldova. Documentul descrie și autoritățile publice responsabile de managementul migrației, precum și sarcinile și rezultatele scontate în urma aplicării politicii migraționiste.
- Legea cu privire la migrațiune, nr. 1518-XV din 6.12.2002. Aceasta include principiile și obiectivele migrației, competențele organelor administrative responsabile de problemele migrației, precum și regulile de bază ale emigrației și imigrației.

Alte două documente importante pentru managementul migrației sunt Planul de Acțiuni UE–Moldova (PAUEM), care stabilește obiectivele de cooperare strategică între Moldova și UE, și Programul Național de Acțiuni în domeniul Migrației și Azilului aprobat de Guvern la 15 martie 2006. Unul din obiectivele PAUEM se referă la managementul fluxurilor migraționiste. Punctele (44), (45) și (47) ale PAUEM conțin prevederi referitor la evaluarea proporțiilor, gestionarea și managementul eficient al fluxurilor migrației în, prin și din Moldova. Printre obiectivele specifice stipulate în aceste puncte menționăm:

- estimarea proporțiilor fluxurilor migraționiste, inclusiv prin crearea unei baze de date;
- incriminarea migrației ilegale conform standardelor UE;
- adoptarea și implementarea Programului Național de Acțiuni în domeniul Migrației și Azilului (problemele migrației);
- inițierea dialogului și semnarea tratatelor de readmisie cu EU și principalele țări de origine și tranzit;
- formarea unui grup mixt de experți care să analizeze și formuleze politicile în domeniul migrării forței de muncă spre UE;
- examinarea posibilității de invitare a RM în programele UE privind migrația (ARGO, AENEAS).

Conform legislației Republicii Moldova (Concepția politicii migraționiste și Legea cu privire la migrațiune), în perioada august 2003 – aprilie 2006 instituția responsabilă de asigurarea drepturilor și protecției sociale a cetățenilor Republicii Moldova angajați temporar peste hotare a fost Biroul Național pentru Migrațiune și Azil. Inițial Biroul figura sub denumirea de Departamentul Migrațiune, apoi sub denumirea Biroul Naționale de Migrațiune.

Hotărârea Guvernului nr. 970 din 7 august 2003 de instituire a Departamentului Migrațiune prevedea preluarea funcțiilor ce țin de domeniul migrației de la Ministerul Justiției, Ministerul Afacerilor Externe și Departamentul Tehnologiilor Informaționale (actualul Minister al Dezvoltării Informaționale). Acest fapt a conturat premisele pentru o gestionare centralizată a fluxului migraționist, evitând o dublare a acțiunilor de către diferite instituții și o acoperire insuficientă a unor aspecte ale migrației. Însă, la 6 aprilie 2006 Parlamentul RM a operat modificări la Legea cu privire la Guvern prin care a fost lichidat Biroul Național Migrațiune. Unele responsabilități au fost atribuite Ministerului Economiei și Comerțului, iar altele Ministerului Afacerilor Interne. Astfel, Ministerul Economiei și Comerțului este responsabil de problemele privind elaborarea și implementarea politicilor și reglementărilor proceselor în domeniul migrației forței de muncă, eliberarea permiselor de muncă cetățenilor străini, angajarea la muncă peste hotare și protecția moldovenilor care lucrează peste hotare. Pe de altă parte, funcțiile ce vizează managementul fluxului imigraționist, eliberarea și extinderea vizelor, acordarea statutelor de imigrant sau repatriat, precum și funcțiile legate de refugiere și azil și alte probleme ale migrației au fost atribuite Ministerului Afacerilor Interne¹⁷.

Lichidarea Biroului Naționale de Migrațiune cu siguranță generează incertitudine în privința progreselor implementării cerințelor PAUEM. Această decizie a cauzat o întârziere de câteva luni a implementării

¹⁷ Legea cu privire la Guvern nr. 529 din 17.05.2006 cu privire la reorganizarea unor instituții centrale specializate ale administrației publice. http://old.justice.md/lex/document_rom.php?id=9B67934B:5716AB25

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

acțiunilor și strategiilor planificate pentru anul 2006 (inclusiv Programul Național de Acțiuni în domeniul Migrației și Azilului și proiectele implementate de OIM în Moldova). Din cauza deficienței instituționale și a dependenței succesului unor politici de factorii subiectivi din Moldova, dar și ca urmare a complexității fenomenului migrației, este foarte dificil de anticipat efectele Biroului Național de Migrație.

Conform prevederilor recente ale legislației în domeniul migrației forței de muncă, mandatul Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă, care este o structură a Ministerului Economiei și a Comerțului, include atât emigrarea cât și imigrarea, Agenția fiind responsabilă și de implementarea legislației migrației muncii de rând cu alte politici de ocupare a forței de muncă. Ea va fi responsabilă în viitor și de plasarea moldovenilor la muncă peste hotare, dar acest lucru se va întâmpla doar atunci când vor fi semnate tratate bilaterale între Moldova și alte țări. Agenția Națională de Ocupare a Forței de Muncă este responsabilă și de permisele de muncă pentru străinii care vin să lucreze în Moldova. Guvernul Moldovei a stabilit o cotă de 0.05% care lucrează sau studiază pe teritoriul țării. De obicei, circa 500–700 permise sunt eliberate anual, ceea ce este sub limita cotei stabilite.

Tratatele de muncă bilaterale/multilaterale, instrumente pentru transparența și recunoașterea calificărilor

Managementul fazei intermediare este reglementat prin tratatele de colaborare doar pentru emigranții aflați legal peste hotare. Acordurile de colaborare se referă în mod special la recunoașterea calificărilor emigranților moldoveni în țările de destinație, acestea fiind descrise în partea introductivă a acordului.

Al doilea aspect regulator vizează pensiile și alte indemnizații sociale de care pot beneficia emigranții din Moldova care lucrează peste hotare. În general, există două posibilități prin care emigranții aflați peste hotare pot contribui la schemele de pensionare. Prima modalitate este implementată prin intermediul acordurilor semnate între autoritățile Republicii Moldova și alte țări de destinație. A doua modalitate presupune că fiecare emigrant face plăți individuale (o sumă nominală stabilită de legislație) timp de cinci ani spre bugetul asigurărilor sociale ale țării, în baza aceasta beneficiind de dreptul la pensia minimă. Instrumentele respective se află la etapa de dezvoltare pentru a oferi posibilitate emigranților să plătească orice sumă doresc în calitate de contribuție personală, beneficiind astfel de pensii mai mari în viitor.

Referitor la aceste probleme, inițial acorduri de colaborare a muncii în sfera migrației au fost semnate doar cu țările vecine din spațiul CSI: Rusia (1993), Ucraina (1994) și Belarus (1994). În perioada anilor 2002 – 2006 au fost semnate următoarele acorduri:

- Acordul între Moldova și Italia în domeniul migrației semnat la 27 noiembrie 2003, care a intrat în vigoare la 1 mai 2004; în vederea încurajării migrației legale cota de intrare a crescut de la 2,500 în 2005 la 5,000 în 2006;
- Acordul între Moldova și Grecia în domeniul reglementării migrației forței de muncă (Hotărârea Guvernului RM nr. 720 din 28 iunie 2004);
- Acordul între Moldova și Coreea în domeniul migrației forței de muncă și protecției sociale a lucrătorilor emigranți (Hotărârea Guvernului RM nr. 696 din 21 iunie 2004);
- Acordul de Cooperare între Moldova și Azerbaidjan în domeniul migrației forței de muncă și protecției sociale a lucrătorilor emigranți (2005).

Alte acorduri se află la etapa de negociere, deși procesul a început ceva timp în urmă:

- Acordul între Moldova și Portugalia privind statutul temporar de ședere a emigranților moldoveni în Portugalia cu scopul muncii (se aștepta ca acest acord să fie semnat în 2006, însă nu a fost semnat până în prezent);
- Acordul între Moldova și Spania privind reglementarea migrației forței de muncă între cele două țări (Decretul Președintelui RM nr.1471 III din 8 septembrie 2003 pentru inițierea negocierilor);

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

- Acordul între Moldova și Statele Benelux privind colaborarea în domeniul plasării în câmpul muncii a lucrătorilor (Hotărârea Guvernului RM nr.1086 din 8 septembrie 2003 cu privire la inițierea negocierilor);

Pe lângă acestea au fost inițiate alte 16 acorduri de colaborare în domeniul migrației, care urmează a fi examinate de către omologii străini.

Cât privește cadrul regulator pentru recunoașterea calificărilor, în corespundere cu Legea Învățământului nr. 547 din 21 iulie 1995, instituția responsabilă de recunoașterea și validarea calificărilor este Ministerul Învățământului. Problema recunoașterii are trei aspecte:

- recunoașterea de către Moldova a studiilor și calificărilor obținute peste hotare de cetățenii Republicii Moldova;
- recunoașterea de către Moldova a studiilor și calificărilor cetățenilor/studentilor străini;
- recunoașterea peste hotare a studiilor și calificărilor obținute de cetățenii moldoveni sau cetățenii străini în instituțiile de învățământ din Moldova.

Semnarea (în 1997) și ratificarea (la 1 noiembrie 1999) a Convenției de la Lisabona constituie un suport real pentru ajustarea tacticilor și modalităților în vederea recunoașterii și validării calificărilor conform cerințelor europene.

Metoda de recunoaștere a diplomelor și altor calificări este facilitată de semnarea acordurilor bilaterale privind recunoașterea reciprocă a documentelor de studii, gradelor științifice și titlurilor didactice cu astfel de țări ca Federația Rusă, Ucraina, România și Bulgaria, precum și de semnarea unui acord multilateral cu țările din spațiul CSI. Cu toate acestea, numărul țărilor care au semnat acorduri de recunoaștere a documentelor de studii este mai mic, decât numărul țărilor de destinație pentru emigranții moldoveni.

Conform Hotărârii Ministerului Educației nr. 143 din mai 2002, instituțiile superioare de învățământ din Moldova oferă o anexă la diplomă formulată conform prevederilor Centrului European pentru Studii Superioare (CEPES), Consiliului Europei și UNESCO, ceea ce constituie un instrument important pentru promovarea calificărilor învățământului superior. Suplimentul la diplomă este eliberat într-o limbă de circulație europeană. Aderarea Moldovei la Procesul de la Bologna de asemenea ar putea contribui la sporirea transparenței internaționale și facilitarea recunoașterii calificărilor universitare și profesionale.

Practicile managementului migrației

Managementul post-migratoriu se referă la politicile de acordare a asistenței emigranților întorși în țara de origine. Aceste politici vizează diferite aspecte, dar în mod special asistența socială, psihologică și economică. Primele două tipuri de asistență se referă mai mult la traficul de ființe umane.

Migrația este un fenomen multidimensional, managementul căreia necesită un set complex de activități atât la nivel politic, cât și la nivel socio-economic. Aici este important de notat că unele aspecte ale migrației sunt incluse în strategiile de dezvoltare socio-economică adoptate de conducerea țării, inclusiv Strategia de Creștere Economică și Reducere a sărăciei, Programul de Activități ‘Modernizarea Țării – Bunăstarea populației (2005 – 2009)’ și Programul Național ‘Satul Moldovenesc (2005 – 2015)’. Însă este prematur de evaluat eficiența acestor programe, dat fiind faptul că au fost recent lansate.

Este foarte important faptul că autoritățile au inițiat studii în domeniul migrației (prin intermediul Biroului Național de Statistică), și că alte studii administrate de donatorii internaționali au fost realizate. Cu ajutorul acestor studii este posibil de început examinarea diverselor aspecte ale fenomenului migrației – cauzele și fluxurile, consecințele la nivel economic și social, la nivel de individ/familie și societate.

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

Cât privește asistența economică, menționăm că recent a fost lansat un proiect în valoare de 1 milion de euro “Dincolo de reducerea sărăciei: Elaborarea unui cadru legislativ, regulator și instituțional pentru a îndrepta remitențele emigranților spre creșterea activității antreprenoriale în Moldova”. Proiectul este finanțat în proporție de 80% de către Comisia Europeană și implementat în parteneriat de către Ministerul Economiei și Comerțului al Republicii Moldova, Organizația Internațională a Muncii și Organizația Internațională pentru Migrațiune.

Proiectul pune accentul pe dezvoltarea unui program național de remitențe în vederea consolidării capacităților funcționarilor publici privind dezvoltarea strategiilor pentru mediul de afaceri, promovarea înființării unei organizații naționale pentru dezvoltarea businessului mic și mijlociu realizarea campaniilor de sensibilizare a opiniei publice pentru folosirea canalelor legale de transfer a banilor. În cadrul acestui proiect vor fi instruiți emigranții și membri familiilor lor pentru lansarea unor afaceri sau extinderea celor existente, precum și vor fi stabilite legături dintre moldovenii aflați peste hotare și țara lor de origine. Activitățile proiectului vor include elaborarea unui ghid de inițiere a unei afaceri pentru persoanele fără experiență și a unui manual privind serviciile financiare care au scopul de a ajuta antreprenorii începători să beneficieze de serviciile financiare adecvate. Vor fi consolidate parteneriate dintre instituțiile financiare din Italia, una din principalele țări de destinație, și Moldova pentru promovarea utilizării canalelor oficiale de transfer și investirea remitențelor în activități generatoare de venit.

În afară de proiectul menționat anterior, există și alte activități de colaborare între organizații internaționale și cele locale care au drept scop acordarea de asistență teoretică și tehnică emigranților întorși în vederea dezvoltării capacităților lor de antreprenori. De obicei, emigranții întorși în țara de origine nu dispun de cunoștințe practice pentru lansarea unei afaceri și necesită a fi instruiți în domeniul contabilității, managementului, marketingului și a problemelor de legislație. Pentru organizarea unor astfel de cursuri de instruire Organizația Internațională pentru Migrațiune colaborează cu Alianța de Microfinanțare din Moldova, care oferă consultanță la toate etapele unei afaceri noi – începând cu înregistrarea și dezvoltarea planului de afaceri – și prestează servicii juridice în decursul întregului proces.

Specialiștii de la Alianța de Microfinanțare susțin că este important pentru persoanele care s-au întors de peste hotare să inițieze o afacere în țara lor, să înțeleagă că pot câștiga bine și la ei acasă. În acest sens, Alianța acordă asistență tehnică și susține dezvoltarea unor asociații de economie și împrumut – un fel de mini-bănci. Scopul este de a orienta resursele financiare din bănci spre producător agricol.

Un alt proiect al Organizației Internaționale pentru Migrațiune în Moldova – Dezvoltarea Centrului de Resurse de Informare în domeniul Migrației pentru perioada 1 august 2005 – 31 iulie 2006 – a fost lansat cu scopul consolidării capacităților informaționale ale Biroului Național de Migrațiune și creării unei baze de date electronice. În decursul acestei perioade au fost formulate cinci module ale bazei de date. Au fost identificate datele ce necesită a fi introduse și determinate procedurile de vizualizare a datelor de către instituțiile de stat relevante. La începutul anului 2006 au fost implementate primele două module ale bazei de date, și anume ‘Vizele’ și ‘Imigrarea’; acestea intenționează să automatizeze datele privind invitațiile de intrare în Moldova și vizele eliberate. Al treilea modul, ‘Refugiații’, a fost finalizat, însă implementarea sa a fost suspendată în urma lichidării Biroului Național de Migrațiune¹⁸.

La general, activitățile instituțiilor guvernamentale ne dau o impresie că fac ‘un pas înainte și doi înapoi’. Este important de notat că autoritățile au început să întreprindă măsuri în managementul migrației doar când aceasta a atins proporții critice și comunitatea internațională a început să insiste asupra necesității de a lua careva măsuri.

¹⁸ Catrinescu, N., ‘Raport individual de evaluare a Planului de Acțiuni UE–Moldova: migrația (migrația legală, ilegală, readmisia, viza, azil)’, disponibil la www.europa.md/upload/File/migratie.doc

CAPITOLUL 2: METODOLOGIA

a. Obiectivele cercetării

Obiectivul studiului a fost de a oferi pentru ETF cunoștințe despre contextul local, inclusiv:

- informație despre fenomenul migrației și legăturile sale cu învățământul, instruirea și problemele pieței muncii în Moldova;
- informație despre legislația națională și cadrul instituțional în domeniul migrației;
- designul eșantionului pentru lucrul pe teren cu două categorii de respondenți (emigranți potențiali și emigranți întorși), precum și implementarea acestui sondaj;
- organizarea întrevederilor cu reprezentanții naționali în domeniul migrației.

b. Aria studiului

Proiectul de cercetare a cuprins întreg teritoriul al Moldovei, cu excepția Transnistriei, inclusiv localitățile rurale și urbane.

c. Strategia de cercetare

Proiectul a inclus următoarele etape, utilizând atât metode cantitative, cât și metode calitative:

1. analiza de birou;
2. misiune de constatare a faptelor și întrevederi cu experții naționali;
3. studiu național reprezentativ cu emigranții potențiali și întorși;
4. întrunire de validare a rezultatelor;
5. elaborarea profilului de migrațiune a țării în baza rezultatelor obținute.

d. Descrierea activităților

Etapa 1: Analiza de birou

Analiza de birou a avut drept scop să ofere informații de bază pentru profilul migraționist al țării. Au fost revăzute și analizate date statistice, materiale legislative și acorduri bilaterale, precum și cercetările existente în domeniu și alte materiale relevante.

Etapa2: Misiunea de constatare a faptelor (9–13 octombrie 2006)

Întrunirile cu principalii experți naționali au fost organizate cu scopul de a colecta informația relevantă pentru obiectivele proiectului de cercetare. Majoritatea experților au fost identificați pe parcursul primei etape de cercetare (analiza de birou).

Următorii experți naționali au fost vizitați în decursul misiunii de constatare a faptelor.

Instituția	Persoana
Ministerul Economiei și Comerțului, Departamentul pentru Dezvoltarea Resurselor Umane	Ecaterina Buracec, Consultant
Ministerul Educației și Tineretului	Valentin Crudu, vice-ministru Ion Ciobanu
Biroul Național de Statistică	Elena Vatcarau, Șefa Departamentului pentru Piața Muncii

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

	și Demografie
Agencia Națională de Ocupare a Forței de Muncă	Anatol Iatuc, Șeful Departamentului Administrare și Resurse Umane
Biroul Național pentru Migrațiune și Azil	Eduard Vecverd
Federația Sindicatelor	Ion Pregeluză, Șeful Departamentului Protecție Juridică și Socio-economică
Confederația Națională a Patronatelor	Vladislav Caminschi
Centrul Național de Studii și Informare a Femeilor	Zinaida Onica, Director programe sociale
Institutul de Politici Publice	Arcadie Barbarosie, Director executiv
Universitatea de Stat din Moldova	Valerie Mosneaga, Decanul Facultății Științe Politice
Alianța Microfinanțare din Moldova	Boris Ghencea, Director
Fundația Soros Moldova	Doina Rosca, Director de Program
PNUD Moldova	Mihail Peleah
OIM Moldova	Jana Costache, Coordonator de Program
Delegația Comisiei Europene în Moldova	Angela Cerba
Banca Mondială, Moldova	Alexei Ionascu, Ofițer de operațiuni în sectorul social
OIMigr Moldova	Martin Wyss, Șeful Misiunii în Chișinău

Etapa 3: Sondaj național reprezentativ cu emigranții potențiali și întorși

Metoda de cercetare: sondaj național reprezentativ.

Tehnica de cercetare: interviu față în față, în baza chestionarului structurat, la domiciliul respondentului; 64 interviu au fost implicați în lucru pe teren.

Grupurile țintă: cercetarea a cuprins două grupuri țintă: emigranții potențiali și emigranții întorși. ‘Emigrant potențial’ este orice persoană în vârstă de 18–40 ani care locuiește în Moldova. Migrația potențială se intenționează să fie reprezentativă la scară largă pentru populația tânără adultă (18–40 ani) ca un tot întreg cu scopul de a obține un eșantion de control a persoanelor de aceeași grupă de vârstă care nu se preocupă activ de emigrare. ‘Emigrant întors’ este persoana care:

- ◆ a plecat din țara de origine la vârsta de 18 ani sau mai mult;
- ◆ a trăit și lucrat peste hotare pe o durată neîntreruptă de cel puțin 6 luni;
- ◆ s-a întors în țara de origine cel puțin 3 luni în urmă, dar nu mai mult de 10 ani în urmă;
- ◆ a fost prezent în perioada de colectare a datelor și disponibil pentru a fi chestionat.

Persoanele care s-au întors în ultimele trei luni sau mai mult de 10 ani în urmă nu au fost incluse în eșantion.

Instrumentele de cercetare: chestionar scris. Două tipuri de chestionare au fost utilizate, unul pentru emigranții potențiali și altul pentru emigranții întorși. Chestionarele au fost elaborate de ETF și expertul internațional, ulterior fiind finalizate cu asistența Centrului CIVIS. Durata medie a chestionarelor a fost de 30–35 minute.

Mărimea eșantionului: 1,010 emigranți potențiali și 1,010 emigranți întorși.

Perioada de colectare a datelor: 22 noiembrie – 28 decembrie 2006.

A. Schema de eșantionare pentru emigranții potențiali

A fost utilizat un eșantion de tip cluster în două etape: clusterelor de la prima fază au fost formate din 12 regiuni care reprezintă diversitatea geografică a țării, iar a doua etapă a clusterelor a fost formată din

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

categoriile de localități, în funcție de mărime. Clusterelor au inclus ariile cu nivel înalt și scăzut de dezvoltare, regiuni cu nivel înalt și scăzut de migrațiune externă, precum și ariile rurale și urbane.

- *Stratificat* – au fost aplicate două criterii de stratificare.
 - *Regiune* – au fost selectate 12 regiuni similare fostelor unități administrativ teritoriale (județe).
 - *Categoria localității* – sate până la 3,000 locuitori, sate cu număr de locuitori mai mare de 3,001, centre regionale și municipii.
- *Mărimea stratului* – volumele straturilor rezultate în urma divizării populației pe regiuni și categorii de localități au fost calculate proporțional cu numărul populației din fiecare strat în baza celor mai recente date statistice oficiale (1 ianuarie 2006) oferite de Biroul Național de Statistică.
- *Probabilist* – localitățile, gospodăriile și respondenții au fost selectați aleatoriu.
- *Multistadial* – au fost utilizate trei stadii de randomizare.
 - *Localitate* – cele 93 localități incluse în eșantion pentru fiecare strat au fost selectate aleatoriu în baza unui tabel cu numere aleatorii.
 - *Gospodărie* – pentru fiecare localitate a fost distribuit un număr oarecare de rute, în dependență de numărul gospodăriilor de chestionat, dar nu mai mult de 6 chestionare au fost permise pentru o rută. ‘Pasul trei’ a fost utilizat la selecția gospodăriei de chestionat. În mediul urban doar un singur apartament a fost selectat pentru chestionare dintr-un bloc locativ. Dacă respondentul potențial refuza să participe la sondaj, interviuatorul mergea la apartamentul sau gospodăria următoare. Operatorii de teren au înregistrat amplasarea gospodăriilor pe rute.
 - *Persoană* – interviuatorul a înregistrat toți membrii în vârstă de 18–40 ani care locuiau în gospodăria selectată. Dacă mai mulți membri ai gospodăriei corespundeau criteriilor de participare, doar unul singur era chestionat, conform procedurii ‘cele mai apropiate zile de naștere’ (era selectat respondentul a cărui zi de naștere era cea mai aproape de data interviurării).

Reprezentativitatea sondajului cu emigranții potențiali: Eșantionul este reprezentativ pentru întreaga populație a Moldovei în vârstă de 18–40 ani, exclusiv Transnistria. Eroarea de eșantionare este $\pm 3.1\%$.

B. Schema de eșantionare pentru emigranții întorși

A fost utilizat un eșantion de tip cluster în două etape: clusterelor de la prima fază au fost formate din 12 regiuni care reprezintă diversitatea geografică a țării, iar a doua etapă a clusterelor a fost formată din categoriile de localități, în funcție de mărime. Clusterelor au inclus ariile cu nivel înalt și scăzut de dezvoltare, regiuni cu nivel înalt și scăzut de migrațiune externă, precum și ariile rurale și urbane.

- *Stratificat* – au fost aplicate două criterii de stratificare.
 - *Regiune* – au fost selectate 12 regiuni similare fostelor unități administrativ teritoriale (județe).
 - *Categoria localității* – sate până la 3,000 locuitori, sate cu număr de locuitori mai mare de 3,001, centre regionale și municipii.
- *Mărimea stratului* – volumele straturilor rezultate în urma divizării populației pe regiuni și categorii de localități au fost calculate proporțional cu numărul populației din fiecare strat în baza celor mai recente date statistice oficiale (1 ianuarie 2006) oferite de Biroul Național de Statistică. Proporția urban/rural a fost ajustată la datele statistice oficiale în domeniul migrației.
- *Ne probabilist* – Primele 93 localități au fost selectate aleatoriu, conform principiului studiului pentru emigranții potențiali (aceleași localități). Alte 47 localități rămase au fost selectate prin metoda ‘bulgărelui de zăpadă’ în vederea completării numărului necesar de chestionare de cel puțin 1000 respondenți.
- *Multistadial* – au fost utilizate trei etape ne probabiliste.
 - *Localitate* – Primele 93 localități incluse în eșantion au fost selectate aleatoriu, în baza unui tabel cu numere aleatorii.
 - *Gospodărie* – gospodăriile au fost selectate prin metoda ‘bulgărelui de zăpadă’.
 - *Persoană* – interviuatorul a înregistrat toți membrii gospodăriei care:

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

- au plecat din țară la vârsta de 18 ani sau mai mult;
- au trăit și lucrat peste hotare pe o durată neîntreruptă de cel puțin 6 luni;
- s-au întors în țară cel puțin 3 luni în urmă, dar nu mai mult de 10 ani în urmă;
- au fost prezenți în perioada de colectare a datelor și disponibili pentru a fi chestionați.

Chiar dacă mai multe persoane corespundeau criteriilor de cercetare, doar una singură a fost chestionată în gospodărie – cea a cărei zi de naștere era cea mai apropiată de ziua realizării chestionarului.

➤ *Cote* – cotele au fost fixate pentru categoriile socio-demografice principale ale emigranților întorși (gen, grupă de vârstă, studii, mediul de reședință și țara de destinație) în baza datelor statistice oficiale recente și alte cercetări existente.

Dificultățile întâmpinate pe teren

Pentru sondajul cu emigranții potențiali principala dificultate a constat în găsirea persoanelor de vârstă 18-40 ani, în special în mediul rural, unde multe localități sunt populate preponderent de către persoane în afara categoriei de vârstă respectivă.

Pentru sondajul cu emigranții întorși a fost înregistrat un număr mare de refuzuri, în special din următoarele motive: frica de a fi prădați (din moment ce s-au întors cu bani de peste hotare) și frica de a fi contactați de agențiile de forță (în cazul când s-au aflat ilegal peste hotare).

Etapa 4: Întrunire de validare (30 mai 2007)

După elaborarea versiunii preliminare a profilului migraționist al țării și aprobarea acestuia de către consultantul internațional și ETF, a fost organizată o întrunire de validare în Moldova. La această întrunire au fost invitați următorii experți naționali relevanți.

Instituții de stat	Numele și funcția
Ministerul Economiei și Comerțului	Larisa Stucalov, Șefa Secției Politici Salariale și de Muncă Ecaterina Buracec, Secția Politici Migraționiste
Ministerul Educației și Tineretului	Ion Ciobanu, Șeful Departamentului Tineret
Biroul Național de Statistică	Vladimir Gonta, reprezentantul Departamentului pentru Piața Muncii și Demografie Elena Basarab, Șefa Departamentului de Ocupare a Forței de Muncă
Agenția Națională de Ocupare a Forței de Muncă	Raisa Dogaru, Șefa Departamentului de Ocupare a Forței de Muncă Arcadie Josan, Șeful Departamentului Migrația Forței de Muncă
Organizații neguvernamentale	Numele și funcția
CIVIS – Centru de Analiză și Investigații Sociologice, Politologice și Psihologice	Eduard Mihailov, Director Ruslan Sințov, Director executiv
Confederația Națională a Patronatelor (CNPM)	Vladislav Caminschi, Șeful Departamentului Relații Interne și Externe
Confederația Sindicatelor din RM (CSRМ)	Sergiu Iurcu, Vice-director
Alianța Microfinanțare din Moldova	Boris Ghencea, Director
Organizații internaționale	Numele și funcția
OIMun, Oficiul din Moldova	Ala Iripciu, Corespondent național
PNUD, Oficiul din Moldova	Mihail Peleah, Asistent de program
OIMigr, Oficiul din Moldova	Simion Terziogolo, Coordonator național de program Georgeta Mincu, Asistent de proiect pentru utilizarea

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

	remitențelor
Banca Mondială, Oficiul din Moldova	Iaroslav Baclajanschi, Analist economic
Fundația Soros Moldova	Doina Roșca, Director de program societate civilă
Radio Europa Liberă	Daniel Lachi și Elena Moldovean, reporteri
Dezvoltarea Sistemului de Instruire și Educația Profesională în Moldova	Jean Dukonson, Asistent de program
ETF	Numele și funcția
ETF	Milena Corradini, Manager pe țară
ETF	Ummuhan Bardak, Expert în domeniul migrației
ETF	Francesco Panzica, Expert în domeniul migrației

În cadrul întrevederii de validare au fost prezentate și validate principalele constatări preliminare ale studiului.

CAPITOLU 3: EMIGRANȚII POTENȚIALI

3.1. Descriere succintă a grupului țintă

Genul și vârsta respondenților

În total au fost chestionate 1,010 persoane, dintre care 55.4% sunt femei și 44.6% bărbați. Respondenții au fost distribuiți în grupe de vârstă după cum urmează:

- ◆ 18–24 ani: 37.1%;
- ◆ 25–29 ani: 20.0%;
- ◆ 30–40 ani: 42.9%.

Starea civilă și structura familială

Mai mult de jumătate din persoanele chestionate (56.4%) erau căsătoriți, 5.3% locuiau în concubinaj, 33.8% necăsătoriți și 4.5% erau fie divorțați, fie văduvi. Majoritatea respondenților (59.2%) aveau copii.

Naționalitatea

Majoritatea respondenților sunt moldoveni (79.4%), ceilalți având următoarea naționalitate:

◆ ucraineană: 6.8%;	◆ găgăuză: 3.1%	◆ bulgară: 1.8%;
◆ rusă: 5.5%;	◆ română: 2.7%;	◆ altă naționalitate: 0.7%.

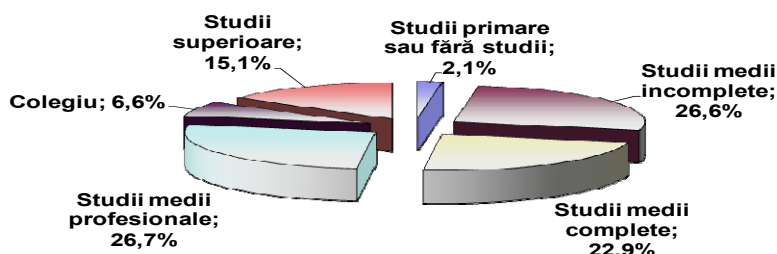
În termeni de comunicare în cadrul familiei, Româna/Moldoveneasca este limba vorbită de obicei: 78.0% din respondenți folosesc această limbă drept limba maternă, în timp ce 16.0% vorbesc limba rusă. Doar 7.7% din respondenți folosesc și a doua limba, de cele mai dese ori fiind limba rusă (5.4%).

Rusa este limba cel mai des vorbită după limba maternă. Respondenții au fost rugați să numească o listă de cel mult trei limbi pe care le cunosc în afara limbii materne. Cel mai des menționată a fost limba ursoră (67.5% din respondenți care comunică și în alte limbi), urmată de engleză (16.5%) și franceză (15.5%).

Nivelul de educație

15.1% din respondenți aveau studii superioare, iar 6.6% studii colegiale. Aproape fiecare al patrulea respondent avea studii medii profesionale (26.7%), în timp ce 22.9% aveau studii medii complete (11 clase, liceu), iar 26.6% aveau studii medii incomplete (9 clase); 2.1% din persoanele chestionate aveau finite 4 clase sau mai puțin.

Diagrama 1. Nivelul de educație a emigranților potențiali

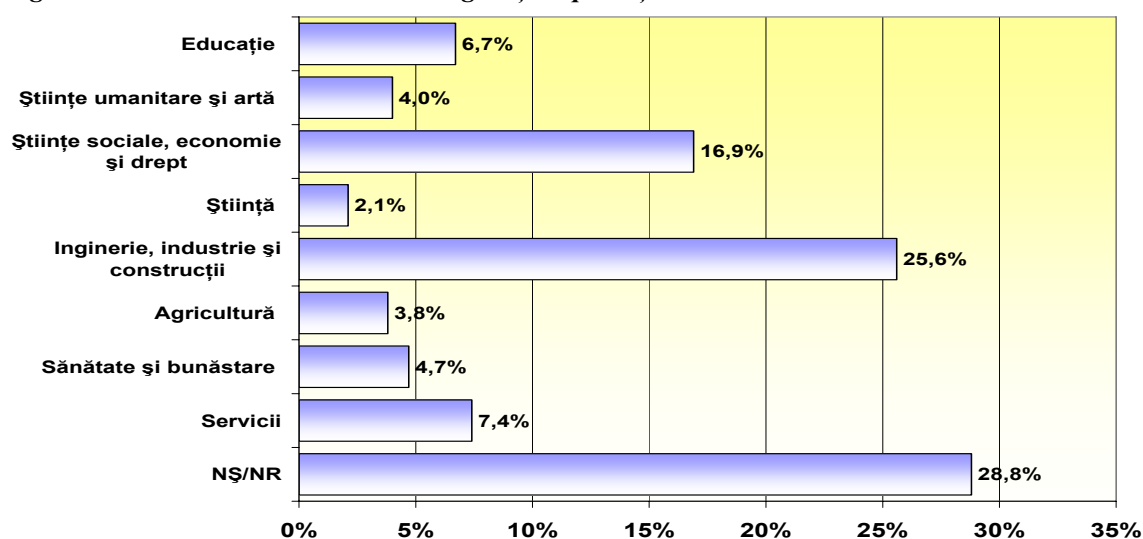

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

Analiza în funcție de gen evidențiază faptul că mai multe femei au studii superioare (colegiu și universitate absolvită) decât bărbați (25.4% și, respectiv, 17.3%), în timp mai mulți bărbați decât femei sunt cu nivel mai mic de studii (primare sau fără studii) (33.1% și, respectiv, 25.2%).

Pentru respondenții cu studii medii generale sau cu nivel de studii mai înalt, domeniile principale de educație sunt: inginerie, industrie și construcții (25.6% din respondenții cu studii medii complete sau mai mult) și științe sociale, economie și drept (16.9%). Alte domenii de educație dețin o pondere mai puțin semnificativă (vezi Diagrama 2).

Diagrama 2. Domeniile de studii ale emigranților potențiali

Eșantion: 720 respondenți care au absolvit cel puțin școala medie generală

În general, rezultatele cercetării atestă faptul că femeile sunt mai mult orientate spre domeniile învățământ, sănătate și bunăstare, științe sociale, economie și drept, în timp ce bărbații sunt orientați preponderent spre inginerie, industrie și construcții, servicii și agricultură.

Motivul alegerii unui sau altui domeniu de educație sunt diverse, însă factorii principali sunt:

- ♦ interesul personal: 59.4%;
- ♦ dorința de a obține un loc de muncă: 12.8%;
- ♦ încurajarea de către alte persoane: 10.8%.

Tendința de alegere a domeniului de studii din motivul angajării este mai proeminentă pentru respondenții în vârstă de 30-40 ani (16.1%).

Doar 26.2% din emigranții potențiali ar dori să continue studiile lor sau să frecventeze alte cursuri de calificare. Persoanele tinere în vârstă de 18-24 ani sunt cele care cel mai des au menționat intenția de a continua studiile (45.3%). În funcție de mediul de reședință, numărul respondenților din localitățile urbane (36.7%) care intenționează să continue studiile a fost mai mare decât al respondenților din mediul rural (19.4%). În același timp, rezultatele atestă faptul că dorința de a continua studiile crește odată cu nivelul socio-economic al populației.

Respondenții care intenționează să continue studiile de asemenea preferă domeniile științe sociale, economie și drept (38.5%) și inginerie, industrie și construcții (15.5%). Dacă comparăm intențiile actuale ale respondenților cu domeniile lor actuale de studii, constatăm un nivel de interes mai mare pentru științe sociale, economie și drept, și nivel de interes mai mic pentru domeniul inginerie, industrie și construcții.

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

Analiza în funcție de nivelul socio-economic ale populației evidențiază faptul că persoanele cu nivel socio-economic mai înalt preferă domeniile de studii care asigură un statut socio-profesional înalt și bine plătit – științe sociale, economie și drept (49.3%) – în timp ce persoanele cu nivel socio-economic scăzut optează pentru domeniile de educație mai puțin prestigioase în Moldova – inginerie, industrie și construcții (26.7%) și învățământ (16.7%).

Majoritatea populației potențial migratoare (85.6%) consideră că studiile ajută la îmbunătățirea nivelului lor de trai, iar 84.8% sunt de părere că este important de investit în educație și învățământ. Impactul studiilor asupra nivelului de trai și importanța investițiilor în sistemul de învățământ a fost accentuată preponderent de respondenții cu nivel socio-economic înalt.

Situația de angajare în câmpul muncii

Circa jumătate din persoanele chestionate (51.4%) exercitau muncă contra plată pentru menținerea existenței în ultimele 7 zile. Analiza corelată evidențiază faptul că rata de ocupare este mai mare la bărbați (58.9%) decât la femei (45.4%), ceea ce corespunde datelor statistice oficiale; rata de ocupare este mai mare în mediul urban (62.3%) decât cel rural (44.2%), precum și la persoanele cu nivel mediu și înalt de educație.

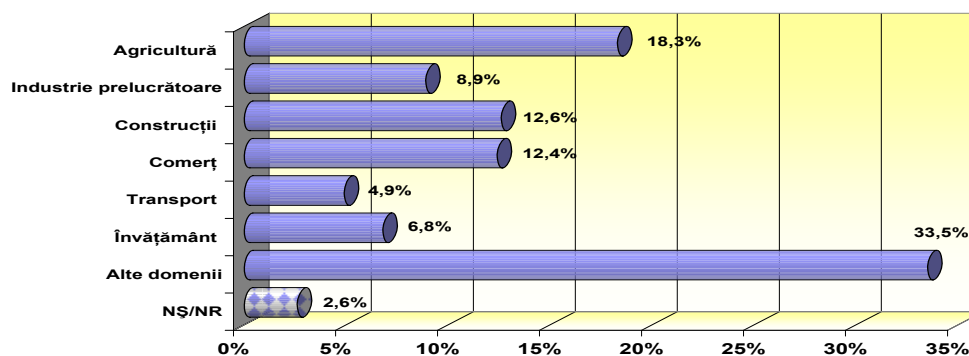
Dintre cei 48.6% de respondenți care nu au prestat activități de muncă contra plată în ultimele 7 zile de la data chestionării, un procent semnificativ (40.1%) a motivat situația prin imposibilitatea de a găsi un loc de muncă. Acest motiv este mai larg răspândit pentru locuitorii din mediul rural (50.6%) comparativ cu cel urban (16.6%) și pentru regiunea de nord a țării (50.4%) comparativ cu alte regiuni. Odată cu creșterea nivelului de studii, scade numărul persoanelor care nu pot găsi un loc de muncă. În perioada lucrului pe teren 21.6% din respondenți frecventau instituțiile de învățământ; acesta este cazul aproape pentru toți respondenții în vârstă de 18-24 ani, în special a celor din mediul urban.

Respondenții chestionați lucrau în următoarele domenii:

- ◆ agricultură: 18.3%;
- ◆ construcții: 12.6%;
- ◆ comerț: 12.4%;
- ◆ industrie prelucrătoare: 8.9%;
- ◆ învățământ: 6.8%;
- ◆ transport: 4.9%.

33.5% lucrau în alte domenii de activitate (de exemplu, sănătate, securitate, servicii publice și servicii de reparație), proporția fiecărui domeniu fiind mai mică de 4% din numărul total al persoanelor angajate.

Diagrama 3. Principalele sfere de activitate ale emigranților potențiali

Eșantion: 842 respondenți care au lucrat vreodată

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

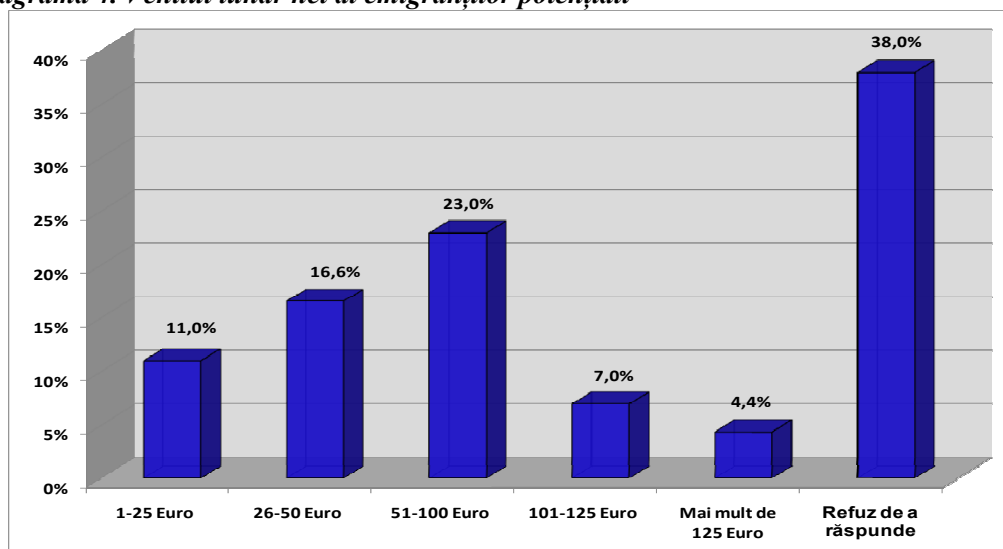
Majoritatea respondenților (61.8%) lucrau în calitate de lucrători salariați, dar și proporția lucrătorilor ocazionali este destul de semnificativă (24.5%): această este o categorie a lucrătorilor care nu au un loc de muncă stabil și, prin urmare, nici sursă stabilă de venit; astfel, ei ar putea fi ușor clasificați drept o categorie vulnerabilă. Categoria lucrătorilor ocazionali include de cele mai dese ori bărbați, locuitori ai mediului rural și persoane cu nivel mic de studii. În funcție de naționalitate, moldovenii (26.8%) mult mai frecvent lucrează în calitate de lucrători ocazionali comparativ cu rușii (6.5%) sau ucrainenii (11.7%). Lucrătorii ocazionali se întâlnesc mai frecvent în agricultură și construcții.

În funcție de nivelul de calificare, 46.0% din respondenți lucrau în calitate de lucrători necalificați (75.9% din aceștia fiind persoanele cu nivel mic de studii), iar 37.4% erau angajați în calitate de lucrători calificați. 3.6% dețineau funcții de conducere: 2.9% management de nivel mediu și 0.9% management de nivel înalt; 8.3% din respondenți lucrau în calitate de profesioniști, 24.8% din ei având nivel înalt de educație. Rezultatele colectate demonstrează o influență clară a nivelului de studii asupra nivelului de calificare a muncii prestate: populația cu nivel mic de studii este angajată preponderent în calitate de lucrători necalificați, în timp ce populația cu nivel înalt de studii lucrează mai des în calitate de lucrători calificați sau profesioniști.

Nivelul veniturii

Datele studiului cu privire la mărimea lunară a venitului respondentului în bază de salariu atestă că 52.2% dintre persoanele încadrate în câmpul muncii aveau venitul lunar mai mic de 100 EUR (vezi Diagrama 4), dintre care mai mult de jumătate câștigă sub 50 EUR pe lună. Venitul acestor persoane este sub minimul de existență estimat de Biroul Național de Statistică (800 MDL pentru o persoană în 2005).

Diagrama 4. Venitul lunar net al emigranților potențiali

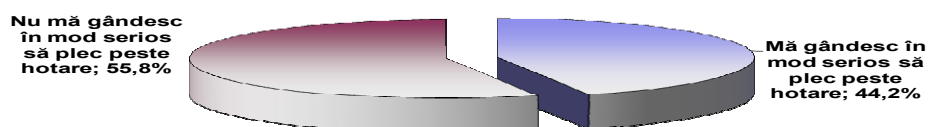
Eșantion: 842 respondenți care au lucrat vreodată

11.4% din respondenți câștigau mai mult de 100 EUR pe lună. (Rata înaltă a refuzului de răspuns la acest capitol se explică prin faptul că, de obicei, persoanele cu nivel de venit înalt refuză să ofere răspuns.) Veniturile mai mari de 100 EUR au fost înregistrate preponderent la bărbați (17.5%), în mediul urban (17.8%) și în regiunea de centru a Moldovei (15.2%). Diferențe semnificative a nivelului de venit în funcție de studii nu au fost înregistrate.

3.2. Evaluarea intențiilor de emigrare peste hotare

Aproape fiecare al doilea respondent (44.2%) se gândea serios la momentul colectării datelor să plece peste hotare pentru a trăi și munci. Corelarea datelor în funcție de caracteristicile socio-demografice ale respondenților evidențiază faptul că persoanele care se gândesc în mod serios să plece peste hotare sunt mai des bărbații (51.6%) și persoanele tinere în vârstă de 18 – 24 ani (52.8%) și 25–29 ani (47.5%). Analiza intențiilor de plecare peste hotare în funcție de mediul de reședință, regiune, nivel de educație și statutul de angajare nu evidențiază diferențe semnificative. O analiză corelată suplimentară atestă faptul că intenția de emigrare este mai înaltă printre persoanele care nu au propria casă (55.6%), comparativ cu cei care posedă spațiu locativ (41.8%), precum la persoanele care locuiesc în gospodării mari (cu un număr mai mare de membri în gospodărie).

Diagrama 5. Intenția de a emigra

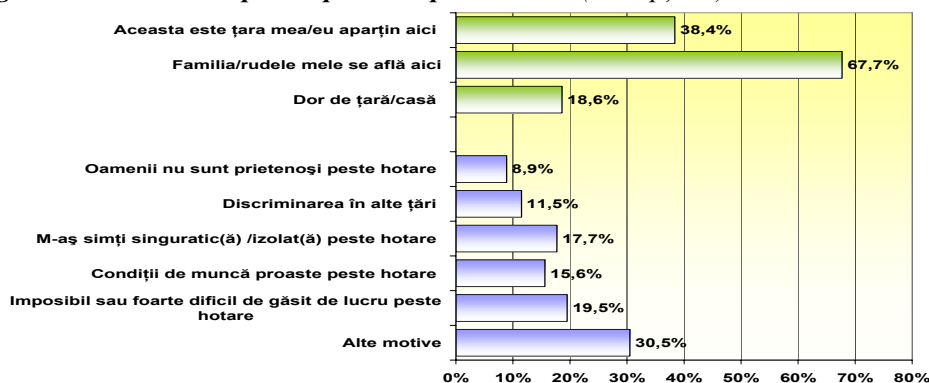

După cum este ilustrat în Diagrama 5, 55.8% din respondenți nu intenționau să plece peste hotare. Motivele invocate de respondenți privind lipsa intenției de emigrare sunt diverse, în funcție de situația personală, financiară și familială a fiecărui respondent. La general, însă, motivele pentru ședere în țară pot fi clasificate în două categorii:

- ◆ motive legate de țara de origine;
- ◆ motive legate de țara de destinație.
- ◆

Datele sondajului atestă faptul că motivele legate de țara de origine erau mai importante decât cele referitoare la țara de destinație, atunci când s-a analizat intenția de a nu părăsi țara. Din răspunsurile respondenților în baza a trei opțiuni posibile, se poate de constatat că decizia de a nu pleca peste hotare a fost de cele mai dese ori determinată de faptul că persoana are rude în țara de origine (67.7%), precum și de legătura strânsă pe care o are persoana cu țara natală ('aceasta este țara mea'/'eu aparțin aici' (38.4%) (vezi Diagrama 6).

Diagrama 6. Factorii ce previn plecarea peste hotare (trei opțiuni)

Baza: 564 respondenți care nu intenționează să plece peste hotare în prezent pentru a trăi și a lucra

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

Cele mai semnificative motive (legate de țara de destinație) pentru a nu părăsi plaiul natal sunt următoarele:

- ◆ Imposibilitatea sau dificultatea de a găsi un loc de muncă peste hotare: 19.5%;
- ◆ frica de singurătate/izolare peste hotare: 17.7%;
- ◆ condițiile de muncă rele: 15.6%;
- ◆ discriminarea peste hotare: 11.5%.

Respondenții au invocat și alte motive, cele mai relevante fiind:

- ◆ prezența unui copil mic în familie: 2.3%;
- ◆ dorința de a continua studiile: 1.6%;
- ◆ insuficiența banilor pentru a emigra: 1.5%;
- ◆ sănătatea proastă: 1.5%;
- ◆ veniturile mici peste hotare: 1.5%;
- ◆ lipsa posibilităților de emigrare: (1.1%).

Fiind rugați să numească cel mai important motiv, primele două motive invocate vizau țara de origine, și anume: rudele în țara natală (35.9%) și ‘(‘aceasta este țara mea’/‘eu aparțin aici’ (15.1%). Respondenții au menționat imposibilitatea sau dificultatea de a găsi un loc de muncă peste hotare (7.4%) mult mai rar decât primele două motive. Legătura de familie este mai proeminentă la femei (40.5%) decât la bărbați (28.4%), în timp ce spiritul patriotic a fost numit mai des de către persoanele de sex masculin.

Răspunsurilor celor 55.8% din respondenți care nu intenționează să emigreze peste hotare nu oferă o viziune clară dacă experiența de muncă obținută peste hotare i-ar ajuta să găsească un lucru mai bun la întoarcere în țara de origine. Astfel, 32.8% din persoanele chestionate consideră că o atare experiență ar fi un avantaj când caută un loc de muncă în țara de origine (în special persoanele cu nivel mediu și înalt de educație), în timp ce 34.8% au un punct de vedere diametral opus, iar 32.4% au exprimat incertitudine în această privință.

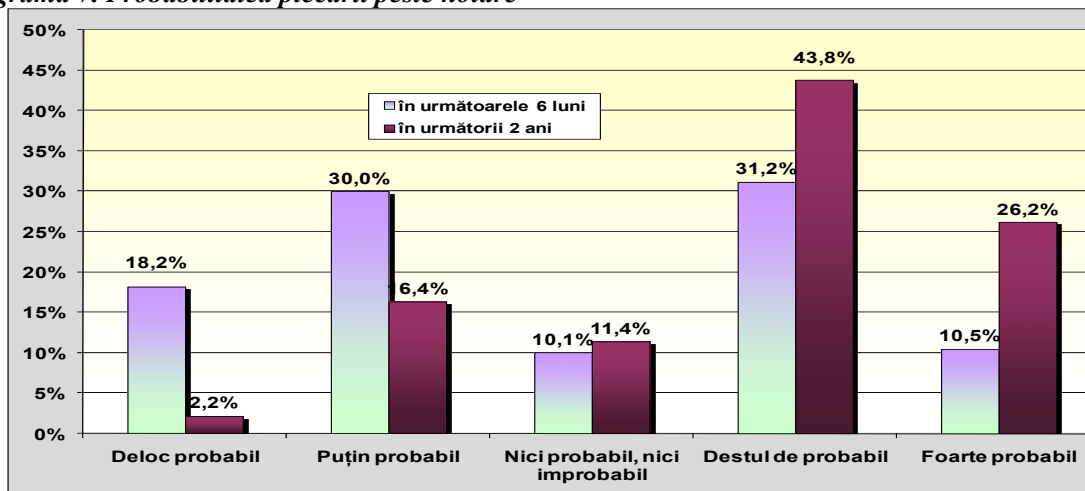
Răspunsurile la întrebările privind bunăstarea persoanelor care au lucrat peste hotare comparativ cu persoanele care nu au lucrat peste hotare au fost totalmente diferite. Majoritatea respondenților (65.2%) fără intenția de a pleca la muncă peste hotare consideră că persoanele care au lucrat peste hotare au o situație mai bună sau mult mai bună decât cei care nu au fost peste hotare. Percepția conform căreia emigranții beneficiază de o situație financiară mai bună decât cei care stau în țara natală este mult mai evidentă în mediul rural (70.4%) comparativ cu mediul urban (57.4%) ca rezultat al discrepanței veniturilor între mediul urban și rural.

Din numărul total de respondenți care se gândea în mod serios să plece la muncă peste hotare, 41.7% au afirmat că este probabil să plece din Moldova în următoarele 6 luni de la perioada realizării studiului (vezi Diagrama 7, pag. 28). Intenția de plecare în următoarele 6 luni a fost mai des exprimată de persoanele de sex masculin și cele cu studii medii incomplete. Proporția persoanelor cu intenția de a pleca în următorii 2 ani ajunge la 70.0%.

Intenția de a pleca în următoarele 6 luni sau următorii 2 ani depinde de posibilitățile financiare ale emigrantului, cunoașterea limbii principalei țări de destinație, nivelul de informare despre țara de destinație, precum și de disponibilitatea documentelor necesare, cum ar fi pașaportul străin, viza și contractul de muncă pentru țara de destinație. Pe de altă parte, intenția de emigrare nu depinde de intenția de a frecventa cursurile de instruire în Moldova pentru o mai bună pregătire pentru traiul și munca peste hotare, nici de cunoașterea schemelor guvernamentale sau a companiilor de recrutare pentru munca peste hotare.

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

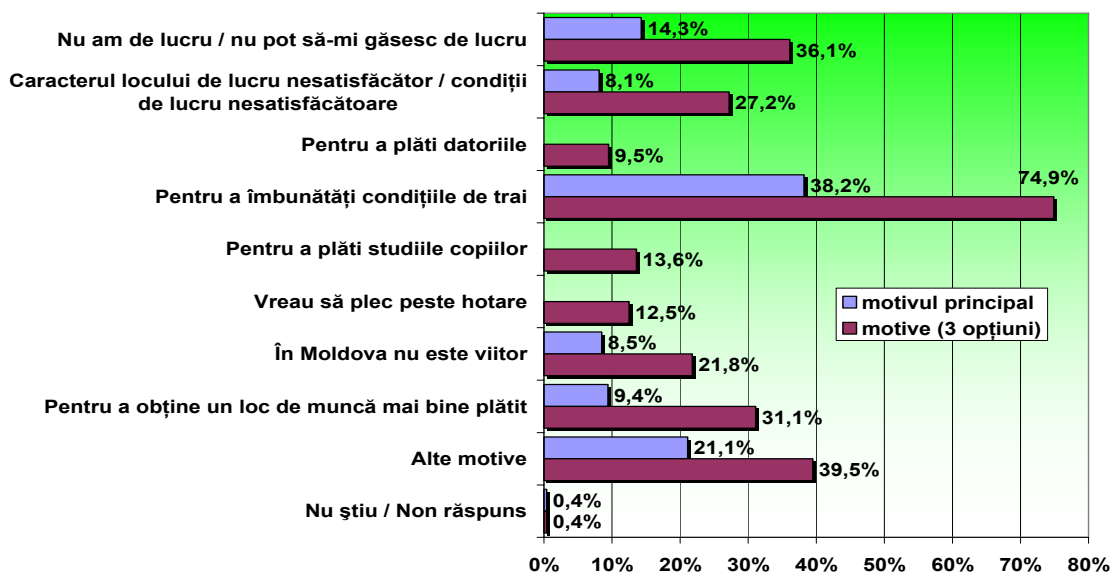
Diagrama 7. Probabilitatea plecării peste hotare

Baza: 446 respondenți care în prezent se gândesc serios să plece peste hotare pentru a trăi și a lucra

Factorii de emigrare la muncă peste hotare sunt cele, preponderent, legate de condițiile nesatisfăcătoare de viață și lucru (în special în cazul respondenților angajați), precum și dificultatea/imposibilitatea de a găsi un loc de muncă în țara de origine (în special în cazul persoanelor cu nivel mic de studii și cele neangajate în câmpul muncii). Cu alte cuvinte, rezultatele studiului demonstrează că migrația este aproape exclusiv determinată de condițiile financiare proaste (vezi Diagrama 8) care nu sunt suficiente pentru acoperirea necesităților zilnice ale populației.

Diagrama 8. Motivele plecării la muncă peste hotare

Baza: 446 respondenți care în prezent se gândesc serios să plece peste hotare pentru a trăi și a lucra

Datele confirmă că cea mai mare parte a respondenților cu intenții de emigrare la muncă (92.6%) sunt deplin convinși că, lucrând peste hotare, își pot îmbunătăți situația financiară.

Diagrama 8 ilustrează că fiecare a cincea persoană care intenționează să plece peste hotare consideră că 'în Moldova nu este viitor', acest fapt evidențiind lipsa de oportunități pentru o viață normală în țara

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

natală. În acest context, emigrarea este percepută de populației drept unica soluție viabilă, dată fiind lipsa condițiilor pentru o viață decentă în Moldova: oamenii nu pot găsi un loc de muncă (această situație este mai acută pentru locuitorii din mediul rural și persoanele cu studii medii incomplete), și chiar dacă reușesc să se angajeze, ei nu sunt satisfăcuți de condițiile de muncă și de remunerare, care nu sunt adecvate pentru un nivel decent de trai. Este interesant faptul că persoanele cu nivel socio-economic înalt mai des invocă ‘lipsa de viitor în Moldova’.

În baza acestei informații, persoanele cu intenții de emigrare pot fi descrise în trei feluri:

1. persoanele care au o intenție generală de a emigra, adică acele persoane care au răspuns în timpul cercetării că se gândeau serios să plece la muncă peste hotare;
2. persoanele care susțineau că este destul de probabil sau foarte probabil să plece din Moldova în următorii doi ani de la data realizării studiului;
3. persoanele care susțineau că este destul de probabil sau foarte probabil să plece din Moldova în următoarele șase luni de la data realizării studiului.

Primul grup, care include grupurile doi și trei, cu adevărat poate fi considerat drept categoria ‘emigranților potențiali’. Acest grup înregistrează o pondere de 44.2% din totalul eșantionului de persoane definite inițial în calitate de emigranți potențial în virtutea caracteristicilor lor socio-demografice, în special datorită vârstei lor (18–40 ani). Cât privește perspectivele viitoare (pentru următorii doi ani), procentul populației cu intenție de emigrare este de 30.9% din totalul eșantionului. Totuși, procentul persoanelor cu intenții mai mult sau mai puțin concrete și imediate de emigrare variază. Astfel, doar 18.4% din numărul total de respondenți au exprimat cu adevărat o intenție serioasă de emigrare în următoarele șase luni de la data realizării studiului. Dar și în acest caz fluxul migraționist potențial ar fi destul de înalt. În termeni cantitativi (cifre reale), fluxul migraționist potențial variază de la 181,524 la 216,886 persoane cu intenție serioasă de plecare din Moldova în următorul jumătate de an de la data studiului.

Analiza ulterioară din acest capitol se va referi în special la prima categorie a ‘emigranților potențiali’, adică cele 44.2% de respondenți care în perioada realizării studiului se gândeau în mod serios să plece la muncă peste hotare, și unde este posibil se vor compara caracteristicile lor cu cele ale respondenților de vârstă similară care nu aveau intenții serioase de emigrare în perioada realizării studiului (55.8%).

3.3. Caracteristicile socio-demografice și educaționale ale emigranților potențiali

Analiza profilului socio-demografic al emigranților potențiali evidențiază următoarele caracteristici ce influențează intenția de emigrare.

- **genul:** 51.6% din persoane de sex masculin au exprimat intenția de emigrare, comparativ cu doar 38.2% persoane de sex feminin. Din aceștia, 39.1% bărbați au menționat că este posibil să plece în următorii doi ani, iar 24.9% în următoarele șase luni, comparativ cu 24.3% și, respectiv, 13.2% femei.
- **vârsta:** 52.8% din persoanele în vârstă de 18–24 ani și 47.5% în vârstă de 25–29 ani intenționează să emigreze, comparativ cu 35% din persoanele cu vârsta peste 30 ani.

Notă: Aceste constatări/tendențe corespund cu datele statistice oficiale privind caracteristicile de gen și vârstă ale emigranților (prezentate în partea introductivă a raportului).

- **situația familială:** Respondenții fără copii sunt mai predispuși spre emigrare (50.2%) decât cei care au copii (40%). Persoanele fără copii de asemenea sunt mai predispuși să plece în termen scurt. Această constatare este consistentă cu intenția de emigrare mai înaltă la tineri.

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

- **nivelul actual de studii:** 47.9% din respondenții care nu au absolvit școala medie generală (nivel scăzut de educație) intenționau să emigreze, comparativ cu 43.7% persoane care au studii medii generale dar nu au studii superioare (nivel mediu de educație), și 38.6% din persoanele cu studii superioare (nivel înalt de studii). Această tendință se păstrează în cazul planurilor de emigrare în următoarele șase luni.
- **planurile viitoare de studii:** Persoanele cu intenții de a continua studiile sunt mai predispuși la emigrare (51.3%) decât cei care nu au astfel de intenții (41.6%). Persoanele cu o probabilitate mai mare de emigrare sunt cele care intenționau să continue studiile în sfera de deservire (62.5%), științe sociale, economie și drept (53.9%), inginerie, industrie și construcții (53.7%). Acest lucru este consistent cu cel puțin unele din motivele de emigrare cu scopul de a finisa studiile. Cu toate acestea, planurile de studii nu sunt asociate cu probabilitatea de emigrare în viitorul apropiat.

Pe de altă parte, următorii factori sunt mai puțin importanți.

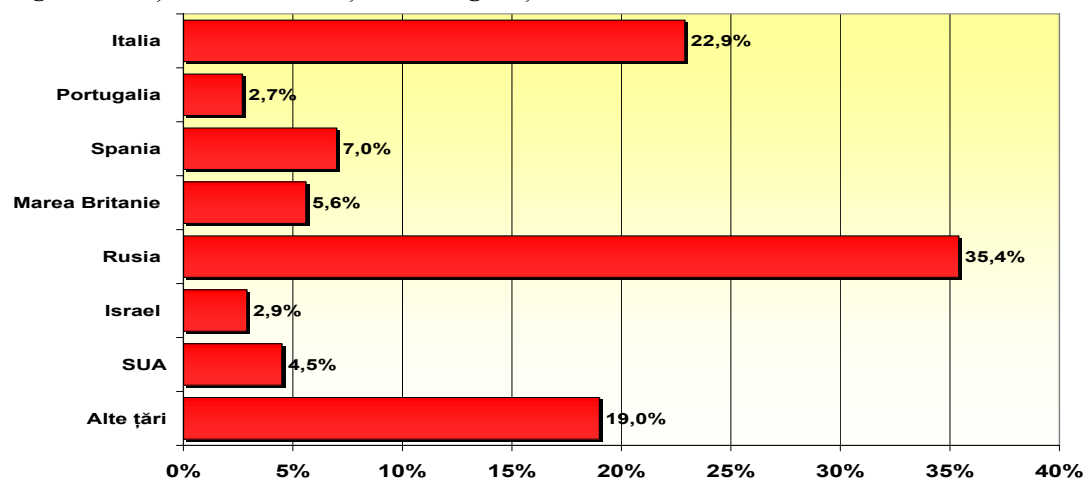
- **domeniul de studii:** Modelul domeniilor de studii existent și cel planificat diferă nesemnificativ pentru persoanele cu intenții de emigrare și cei fără intenții de emigrare.
- **starea civilă:** Diferența intenției de emigrare între persoanele căsătorite și cele necăsătorite este nesemnificativă (6.0%), și descrește la 2.0% în termenii intenției de emigrare în viitorul cel mai apropiat.
- **limba:** Nu s-a înregistrat o corelație clară între limba maternă și intenția de emigrare. Totuși, vorbitorii de limbă engleză sunt mai predispuși spre emigrare (53.9% din vorbitorii de limbă engleză au exprimat intenția de a emigra), în timp ce vorbitorii de limbă franceză sunt mai puțin predispuși la emigrare (doar 39.0%).
- **statutul de angajare:** Persoanele fără loc de muncă sunt puțin mai predispuși spre emigrare în general (46.0%), dar fără vreo diferență în ceea ce privește planificarea emigrării în viitorul apropiat. În mod similar, lucrătorii necalificați sunt puțin mai predispuși la emigrare comparativ cu lucrătorii calificați/profioniștii/lucrătorii cu funcții de conducere, dar fără vreo diferență cu privire la planificarea emigrării în viitorul apropiat. Când privește tipul angajatului, lucrătorii ocazionali au exprimat o intenție mai evidentă de emigrare în următoarele șase luni (24.3%) decât celelalte categorii de angajați.

3.4. Așteptările emigranților potențiali

Referindu-ne la principalele țări de destinație spre care emigranții potențiali intenționează să emigreze, circa 58% din respondenți au exprimat intenția de a pleca fie în Rusia (35.4%), fie Italia (22.9%) (vezi Diagrama 9, pag. 31). Este interesant faptul că, potrivit datelor studiului, doar 1.5% emigranții potențiali au optat pentru România în calitate de țară de destinație. O explicație posibilă ar fi că piața de muncă în România este puțin atractivă pentru cetățenii Republicii Moldova, în ciuda faptului că vorbesc o limbă comună, însă acest lucru nu exclude posibilitatea utilizării României în calitate de țară de tranzit.

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

Diagrama 9. Țările de destinație ale emigranților din Moldova

Baza: 446 respondenți care în prezent se gândesc serios să plece peste hotare pentru a trăi și a lucra

În funcție de caracteristicile socio-demografice ale respondenților, putem afirma că Rusia este preferată de:

- bărbați (40.9%) comparativ cu femei (29.4%); femeile preferă Italia (31.8%, comparativ cu 14.7% bărbați);
- cetățeni ai Republicii Moldova de etnie rusă și ucraineană; populația de etnie moldovenească/română se orientează aproape în proporție egală spre Rusia și Italia;
- persoane căsătorite (40.5%) comparativ cu cele necăsătorite (28.6%);
- persoane cu nivel mic de studii (45.3%) comparativ cu cei cu nivel mediu (31.5%) și înalt (28.8%);
- rezidenți ai mediului rural (38.8%) comparativ cu mediul urban (30.3%);
- locuitori ai regiunii de nord (47.9%) și sud (39.6%) comparativ cu locuitorii din regiunea centrală a țării (27.1%);
- persoane cu nivel socio-economic scăzut (40.7%) și mediu (37.6%), comparativ cu nivelul înalt (17.7%).

Compararea intențiilor de emigrare spre țările UE evidențiază faptul că UE ca un tot întreg este un punct de destinație foarte important pentru emigranții potențiali din Moldova, înregistrând un total cumulativ aproape egal cu procentajul celorlalte țări luate împreună. Astfel, din numărul emigranților potențiali 49.1% (sau 21.7% din total eșantion) intenționau să emigreze spre țările UE, în timp ce 50.9% (sau 22.5% din total eșantion) planificau să emigreze spre alte țări.

Cât privește intenția de emigrare în viitorul apropiat după țara de destinație, proporția emigranților potențiali care se gândesc în mod serios să emigreze în următoarele șase luni a fost mai mare pentru alte țări, decât pentru UE: 51.5% din respondenți cu intenții de emigrare în alte țări decât UE au indicat că este destul de probabil sau foarte probabil să plece în următoarele șase luni de la data cercetării, comparativ cu 31.5% din cei cu intenții de emigrare spre UE.

Profilul socio-demografic al emigranților potențiali în funcție de țara de destinație (EU față de altă țară) este următorul:

- persoanele tinere (18–29 ani) sunt mai predispuse să emigreze în UE decât persoanele mai în vârstă (30–40 ani) – în medie, 51.0% comparativ cu 44.0%.
- femeile sunt mai predispuse decât bărbații să emigreze în UE (55.1% și, respectiv, 43.5%).

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

- persoanele necăsătorite sunt mai predispuse să emigreze spre UE (52.9%) decât cele căsătorite (46.3%).
- persoanele fără copii sunt mai predispuse să emigreze spre UE (54.1%) decât cele care au copii (44.8%).
- nivelul de educație de asemenea influențează destinația migrației, persoanele cu nivel înalt și mediu de studii preferând mai mult țările UE (în medie 52.0%), comparativ cu persoanele cu nivel mic de studii (40.3%).
- Persoanele cu intenții de a continua studiile sunt mai predispuse să emigreze în UE (55.9%) comparativ cu persoanele care nu au astfel de intenții (46.1%).
- Studiul atestă și o influență regională asupra destinației migrației, locuitorii din regiunea centrală a țării fiind mai predispuse la emigrarea în UE (59.4%) comparativ cu locuitorii din regiunea de nord (41.3%) și sud (34.4%).
- Limba maternă are un rol important la alegerea țării de destinație: vorbitorii de limbă română/moldovenească sunt mai predispuse să emigreze în UE (25.3%) comparativ cu vorbitorii de limbă rusă (doar 11.1% – majoritatea populației de etnie rusă planifică să emigreze în Rusia).
- Statutul de angajare (lucrează/nu lucrează) a respondentului pare să nu influențeze planurile de plecare spre UE; aceeași situație este valabilă pentru nivelul de calificare a muncii prestate (profesionist, lucrător calificat, necalificat).

Majoritatea respondenților cu intenții de emigrare (65.5%) consideră că este destul de probabil sau foarte probabil că vor pleca la muncă în principala țară de destinație. Unu din șapte respondenți (14.1%) nu este sigur de plecarea sa, iar fiecare al cincilea respondent (19.7%) consideră că plecarea sa în principala țară de destinație este puțin sau deloc probabilă.

O atenție specială ar trebui acordată motivelor pentru alegerea țării de destinație. Motivele principale au fost:

- ♦ posibilitatea de a lucra și câștiga bani: 39.2%;
- ♦ posibilitatea de a aduna/economisi bani: 20.0%;
- ♦ prezența prietenilor/rudelor în țara de destinație: 14.3%.

Analiza corelată atestă că bărbații sunt influențați mai mult de posibilitatea de a lucra și câștiga bani, iar femeile de prezența prietenilor/rudelor în țara de destinație.

Jumătate din persoanele cu dorința de emigrare (51.8%) nu erau în stare să finanțeze plecarea peste hotare. Majoritatea acestora erau femei (60.7%), persoane tinere în vârstă de 18–24 ani (57.6%), locuitorii mediului rural (55.6%) și persoanele fără un loc de muncă (57.5%). Analiza datelor în funcție de țara de destinație evidențiază faptul că disponibilitatea resurselor financiare pentru emigrare este mai înaltă pentru țările vecine, cum sunt Rusia (66.5%), Ucraina (55.6%), Turcia (50.0%) și Polonia (50.0%).

Marea majoritate a respondenților (80.2%) nu cunoșteau nici o programă de stat sau companie care asistă populația în procesul de emigrare la muncă. În medie, fiecare al zecelea respondent (9.9%) cunoștea o companie privată de angajare la muncă peste hotare și doar 6.1% dispuneau de ceva informație despre programele guvernamentale în domeniul migrației. Probabil din cauza accesului limitat la informație, rezidenții mediului rural sunt mai puțin informați decât cei din mediu urban. Persoanele cel mai bine informate despre companiile private de angajare peste hotare și programele de stat sunt tinerii în vârstă de 18–24 ani (19.2%), fapt ce poate fi explicat prin nivelul mai înalt de acces la diferite surse de informație, inclusiv Internet. În funcție de studii, incidența mai înaltă de informare s-a înregistrat la respondenții cu studii medii generale și cu studii superioare.

Deși informate despre programe de emigrare, circa o pătrime din acești respondenți (27.3%) nu cred că ar participa la aceste programe sau ar utiliza serviciile companiilor particulare de angajare la muncă peste

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

hotare. Principalele motive invocate de emigranții potențiali de a nu aplica la aceste canale sunt costurile înalte pentru servicii, faptul că se consideră a fi corupte, și lipsa posibilităților de angajare/a locurilor de muncă solicitate de emigranții potențiali. Cu toate acestea, scopul limitat a acestui sondaj nu permite generalizarea acestui punct.

Cu privire la domeniul de activitate peste hotare și nivelul de calificare așteptat de respondenți, rezultatele sunt următoarele:

- Principalele domenii de activitate în care se așteaptă să lucreze emigranții potențiali în țările de destinație sunt construcția (31.8%) (în special bărbații) și servicii casnice (16.2%) (în special femeile), iar 16.7% din respondenți nu cunosc domeniul în care urmează să lucreze. În funcție de țara de destinație, Rusia se asociază mai des cu domeniile construcție și comerț, iar Italia cu servicii casnice și de îngrijire.
- Cât privește nivelul de calificare a muncii prestate, jumătate din respondenți se așteaptă să lucreze în calitate de lucrători necalificați, iar 30.0% - lucrători calificați; 16.5% din emigranții potențiali sunt incerti în această privință. Analiza corelată în funcție de nivelul de calificare a locului de muncă actual evidențiază faptul că așteptările vis-a-vis de munca peste hotare nu sunt legate de nivelul de calificare a locului de muncă actual. Este important de notat faptul că circa 40–50% din respondenți, care în perioada studiului lucrau în calitate de muncitori calificați sau manageri de nivel mediu și înalt, se așteaptă să lucreze peste hotare în calitate de lucrători necalificați.

Referitor la cunoștințele lingvistice ale respondenților a țării de destinație, constatăm că 55.6% din persoanele cu intenții de emigrare vorbesc fluent sau destul de bine limba țării de destinație, în timp ce 35.3% cunosc rău sau deloc limba țării spre care planifică să emigreze (19.0% au răspuns că vorbesc limba țării de destinație ‘nici bine, nici rău’). Desigur, cunoașterea limbii a fost la cel mai înalt nivel (peste 90%) pentru așa țări ca Rusia, Ucraina și România.

Cele mai importante surse de informare despre țara de destinație sunt familia/rudele care se află în țara respectivă (31.3%) și experiența anterioară în țara de destinație (29.1%). Majoritatea respondenților cu intenții serioase de emigrare (68.2%) planificau să îmbunătățească cunoștințele lor despre țara de destinație, preponderent cu ajutorul membrilor familiei/rudelor aflate în țara de destinație sau de origine, și prin intermediul televiziunii sau radioului. În general, persoanele cu studii medii generale și superioare se orientează mai des să se informeze și din astfel de surse precum Internetul și presa scrisă. Cu alte cuvinte, aceste categorii de emigranți potențiali vor încerca să diversifice sursele de informare.

Suplimentar la informarea despre țara de destinație, fiecare al cincilea respondent (21.1%) a menționat intenția de a frecventa cursurile de instruire din Moldova pentru o mai bună pregătire de trai și lucru peste hotare. Persoanele tinere în vârstă de 18–24 ani, femeile, locuitorii mediului urban și cei cu nivel socio-economic înalt au apreciat utilitatea unor astfel de traininguri. Nivelul de educație de asemenea influențează asupra interesului emigrantului potențial pentru cursuri de pregătire: de două ori mai mulți emigranți potențiali cu studii superioare (28.8%) și medii (24.2%) planifică frecventarea unor asemenea cursuri înainte de emigrare, comparativ cu persoanele cu nivel mic de studii (12.2%). Analiza corelată suplimentară evidențiază că persoanele cu intenții de emigrare în UE sunt mai predispuse la frecventarea cursurilor de instruire înainte de emigrare, comparativ cu persoanele care intenționează să emigreze în alte țări decât UE (26.5% și, respectiv, 15.9%).

Scopul frecventării acestor cursuri a fost aproape exclusiv pentru învățarea limbii țării de destinație (77.7% din persoanele care au exprimat intenția de frecventare a cursurilor înainte de emigrare), și mai puțin pentru orientare profesională sau culturală. Este important de notat că trainingurile de limbă străină au fost menționate mai des de respondenții cu intenții de emigrare spre țările UE (86.2%) decât cei cu planuri de emigrare spre alte țări (63.9%).

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

Rezultatele cercetării ne permit să constatăm că un număr semnificativ de emigranți potențiali nu cunosc despre necesitatea de a avea viză, asigurare medicală, contract de muncă sau chiar un pașaport străin pentru a pleca spre astfel de țări precum Italia, Germania, Franța și Portugalia. Nivelul de informare este mai mic, în special, cu privire la asigurarea medicală și contractul de muncă. În funcție de disponibilitatea documentelor, pașapoartele străine se află în topul listei pentru majoritatea respondenților cu intenții de emigrare: 78.9% deja dispun de un pașaport străin. Situația este totalmente opusă pentru vize și contracte de muncă: doar 5.6% din emigranții potențiali aveau contract de muncă și 5.4% aveau vize, din moment ce aceste documente sunt cel mai dificil de obținut.

34.9% din respondenți considerau că vor avea dificultăți în ceea ce privește obținerea documentelor pe care nu le au, dar de care vor avea nevoie pentru a pleca peste hotare, în special pentru așa țări ca Norvegia, Cipru, Franța, Irlanda, Canada, Marea Britanie și Portugalia. Alte 28.4% considerau că nu vor avea dificultăți, în timp ce 36.7% erau incerți cu privire la dificultățile pe care le-ar putea avea pentru obținerea documentelor necesare plecării peste hotare.

În ceea ce privește perioada planificată de ședere peste hotare, rezultatele studiului atestă că doar 7.0% din emigranții potențiali planificau să plece pentru totdeauna peste hotare, aceștia fiind preponderent persoane tinere în vârstă de 18–24 ani. Majoritatea persoanelor planifică să stea o perioadă scurtă peste hotare – până la doi ani (67.3%). Analiza corelată după țara de destinație evidențiază că perioada planificată de ședere este mai scurtă pentru țările vecine (cum sunt Rusia, Ucraina și România) decât pentru țările UE, în timp ce în cazul Italiei, de exemplu, aproape jumătate din emigranții potențiali planifică să stea până la doi ani, iar o pătrime – de la trei la cinci ani.

La general, circa o treime din emigranții potențiali intenționau să plece pentru o perioadă mai mică de un an, iar altă treime pentru o perioadă de unu-doi ani. Totuși, persoanele cu intenții de emigrare în UE erau mai puțin predispuși să plece pentru o perioadă scurtă de până la un an, comparativ cu mai mult de jumătate din persoanele care intenționau să plece în alte țări (vezi Tabelul 1).

Tabelul 1: Durata planificată de ședere în funcție de destinație

Durata probabilă de ședere	UE	Alte țări	Total
Mai puțin de 1 an	33 (15.1%)	121 (53.3%)	154 (34.5%)
1–2 ani	98 (44.7%)	48 (21.1%)	146 (32.7%)
3–5 ani	67 (30.6%)	30 (13.2%)	97 (21.7%)
Mai mult de 5 ani	9 (4.1%)	9 (4.0%)	18 (4.0%)
Pentru totdeauna	12 (5.5%)	19 (8.4%)	31 (7.0%)
Total	219 (100.0%)	227 (100.0%)	446 (100.0%)

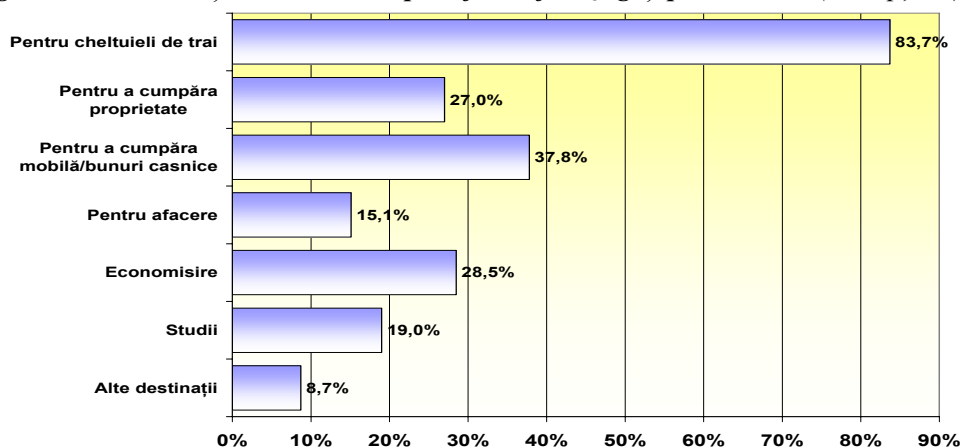
Emigranții potențiali cu nivel mic de studii erau mai predispuși să emigreze pentru o perioadă de cel mult doi ani (78.4%), în timp ce respondenții cu studii superioare cel mai puțin erau predispuși spre emigrare pentru o perioadă atât de scurtă (52.5%). În același timp, lucrătorii calificați erau mai predispuși (27.7%) decât lucrătorii necalificați (18.4%) să planifice emigrarea pentru o perioadă mai lungă (trei-cinci ani), ceea ce corelează cu impactul studiilor asupra duratei de ședere peste hotare.

86.5% din emigranții potențiali planificau să trimită acasă banii câștigați peste hotare. Domeniile ce ar fi trebuit să fie acoperite de câștigurile de peste hotare (până la trei opțiuni – total din 847 răspunsuri) sunt cheltuielile zilnice de trai (83.7%), procurarea mobilei/bunurilor casnice (37.8%), economiile (28.5%) și procurarea unei proprietăți (27.0%).

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

Doar 15.1% din emigranții potențiali planifică să folosească remitențele pentru inițierea unei afaceri, aceștia fiind preponderent respondenții cu nivel socio-economic înalt. Mai mulți locuitori ai mediului rural (43.7%) sunt interesați să folosească remitențele pentru bunuri durabile, comparativ cu orășenii (28.5%).

Diagrama 10. Destinația banilor ce se planifică a fi câștigați peste hotare (trei opțiuni)

Baza: 386 respondenți care în prezent se gândesc serios să plece peste hotare pentru a trăi și a lucra și care presupun că vor trimite bani acasă

Analiza corelată în funcție de auto-percepția situației financiare a respondenților atestă faptul că trimiterea remitențelor pentru cheltuielile zilnice este comună pentru toate tipurile de gospodărie, atât pentru gospodăriile cu venit suficient pentru acoperirea necesităților de bază, cât și pentru cele cu venituri insuficiente. Familiile cu situația financiară inadecvată mai des tind să direcționeze remitențele pentru procurarea bunurilor casnice și a proprietății.

În acest context este important de menționat că marea majoritatea a emigranților potențiali (93.6%) cred că la întoarcere de peste hotare vor avea o situație materială mai bună sau mult mai bună decât în prezent; 4.0% nu cred că situația se va schimba, iar 0.4% se așteaptă că situația poate să se înrăutățească.

În afară de beneficii materiale, mai mult de jumătate din respondenți (54.5%) sunt de părerea că experiența de muncă de peste hotare i-ar putea ajuta să găsească un loc de muncă mai bună la întoarcere în țara de origine (fapt menționat mai des de către respondenții cu nivel înalt de studii). Fiecare al șaselea respondent (16.1%) crede că experiența peste hotare va fi utilă la angajare în Moldova, iar circa o treime din respondenți (29.4%) nu au oferit un răspuns clar.

O viziune optimistă referitor la utilitatea experienței peste hotare prevalează la persoanele tinere în vârstă de 18–24 ani și persoanele cu studii superioare. Lipsa încrederii în valoarea experienței de muncă peste hotare este determinată de faptul că, în majoritatea cazurilor, emigranții potențiali se așteaptă să lucreze peste hotare în domenii de muncă totalmente diferite (de cele mai multe ori necalificate) de cele pe care le prestează în prezent.

CAPITOLUL 4: EMIGRANȚII ÎNȚORȘI

4.1. Caracteristicile socio-demografice și educaționale ale emigranților întorși

Vârsta și genul

În total au fost chestionați 1,010 emigranți care s-au întors în țara de origine, 36.5% din aceștia fiind femei. Distribuția respondenților după grupul de vârstă este următoarea:

- ◆ 18–24 ani: 20.2%;
- ◆ 25–29 ani: 16.3%;
- ◆ 30–40 ani: 31.7%;
- ◆ 41 ani și mai mult: 31.8%.

Starea civilă și compoziția familiei

Majoritatea respondenților (70.8%) erau căsătoriți sau trăiau în concubinaj; 22.0% erau celibatari, iar 7.2% erau fie divorțați, fie văduvi. Majoritatea respondenților (70.2%) aveau copii.

Naționalitatea

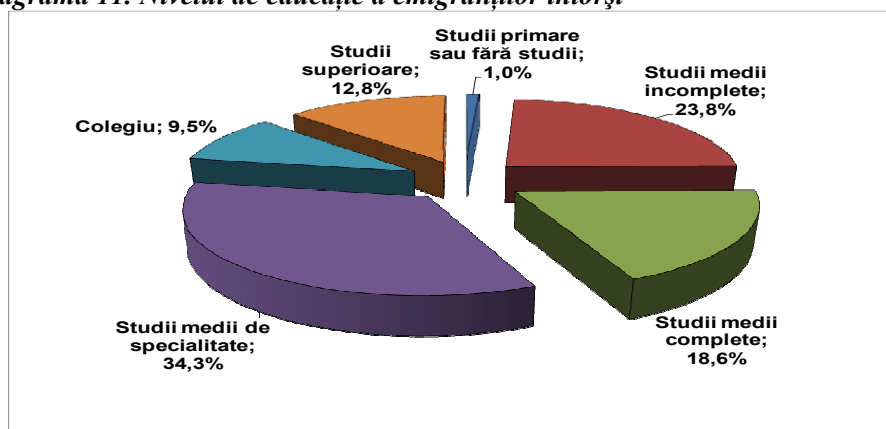
Majoritatea respondenților (83.6%) erau de naționalitate moldovenească. Principala limbă de comunicare în cadrul familiei era româna/moldovenească; 14.2% vorbeau rusa, 4.5% ucraineana și 3.8% găgăuza.

Majoritatea respondenților vorbeau și limba rusă (83.6%); 12.9% vorbeau franceza, 11.6% italiana și 10.1% engleza. Cercetarea a evidențiat o incidență mai mare a emigranților cu nivel mediu și înalt de studii care vorbesc limbi de circulație internațională cum sunt engleza și franceza. Ponderea emigranților întorși care nu cunosc altă limbă decât cea natală este de trei ori mai mică decât ponderea emigranților potențiali.

Nivelul de studii

O treime din respondenți aveau studii medii de specialitate (34.3%), 18.6% aveau studii medii complete (11 clase, liceu), 12.8% aveau studii superioare și 9.5% erau absolvenți ai colegiilor; 23.8 din emigranții întorși aveau studii medii incomplete (9 clase), iar 1.0% au finisat doar 4 clase sau mai puțin.

Diagrama 11. Nivelul de educație a emigranților întorși

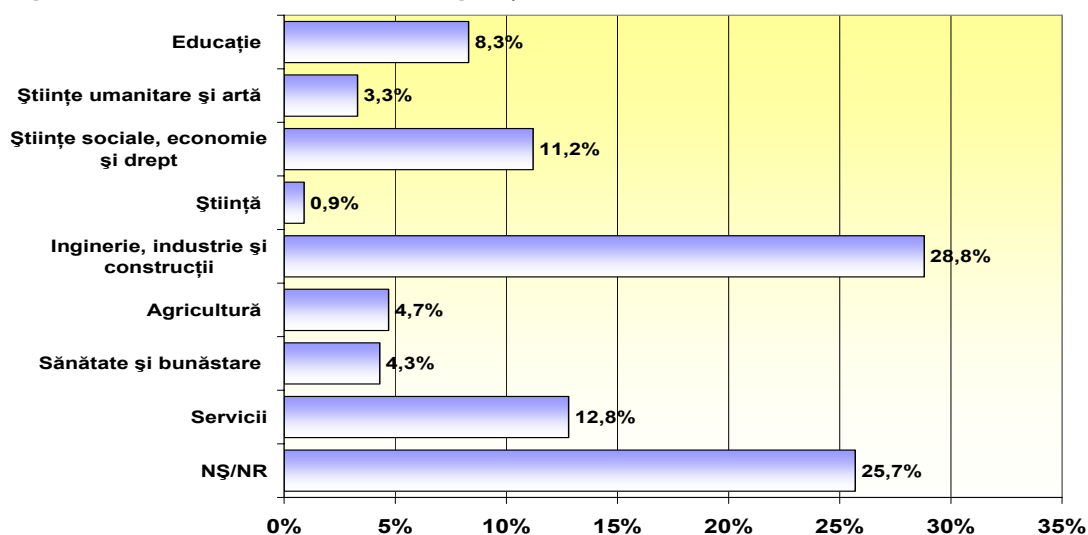
MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

Analiza în funcție de gen evidențiază mai multe femei cu nivel înalt de studii (colegiu sau universitate) decât bărbați (28.5% și, respectiv, 18.7%), în timp ce mai mulți bărbați sunt cu nivel mic de studii (medii incomplete sau mai puțin) decât femei (26.8% și, respectiv, 21.1%).

Printre persoanele care au absolvit cel puțin școala generală domeniile principale de educație au fost: inginerie, industrie și construcții (28.8% din respondenți cu studii medii sau superioare), servicii (12.8%), științe sociale, economie și drept (11.1%) și educație (8.3%). Alte domenii de studii au o pondere mai puțin semnificativă (vezi Diagrama 12).

Bărbații sunt mai mult orientați spre domeniile inginerie, industrie și construcții (34.5%) și servicii (19.2%), în timp ce femeile de asemenea acordă prioritate domeniului inginerie, industrie și construcții (19.6%), dar și domeniilor educație (16.2%), științe sociale, economie și drept (12.5%), sănătate și bunăstare (10.0%). Orașenii aleg mai des științe sociale, economie și drept (15.8%) comparativ cu locuitorii de la sate (8.4%); în timp ce ultimii aplică mai des la domeniul servicii (15.6%) comparativ cu locuitorii din mediul urban (8.1%). În același timp, persoanele cu nivel înalt de studii sunt mai mult orientați spre științe sociale, economie și drept, educație, științe umanitare și artă, iar persoanele cu nivel mediu de studii spre inginerie, industrie și construcții, precum și servicii.

Diagrama 12. Domenii de studii ale emigranților întorși

Eșantion: 760 respondenți care au absolvit cel puțin școala medie generală

Alegerea domeniului de studii a fost influențată mai des de interesele personale (65.0%), și mai puțin de posibilitate de a obține un loc de lucru (14.1%). Doar 0.4% au ales domeniul de studii din considerentul de a avea posibilitate să plece peste hotare. Majoritatea emigranților întorși (83.2%) consideră că studiile ajută oamenilor să îmbunătățească condițiile lor de trai, iar 84.6% sunt de acord cu faptul că trebuie de investit în învățământ.

În ciuda importanței atribuite investiției în educație, emigranții întorși nu au acordat suficientă atenție cursurilor de instruire care i-ar fi putut ajuta să se adapteze mai ușor în țara de destinație. În acest context, 95.0% din emigranții întorși nu au frecventat nici un curs de instruire înainte de emigrare. Doar 4.0% au apelat la cursuri de limbă străină, în special cei care au lucrat în țările Europei de vest.

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

4.2. Istoria emigraționistă

Datele studiului atestă faptul că majoritatea respondenților au lucrat peste hotare pentru o perioadă scurtă de timp: 41.5% au stat peste hotare cel mult un an, iar 70.0% - până la doi ani. Analiza corelată indică faptul că durata de ședere a fost mai scurtă pentru țările CSI, decât pentru țările din vest.

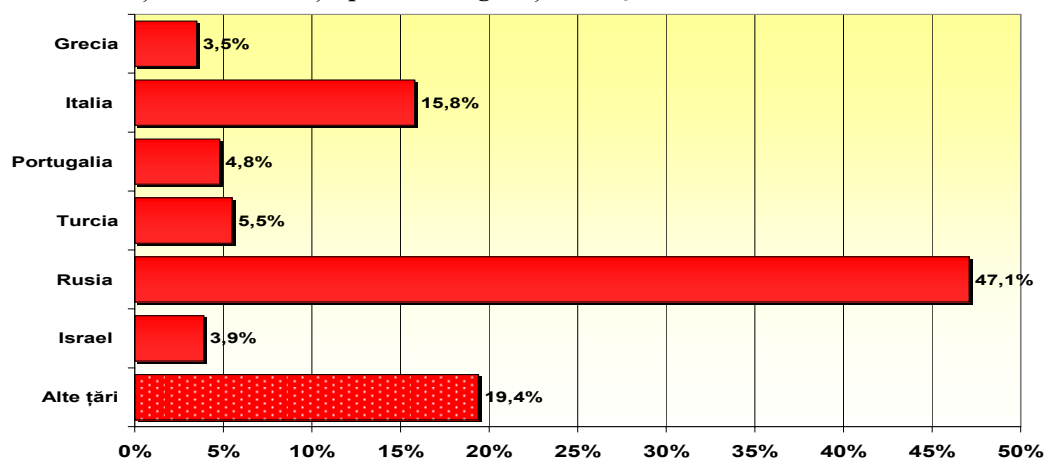
Motivele menționate de celei mai dese ori pentru plecarea la muncă peste hotare au fost următoarele:

- ◆ condițiile de trai nesatisfăcătoare: 75.7%;
- ◆ condițiile de lucru nesatisfăcătoare: 26.3%;
- ◆ dificultatea/imposibilitatea de a obține un loc de muncă în țara de origine: 57.6%.

Ultimul factor este relevant în special pentru emigranții întorși cu nivel mic de studii. Factorii care au determinat emigranții întorși să plece peste hotare sunt de fapt aceiași factori care impulsionează actualii emigranți potențiali să emigreze. În majoritatea cazurilor (74.7%), decizia de a pleca peste hotare a fost luată de înșiși emigranții întorși, și doar în 2.3% de cazuri decizia a fost determinată totalmente de alte persoane.

Majoritatea respondenților (93.4%) au stat într-o singură țară, iar 6.6% în mai multe țări, preponderent în UE. Principalele primele țări de destinație pentru emigranții întorși moldoveni au fost Rusia (47.1%) și Italia (15.8%) (vezi Diagrama 13). Cu referire la caracteristicile socio-demografice ale respondenților, menționăm că în Rusia și Portugalia au lucrat mai mulți bărbații, în timp ce femeile au preferat Rusia, Italia și Turcia. Persoanele cu studii medii incomplete (45.3%) s-au orientat preponderent spre Rusia. Mai mult ca atât, analiza aprofundată relevă o relație clară între nivelul de studii și selectarea țării de destinație. Astfel, 60.5% din emigranții întorși cu nivel înalt de studii au lucrat în țările UE, comparativ cu 38.5% din emigranții cu nivel mediu și 28.4% cu nivel mic de studii. În cazul României, 2.6% din respondenți au numit-o drept prima țară de destinație, iar pentru un procent similar România a fost principala țară de destinație.

Diagrama 13. Prima țară de destinație pentru emigranții întorși din Moldova

Emigranții întorși au specificat cinci factori principali care au influențat alegerea țării de destinație:

- oportunitatea de a lucra și câștiga bani: 74.6%;
- oportunitatea de a economisi bani: 52.3%;
- prezența prietenilor/rudelor: 34.7%;
- cunoașterea limbii țării de destinație: 33.9%;
- condițiile mai lejere de a obține permisul de intrare (doar pentru țările CSI): 17.2%.

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

În general, motivele precum necesitatea de a economisi bani și prezența rudelor au fost mai importante la selecția țărilor UE, decât pentru alte puncte de destinație

În majoritatea cazurilor (55.9%, sau 83.7% din persoanele care erau căsătorite când au emigrat), emigranții chestionați au plecat peste hotare fără partenerul de viață din cauza constrângerilor financiare. Pe de altă parte, prezența partenerului favorizează într-o oarecare măsură incluziunea socială în țara de destinație. Astfel, 64.5% din emigranți care au plecat cu partenerul peste hotare au indicat contacte foarte frecvente/frecvente cu localnicii, comparativ cu 58.9% din respondenți care au plecat singuri. În același timp, incluziunea socială este influențată și de studii, emigranții cu nivel de studii mai mare beneficiind mai des de contacte cu populația locală din țările de destinație.

Aflându-se peste hotare, 94.9% din respondenți nu au frecventat nici un curs de instruire. Persoanele care au beneficiat de astfel de cursuri au fost preponderent cei din țările UE, majoritatea frecventând cursuri de limbi străine sau alte forme de instruire oferite la locul de muncă. Este important de menționat că instruirea peste hotare este solicitată mai des de persoanele cu nivel înalt de studii (de două ori mai multe persoane comparativ cu respondenții cu nivel mediu de studii și de trei ori mai multe comparativ cu cei cu nivel mic de studii).

Majoritatea emigranților intervievați au lucrat inițial în domeniul construcțiilor (46.8%) și serviciilor casnice (19.4%) în prima lor țară de destinație. O pondere mai puțin semnificativă a lucrat în comerț (7.8%), agricultură (5.5%), industrie (4.3%), transport (3.4%) și hotel/restaurant (3.0%). Bărbații au lucrat preponderent la construcție, iar femeile în comerț și servicii casnice. O treime din respondenți nu aveau un loc de muncă stabil, fiind lucrători ocazionali. Circa două treimi din emigranți (în special femei) prestau munci necalificate. De asemenea este important de menționat că două treimi din emigranții cu studii superioare au lucrat în calitate de muncitori necalificați. În mod similar, activitățile necalificate au fost prestate mai des de către emigranții în țările UE (71.9%) decât în alte țări (61.7%). O analiză mai profundă atestă faptul că în Rusia doar 57.8% din emigranți au prestat munci necalificate, comparativ cu 75% din emigranți în Italia (vezi Tabelul 2 mai jos). Diferența poate fi explicată prin prevalarea servicii casnice, care formează principala activitate a emigranților moldoveni în țările europene. Acesta constatare este consistentă cu datele conform cărora 75.3% din femei au menționat prestarea muncilor necalificate, în comparație cu 61.6% bărbați.

Tabelul 2: Relația dintre țara de destinație și prima muncă prestată peste hotare (nivelul de calificare)

		Nivelul de calificare a primei munci prestate peste hotare											
		Profesionist		Management de nivel mediu		Lucrător calificat		Lucrător necalificat		Nu știu		Non răspuns / nu se aplică	
Prima țară de destinație	UE	5	1.3%	4	1.0%	92	23.5%	282	71.9%	5	1.3%	4	1.0%
	Alta	14	2.3%			206	33.3%	381	61.7%	7	1.1%	10	1.6%
Prima țară de destinație	Italia			3	1.9%	32	20.0%	120	75.0%	2	1.25%	4	2.5%
	Rusia	11	2.3%			174	36.3%	277	57.8%	7	1.5%	10	2.1%
	UE	5	2.2%	1	0.4%	60	26.0%	162	70.1%	3	1.3%		
	Alta	3	2.2%			32	23.0%	104	74.8%				

Este destul de dificil de obținut un loc de muncă peste hotare, fapt confirmat de 38.1% din emigranții întorși care s-au confruntat cu acest impediment în perioada șederii peste hotare. Această problemă se întâlnește mai des în țările UE (50.3%), comparativ cu alte țări (30.4%). 42.9% din emigranți, care au stat o perioadă fără, s-au aflat în căutare de muncă pe o durată de o lună sau mai puțin, iar o pătrime au căutat de lucru timp de 2 luni.

Respondenții au confirmat că munca peste hotare este foarte supraîncărcată: 76% din emigranții întorși au lucrat mai mult de 40 ore pe săptămână. Circa 30% din ei au avut un grafic de lucru peste 60 ori săptămânal. Numărul femeilor (18.2%) care au lucrat peste 80 ore pe săptămână (grafic dublu de muncă

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

pe săptămână) a fost de două ori mai mare decât cel al bărbaților (7.5%). Acest grafic încărcat de muncă a fost înregistrat preponderent în domeniul serviciilor casnice. În funcție de țara de destinație, s-a constatat că graficul de lucru este mai lejer în alte țări decât cele din UE.

Aproape toți respondenții (97.6%) au păstrat legăturile în perioada șederii peste hotare cu rudele din țara de origine. Majoritatea emigranților (81.3%) trimiteau bani acasă, în special cei din mediul rural (84.0%) și persoanele căsătorite (86.4%). 48.5% trimiteau banii cel puțin odată în lună, iar 45.9% - cel puțin odată în an. Frecvența mai înaltă și regulată de trimitere a banilor a fost înregistrată la emigranții din mediul rural și cei căsătoriți.

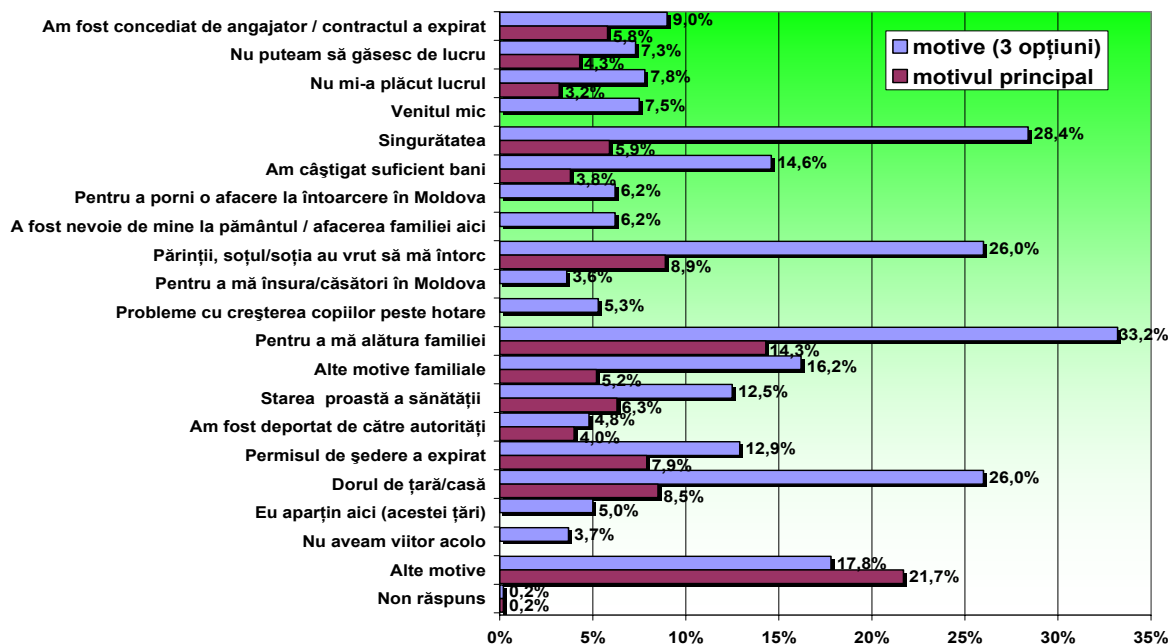
În majoritatea cazurilor, banii câștigați peste hotare au fost utilizați pentru cheltuielile zilnice (95.1%) și procurarea bunurilor casnice/mobilei (33.4%). Fiecare al doilea emigrant a trimis bani de peste hotare pentru a economisi sau pentru întreținerea copiilor la instituțiile de învățământ, în timp ce 15.5% din emigranți au folosit banii pentru procurarea proprietății (casă sau apartament). Doar 2.9% din emigranți au investit câștigurile într-o afacere, ceea ce demonstrează încă odată că remitențele contribuie doar la întreținerea familiei emigrantului și a țării, nu și la dezvoltarea economiei naționale.

4.3. Experiența de întoarcere

Datele sondajului cu emigranții întorși atestă că de cele mai multe ori emigranții sunt determinați să revină în țara de origine pentru a se alătura familiei și părinților: 33.2% din emigranți au confirmat că întoarcerea lor a fost influențată de dorința de a fi alături de familie, acest motiv fiind invocat mai des de către respondenții cu nivel înalt și mediu de studii. Un alt factor important care încurajează emigranții să revină la baștină a fost sentimentul singurătății în timpul șederii peste hotare (28.4%) (vezi Diagrama 14).

14.6% din emigranți s-au întors din motivul că au câștigat suficienți bani; 12.5% au invocat starea proastă a sănătății (în special persoanele peste 40 ani); iar 12.9% s-au întors din cauza expirării permisului de ședere peste hotare.

Diagrama 14. Motivele întoarcerii în țara de origine

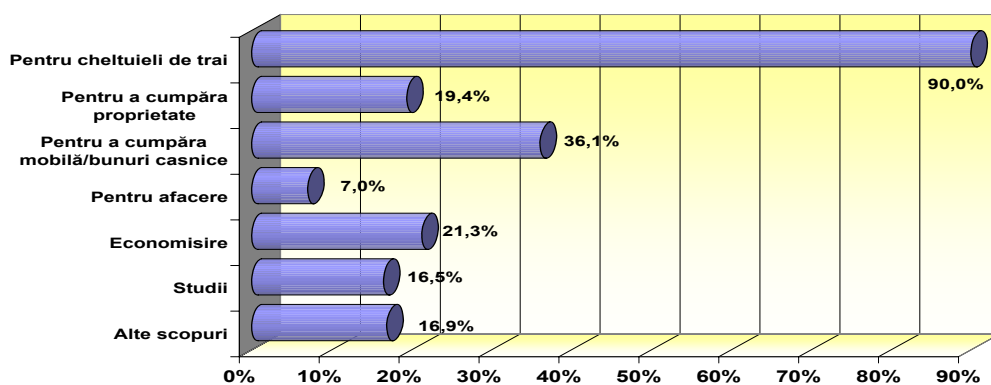
La întoarcere în țara de origine, 94.8% din respondenți nu cunoșteau nici un program oficial ce oferă asistență persoanelor care se întorc de peste hotare acasă. Dintre emigranții care cunoșteau astfel de

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

scheme de întoarcere în țara de origine, 26.4% au beneficiat de asistența acestora, menționând preponderent serviciile de consultanță și ambasadele Republicii Moldova în țările de destinație.

La întoarcere în țara de origine, majoritatea emigranților (76.5%) au adus cu ei ceva bani câștigați peste hotare. Acești bani au fost destinați preponderent cheltuielilor zilnice ale familiei (90.0%) și procurării bunurilor casnice pe termen lung (36.1%). Investirea banilor într-o afacere a fost menționată de un număr nesemnificativ de emigranți (doar 7.0%). Cu toate acestea se observă o influență clară a țării de destinație asupra domeniilor de utilizare a remitențelor. Astfel, de patru ori mai mulți emigranți din țările UE (12.6%) au investit banii în business comparativ cu emigranții din țările di afara UE (3.1%).

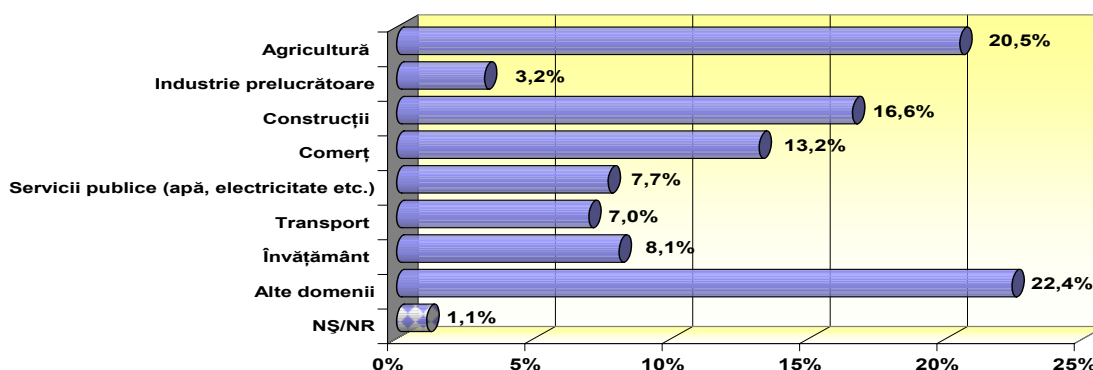
Diagrama 15. Destinația banilor câștigați peste hotare

Eșantion: 773 respondenți care s-au întors de peste hotare cu bani/economii

După întoarcerea în Moldova, 46.4% din emigranți au găsit un loc de muncă, în special persoanele cu vârsta de peste 30 ani și cele cu studii superioare. Emigranții întorși au fost angajați preponderent în agricultură (20.5%), construcții (16.6%) și comerț (13.2%). Un procent mai puțin semnificativ a fost angajat în învățământ (8.1%), servicii publice (apă, gaz, electricitate) (7.7%) și transport (7.0%) (vezi Diagrama 16).

Diagrama 16. Domeniile de angajare ale emigranților întorși

Eșantion: 469 respondenți care au lucrat după ce s-au întors în Moldova

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

Analiza situație de angajare a emigranților la întoarcere în funcție de țara lor de destinație (țările UE/alte țări) arată că situația de angajare nu este influențată de destinație: aproape aceeași proporție de emigranți s-au angajat în țara de origine după ce s-au întors (47.7% și, respectiv, 45.6%). În mod similar, nu există corelație evidentă între destinație și perioada de căutare a unui loc de muncă. Astfel, 36.2% de emigranți din alte țări decât UE s-au angajat imediat după întoarcere, comparativ cu 29.9% de emigranți din UE. Diferența este nesemnificativă și poate fi explicată prin faptul că emigranții din alte țări decât UE, în special cei din țările CSI (preponderent Rusia), mai des lucrează în calitate de lucrători ocazionali (20.2% față de 13.4% emigranți ai UE) și muncitori necalificați (43.3% față de 35.8% emigranți ai UE). Cât privește domeniul de activitate, mai mulți emigranți din alte țări decât UE s-au angajat în agricultură (24.8%), comparativ cu emigranții din UE (13.9%), în timp ce ultimii, în particular cei din Italia, mai mult s-au angajat în sfera de învățământ (11.8%), comparativ cu emigranții din alte țări decât UE (5.7%).

Este important de notat că 19.8% din emigranții în țările UE au inițiat propria afacere la întoarcere, comparativ cu 7.8% emigranți în alte țări decât UE – de 2.7 ori mai mult. Afacerile private au fost lansate preponderent de emigranții peste 30 ani și cei cu nivel mediu și înalt de studii.

Sursa principale de informare pentru căutarea unui loc de muncă a emigranților a fost rudele, prietenii și cunoștințele. Cu ajutorul acestora 51.4% din emigranții întorși s-au angajat la serviciu, în special cei cu nivel mic de studii. A doua sursă de informare, în ordinea importanței, a fost mass media. Persoanele cu nivel socio-economic înalt și cu nivel mediu și înalt de studii, precum și cei din țările de vest, mai des s-au angajat prin intermediul acestei surse de informare.

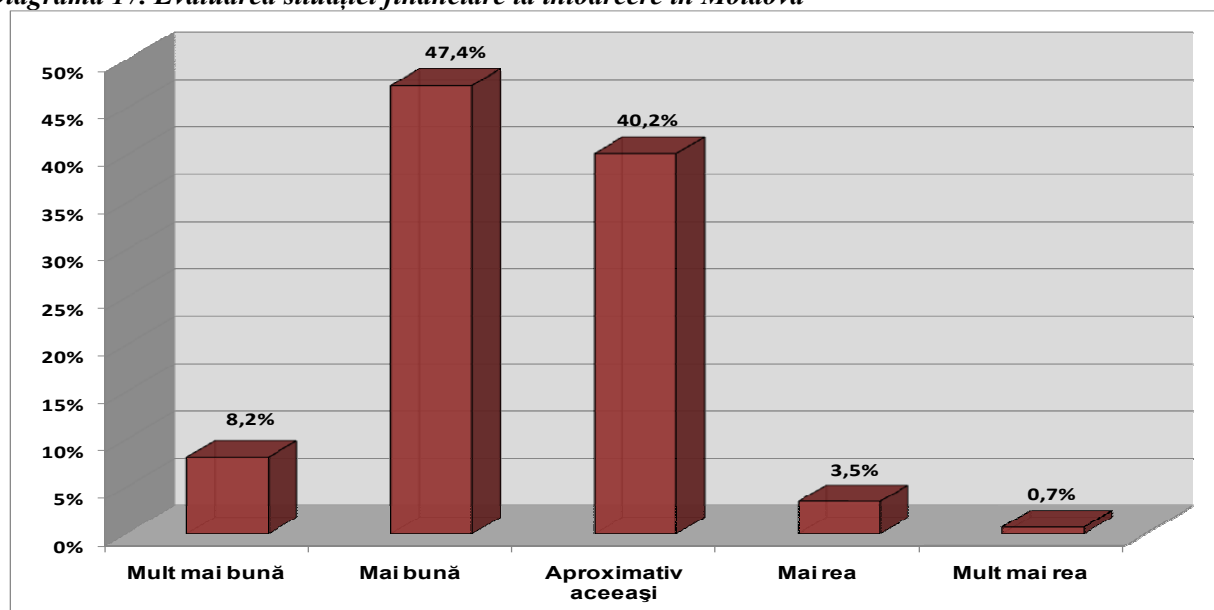
La general, experiența generală (precum și experiența profesională) obținută peste hotare a ajutat emigranților să găsească oportunități mai bune de angajare, acest fapt fiind confirmat de 46.9% din respondenții angajați. Experiența de peste hotare a fost mai utilă bărbaților (51.6%), decât femeilor (37.9%), precum și locuitorilor din mediul urban (54.3%), comparativ cu cei din mediul rural (42.0%). Analiza în funcție de destinația migrației (țările UE/alte țări) arată că această variabilă are un efect minor asupra condițiilor mai bune de angajare în țara de origine, deși emigranții din UE au fost puțin mai favorizați (49.2% față de 45.4%).

Experiența de peste hotare nu a ajutat unii emigranți să găsească un loc mai bun de lucru din cauza unei serii de motive, principalul fiind faptul că aceștia au lucrat peste hotare în alte domenii, decât cele pentru care sunt calificați. Astfel, acești emigranți nu puteau aplica în țara de origine experiența de peste hotare. Unii respondenți susțin că nici nu au avut ce învăța peste hotare, deoarece pentru ei munca care o executau nu a fost o experiență, ci o exploatare din partea patronului. Câțiva emigranți întorși au afirmat că angajatorii din Moldova în general nu au nevoie de experiența lor de peste hotare.

97,8% dintre emigranții întorși nu beneficiază de pensie sau alte indemnizații sociale în urma șederii lor peste hotare. Motivul principal rezidă în faptul că marea majoritate a emigranților (86,2%) nu au contribuit la schema de pensie. O explicație plauzibilă a acestei situații este că emigranții au lucrat neoficial peste hotare, deși doar 2,0% au recunoscut acest fapt. Evaluând situația lor financiară după întoarcere comparativ cu situația de până la emigrare, circa jumătate din emigranți au evaluat-o drept mai bună (47.4%) sau mult mai bună (8.2%), în timp ce pentru 40.2% din emigranții întorși situația financiară nu s-a schimbat (vezi Diagrama 17, pag. 43).

Emigranții care au apreciat situația lor actuală drept mai bună decât dinainte de plecare (situația mai bună a fost menționată mai des de emigranții din UE) au enumerat o serie de factori, inclusiv faptul că au economisit bani, au procurat sau construit casă sau apartament (sau au construit/reparat casa), au procurat automobil sau bunuri casnice de lungă durată. Nu în ultimul rând, banii câștigați peste hotare au permis achitarea studiilor copiilor sau chiar inițierea unei afaceri proprii.

Diagrama 17. Evaluarea situației financiare la întoarcere în Moldova

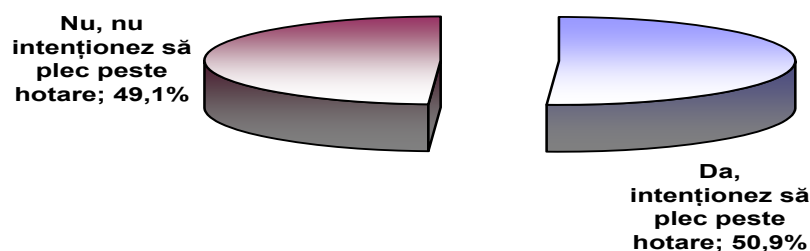

Persoanele care au apreciat situația lor drept mai rea, au argumentat în mod special prin faptul că au rămas fără loc de muncă după întoarcere (și nu își pot găsi de lucru), ori salariile oferite sunt insuficiente pentru acoperirea cheltuielilor de trai. În același timp, viața este percepută a fi mai scumpă în țara de origine, prețurile mai mari comparativ cu veniturile disponibile.

4.4. Intențiile viitoare ale emigranților întorși

Jumătate din emigranții întorși (50.9%) intenționează să plece din nou la muncă peste hotare, în special cei care s-au întors recent (trei-șase luni). Intențiile de emigrare repetată au fost mai des exprimate de persoanele de sex masculin (52.9%) comparativ cu cele de sex feminin (47.4%), rezidenții mediului rural (55.5%) comparativ cu mediul urban (42.7%), și cei cu nivel socio-economic scăzut (61.1%).

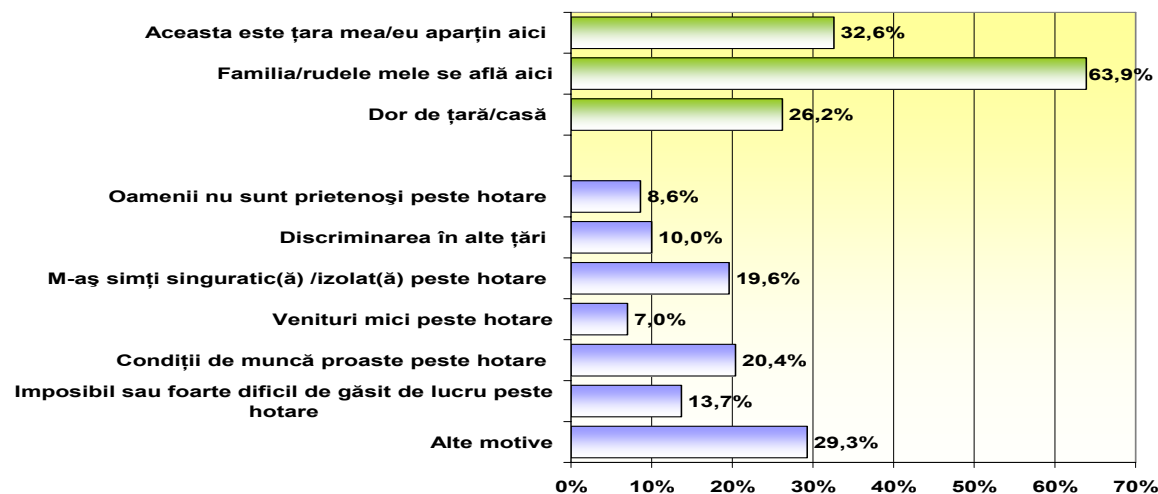
Diagrama 18. Intenția emigranților întorși de a emigra

Decizia de a nu pleca din nou peste hotare a fost de cele mai dese ori determinată de prezența rudelor în țară (63.9%) și de faptul că ‘aceasta este țara mea/eu aparțin aici’ (32.6%), ultimul motiv fiind menționat mai des de către emigranții din UE, comparativ cu cei din alte țări. Simțul patriotic ar putea fi explicat prin durata de ședere mai mare peste hotare a emigranților din țările UE.

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

Diagrama 19. Factorii ce previn emigrarea repetată (3 opțiuni)

Eșantion: 496 respondenți care în prezent nu se gândesc să plece din nou să trăiască și să lucreze peste hotare

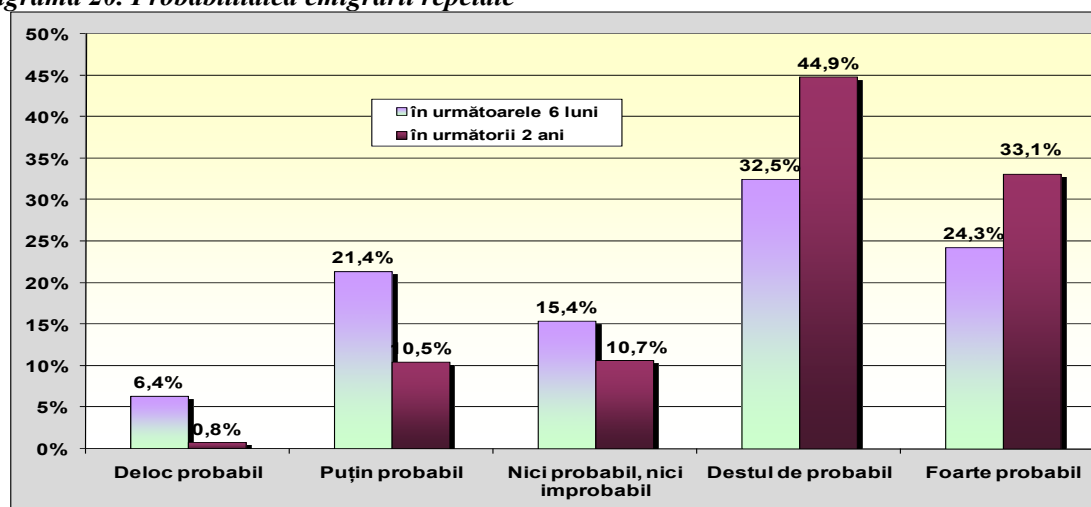
Printre motivele legate de țara de destinație care determină respondenții să rămână în țara de origine, cele mai semnificative sunt:

- ◆ condițiile proaste de muncă: 20.4%;
- ◆ frica de a te simți singuratic/izolat peste hotare: 19.6%;
- ◆ imposibilitatea sau dificultatea de a găsi un loc de muncă: 13.7%.

Primul motiv este mai relevant pentru țările CSI și emigranții cu nivel mic de studii.

Din numărul total al emigranților întorși care se gândesc în mod serios la o emigrare repetată, 56.9% au exprimat probabilitatea de a pleca în următoarele 6 luni de la perioada cercetării (vezi Diagrama 20), în timp ce 15.4% nu luaseră încă o decizie. Analiza corelată evidențiază că probabilitatea emigrării crește proporțional cu posibilitatea de a finanța procesul de emigrare: numărul persoanelor cu intenții de emigrare în următoarele 6 luni a fost de două ori mai mare pentru persoanele cu posibilități de finanțare a călătoriei, comparativ cu cei fără aceste posibilități. În mod similar, propensitatea emigrării repetate în viitorul cel mai apropiat este mai înaltă pentru emigranții cu destinația spre țările alte decât UE.

Diagrama 20. Probabilitatea emigrării repetate

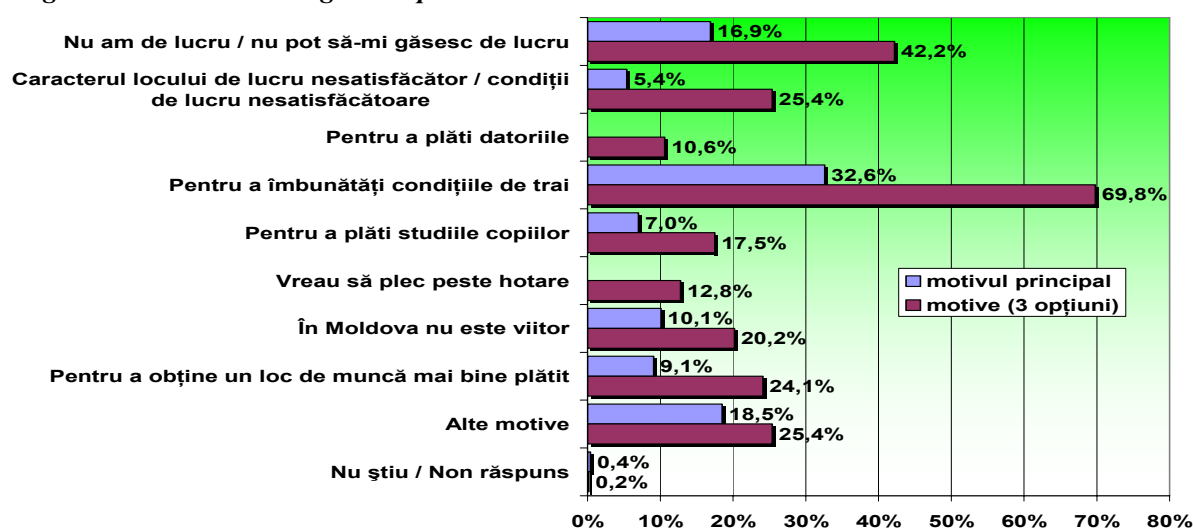
Eșantion: 514 respondenți care în prezent se gândesc să plece din nou să trăiască și să lucreze peste hotare

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

Proporția persoanelor cu intenție de emigrare repetată în următorii doi ani crește la 78.0%. Motivele emigrării repetate vizează în mare parte condițiile nesatisfăcătoare de trai și de muncă, precum și dificultatea sau imposibilitatea de a găsi un loc de muncă în țara de origine, în special pentru persoanele care nu au găsit de lucru după întoarcere și cei cu nivel mic și mediu de studii. Cu alte cuvinte, datele studiului indică că migrația este aproape în exclusivitate determinată de situația financiară nesatisfăcătoare care nu permite să acopere nici necesitățile zilnice în Moldova.

Diagrama 21 demonstrează că 20% din persoanele cu intenții de emigrare repetată consideră că 'în Moldova nu există viitor'. În acest context, emigrația este percepută drept singura soluție viabilă la condițiile nesatisfăcătoare de trai în țara de origine, lipsa oportunităților de angajare (acest factor fiind mai acut în mediul rural), salariile și condițiile de muncă proaste.

Diagrama 21. Motivele emigrării repetate

Eșantion: 514 respondenți care în prezent se gândesc să plece din nou să trăiască și să lucreze peste hotare

Analiza corelată în funcție de nivelul de studii evidențiază faptul că emigranții cu nivel înalt și mediu sunt mai des motivați spre emigrare de necesitatea sau dorința de a finanța studiile copiilor, comparativ cu emigranții cu nivel mic de studii.

Țările de destinație pentru emigranții cu intenții repetate de emigrare sunt aceleași în care au fost anterior:

- ◆ Rusia: 44%;
- ◆ Italia: 17.3%;
- ◆ Portugalia (4.1%),
- ◆ Franța: 3.7%;
- ◆ Israel: 3.5%;
- ◆ Spania: 3.3%;
- ◆ Regatul Unit: 3.3%;
- ◆ SUA: 2.7%.

Majoritatea respondenților cu intenție de emigrare repetată (71.9%) consideră că este foarte sau destul de probabil că vor pleca la lucru în principala țară de destinație. Fiecare al optulea respondent (12.6%) nu este sigur despre călătoria sa, în timp ce alte 12.7% sunt de părerea că plecarea spre țara dorită este puțin sau deloc probabil. În general s-a evidențiat faptul că emigranții sunt mai predispuși să păstreze aceeași destinație în care au fost anterior. Acest lucru a fost confirmat de peste 80% din emigranții cu intenții de

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

emigrare repetată. Mai mult decât atât, 80% și mai mult din emigranții, cu intenții de emigrare repetată, întorși din Italia și Rusia, ar dori să plece în aceleași țări.

Atenție specială trebuie acordată motivelor alegerii țării de destinație. Respondenții au fost rugați să selecteze trei opțiuni, următoarele fiind cele mai semnificative:

- ◆ oportunitatea de a munci/câștiga bani: 71.6%;
- ◆ cunoașterea limbii țării: 46.5%;
- ◆ de a strânge/economisi bani: 36.3%;
- ◆ prezența rudelor/prietenilor în țară: 33.1%;
- ◆ a trăit anterior în această țară: 23.9%.

Analiza corelată atestă faptul că, la alegerea țării de destinație, bărbații sunt mai mult motivați de oportunitatea de a munci/câștiga bani, iar femeile sunt mai des influențate de prezența rudelor/prietenilor în țara de destinație.

Spre deosebire de emigranții potențiali, ponderea emigranților întorși care intenționează să plece peste hotare și își pot finanța de sine stătător plecarea este mai mare: circa 65% pot să-și finanțeze plecarea comparativ cu 40,6% dintre emigranții potențiali. Posibilitatea finanțării călătoriei este mai înaltă pentru emigranții din alte țări decât UE (în special cei cu intenții de emigrare spre țările vecine din spațiul CSI), comparativ cu emigranții UE.

Analiza răspunsurilor privind expectanțele emigranților care doresc să se întoarcă peste hotare cu privire la activitățile de muncă demonstrează faptul că aceștia se orientează la aceleași activități pe care le-au prestat anterior peste hotare. Totodată, o pondere mai mare de emigranți se așteaptă să lucreze în calitate de lucrători ocazionali și să presteze activități necalificate. Este important de notat că aproape o treime din emigranți, care au lucrat în calitate de lucrători calificați la întoarcere în țara de origine, se așteaptă să lucreze în calitate de lucrători necalificați peste hotare. Analiza corelată în funcție de studii atestă faptul că, la general, persoanele cu nivel mic de studii mai des se așteaptă să lucreze peste hotare în calitate de lucrători ocazionali sau necalificați. Cu toate acestea, proporția respondenților cu nivel înalt de educație care se așteaptă să presteze munci ocazionale sau necalificate este destul de înaltă, variind de la 23.0% pentru muncile ocazionale la 46.0% pentru munci necalificate.

CAPITOLUL 5: CONCLUZII ȘI IMPLICAȚII POLITICE

5.1. Concluzii cheie pentru studiul cu emigranții potențiali

Datele sondajului atestă un flux potențial masiv de emigrare din Moldova, 44.0% din populația în vârstă de 18–40 ani exprimând o intenție de emigrare. Totuși, analiza aprofundată evidențiază că propensitatea de emigrare scade în relație cu planurile de viitor. Astfel, 30.9% din populația în vârstă de 18–40 ani a exprimat o intenție probabilă sau destul de probabilă de a emigra în următorii doi ani și 18.4% în următoarele șase luni de la data studiului. Dar, chiar dacă considerăm doar ultimul grup de persoane drept emigranți potențiali siguri, fluxul este destul de înalt, variind de la 181,524 la 216,886 persoane.

Analiza profilului socio-demografic al emigranților potențiali confirmă că intenția de emigrare a fost aproximativ egală pentru populația ocupată în câmpul muncii și cea neocupată, dar a variat în funcție de nivelul de studii: propensitatea de a emigra a fost mai înaltă pentru persoanele cu nivel mic sau mediu de studii. Totuși, proporția persoanelor cu nivel înalt de studii care au exprimat intenția de emigrare a fost de asemenea destul de înaltă (fiecare a treia persoană cu studii superioare). O analiză comparată a domeniilor de învățământ a emigranților potențiali și întorși arată că ambele categorii au făcut studiile în trei domenii majore:

- ◆ inginerie, industrie și construcții;
- ◆ științe sociale, economie și drept;
- ◆ servicii.

De asemenea este important de notat că emigranții potențiali care au exprimat dorința de a continua studiile, intenționează să se specializeze preponderent în domeniul științelor sociale, economie și drept.

Datele studiului atestă o neconcordanță între domeniile de studii și oportunitățile pe piața muncii. Astfel, în timp ce învățământul este axat preponderent în domeniul inginerie, industrie și construcții, științe sociale, economie, drept și servicii, ocuparea se face aproape totalmente în domenii diferite: emigranții potențiali activau preponderent în agricultură, construcții și comerț. Emigranții întorși de la munca peste hotare s-au angajat predominant în aceleași domenii (agricultură, construcții și comerț). Experiența lor de muncă peste hotare a fost continuată în aceleași domenii principale cu o singură excepție: munca casnică în locul agriculturii.

Principalele țări de destinație pentru emigranții din Moldova sunt Rusia și Italia, majoritatea emigranților potențiali (circa 60% din fluxul migraționist) orientându-se spre aceste două țări. Atunci când este selectată o țară de destinație din afara spațiului CSI, emigranții sunt motivați preponderent de posibilitatea de a economisi bani și prezența rudelor/prietenilor în aceste țări. Țările din spațiul CSI sunt selectate mai mult din cauza posibilităților mai lejere de angajare și cunoașterea limbii acestor țări. O analiză comparată a datelor pentru emigranții potențiali și cei întorși atestă o descreștere a fluxului migraționist spre Rusia și o creștere spre Italia. UE, ca un tot întreg, este un punct de destinație foarte important pentru emigranții din Moldova, din moment ce 49.0% din fluxul potențial migraționist este îndreptat spre țările UE. Totuși, în termeni de planificare a viitorului imediat, propensitatea de emigrare în decurs de șase luni este mai înaltă pentru țările non-UE (51.5%), comparativ cu țările UE (31.5%).

Profilul socio-demografic al emigranților potențiali spre UE este următorul (adică categoriile de persoane cu o propensitate mai înaltă de emigrare spre UE):

- persoanele tinere în vârstă de 18–29 ani (în medie 51.0%);
- femeile (55.1%) comparativ cu bărbații (43.5%) (în general, femeile emigrează mai mult spre Italia și Turcia, iar bărbații spre Rusia și Portugalia);
- persoanele necăsătorite și cele fără copii;

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

- persoanele cu nivel înalt și mediu de studii, precum și persoanele cu intenții de continuare a studiilor;
- locuitorii din regiunea centrală a țării;
- vorbitorii de limbă română/moldovenească.

Factorii principali care impulsionează emigrarea din Moldova sunt condițiile nesatisfăcătoare de trai și de muncă, precum și dificultatea de a găsi, sau eșuarea de a găsi un loc de muncă în țara de origine. Cu alte cuvinte, datele studiului demonstrează că emigrația este condiționată aproape exclusiv de condițiile materiale nesatisfăcătoare ale populației, care nu permit satisfacerea necesităților zilnice. Această situație determină, la rândul ei, o viziune pesimistă din partea populației privind viitorul ei în țara natală, fiecare al cincilea emigrat fiind de părerea că pentru ei nu există viitor în Moldova.

În acest context, datele studiului prezintă clar că majoritatea absolută a respondenților cu intenții de emigrare (92.6%) sunt convinși că plecarea lor ar putea îmbunătăți situația lor financiară. Pe de altă parte, studiul cu emigranții întorși atestă că munca peste hotare nu întotdeauna corespunde așteptărilor emigranților; astfel, doar circa 55% din emigranții întorși au evaluat situația lor materială la întoarcere drept mai bună decât până la plecare. O îmbunătățire a situației financiare a fost menționată mai des de emigranții care au lucrat în alte țări decât cele din spațiul CSI.

Situația descrisă mai sus cu privire la factorii ce promovează migrația este consistentă cu durata planificată de ședere peste hotare a emigranților potențiali. Circa 90% din emigranții potențiali din Moldova planifică să lucreze peste hotare nu mai mult de cinci ani, adică doar să strângă banii necesari pentru traiul în țara de origine. Această tendință este specifică preponderent pentru țările din spațiul CSI, migrația având mai mult un caracter sezonier pentru aceste țări. Durata așteptată de migrațiune este influențată preponderent de țara de destinație, nivelul de studii și calificare: emigranții orientați spre UE, cei cu nivel înalt de studii și calificare intenționează să petreacă mai mult timp peste hotare decât alte categorii de emigranți. Este important de menționat că, chiar dacă procentul persoanelor cu intenții de a părăsi Moldova pentru totdeauna este nesemnificativ (doar 7.0% din populația cu intenție de emigrare, sau în jur de 3.0% din total eșantion), majoritatea lor sunt persoane tinere în vârstă de 18–29 ani.

Datele studiului atestă faptul că emigranții sunt conștienți că nu vor putea exercita activitățile lor profesionale peste hotare conform nivelului lor studii și calificare. Astfel, circa 40–50% din respondenți, care actual lucrează în calitate de lucrători calificați, manageri de nivel mediu și înalt, se așteaptă să lucreze peste hotare în calitate de lucrători necalificați. Aceste date sunt consistente cu nivelul de educație: 45.0% din emigranți potențiali cu nivel înalt de studii anticipează prestarea activităților necalificate peste hotare.

Folosirea cursurilor de instruire pre-emigrare, în special a celor vocaționale, este foarte importantă pentru facilitarea emigrării și asigurarea prestării activităților profesionale și de calificare în corespundere cu nivelul profesional al emigrantului. Totuși, utilizarea acestora este foarte limitată: doar circa 20% din emigranții potențiali ar frecventa asemenea cursuri, în special persoanele tinere și rezidenții mediului urban, persoanele cu nivel înalt de studii și emigranții orientați spre UE. Mai mult ca atât, în majoritatea cazurilor aceste cursuri vizează cunoștințele lingvistice, în timp ce cunoștințelor vocaționale este acordată foarte puțină atenție.

Folosirea limitată a cursurilor de pregătire înainte de emigrare poate fi explicată prin faptul că în prezent migrația poartă cu caracter predominant neoficial, din moment ce puține acorduri de muncă au fost semnate între Moldova și țările de destinație. Pe de altă parte, datele cercetării arată că 80.0% din emigranții potențiali nu cunosc nici un program de stat sau privat care asistă oamenii în procesul de emigrare.

5.2. Concluzii cheie pentru studiul cu emigranții întorși

Pentru a descrie nivelul de studii a emigranților întorși, atragem atenție asupra faptului că sondajul cu emigranții întorși nu este unul reprezentativ în baza unor proceduri aleatorii de eșantionare. Eșantionul a fost elaborat în baza datelor statistice oficiale existente, iar respondenții au fost selectați în baza procedurii de cotă în corespundere cu datele statistice. Din aceste considerente aspectul educației necesită să fie extrapolat cu precauție. Totuși, dacă comparăm datele studiului cu emigranții întorși și statisticile oficiale, pe de o parte, și datele studiului cu emigranții potențiali, pe de altă parte, se atestă o creștere evidentă a propensității de emigrare pentru persoanele cu nivel înalt de studii (aproape de trei ori mai mare decât pentru alte grupuri).

Educația are efect și asupra destinației migrației, majoritatea emigranților întorși care au lucrat într-o țară a UE având studii superioare. În afară de educație, alegerea în calitate de destinație a unei țări a UE este influențată și de variabila gen (mai multe femei), reședință (mai mulți orașeni), regiune (mai mulți locuitori din regiunea centrală) și naționalitate sau limbă maternă (mai mulți vorbitori de limbă râmână/moldovenească). Aceste tendințe continuă să fie prezente, după cum este atestat în studiul cu emigranții potențiali.

Principalii factori ce determină decizia de a reveni în țara natală vizează motivele personale și de familie, precum sunt dorința de a se alătura familiei și dorul de casă. Acești factori contrastează cu motivele emigrării, care de cele mai multe ori se referă la situația economică și de ocupare în câmpul muncii.

Beneficiul principal și imediat pentru familiile emigranților îl formează remitențele, care sunt folosite preponderent pentru cheltuielile zilnice de trai, fapt confirmat de 80.0% emigranți întorși. Emigranții din mediul rural folosesc o parte semnificativă din banii câștigați pentru procurarea bunurilor casnice și a proprietății (casă/apartament), precum și pentru investirea în studiile copiilor.

În general este destul de dificil de obținut un loc de muncă peste hotare (conform experienței a circa 40% emigranți întorși), în special în țările UE. Studiul cu emigranții întorși demonstrează clar imposibilitatea de a aplica cunoștințele profesionale ale emigranților peste hotare, dat fiind faptul că două treimi din emigranții întorși (în special femei) au prestat munci necalificate (peste 60% de emigranți întorși cu studii superioare de asemenea au lucrat în calitate de muncitori necalificați).

Majoritatea emigranților întorși nu au lucrat conform nivelului lor de calificare. Astfel, medicii și profesorii au fost nevoiți să lucreze în calitate de constructori și lucrători casnici, fapt confirmat de rezultatele acestui studiu, care arată că 36.0% din emigranții întorși cu studii superioare au lucrat în construcții și 28.0% în servicii casnice. Numărul populației cu studii profesionale a fost de patru ori mai mare decât al celor cu studii superioare la începutul anilor 1990s. În prezent această rație este de 1:1, și în fiecare an 25,000–30,000 absolvenți se specializează în domeniul juridic și economic, fără a avea posibilități de ocupare în țara de baștină; majoritatea lor au intenții serioase de a pleca peste hotare după absolvirea instituției superioare de învățământ.

Nivelul de educație pare să fie mai important pentru incluziunea socială peste hotare: mai mulți emigranți cu nivel înalt de studii au beneficiat de contacte cu populația locală decât emigranții cu nivel mediu și mic de studii. În același timp, prezența partenerului de viață favorizează într-o oarecare măsură contactele cu populația locală din țările de destinație.

Datele cercetării atestă faptul că emigranții nu au posibilitate nici să aplice cunoștințele și deprinderile lor peste hotare, nici să acumuleze deprinderi noi în timpul șederii peste hotare. Acest fapt a fost demonstrat de 95.0% emigranți întorși care nu au frecventat nici un curs de instruire în timpul cât s-au aflat peste hotare. Experiența generală și deprinderile de muncă au ajutat circa 47.0% de emigranți întorși, care s-au

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

angajat la muncă la întoarcere, să găsească un loc de lucru mai bun. Experiența a fost mai utilă bărbaților și rezidenților mediului urban. Totuși, experiența ‘profesională’ obținută peste hotare nu este apreciată în țara de origine, preponderent din cauza domeniilor de activitate prestate peste hotare care sunt diferite de aria de specializare a emigranților.

La întoarcere, emigranții s-au angajat în țara de origine preponderent în aceleași domenii de activitate în care activează actualii emigranți potențiali, și anume: agricultura, construcția și comerțul. În acest context, este important de notat că sursele principale de informare privind ocuparea pentru emigranții întorși sunt prietenii, rudele și mass media, mai curând decât serviciile specializate de ocupare a forței de muncă.

Cu referire la angajarea în țara natală, este important de evidențiat propensitatea de inițiere a propriei afaceri. Cifrele actuale ilustrează că un procent nesemnificativ de emigranți întorși au fost interesați de această oportunitate (doar 7.0%). Totuși, acest potențial trebuie valorificat, recent fiind lansate câteva programe în acest domeniu (în mare parte cu suportul donatorilor externi). Profilul socio-demografic al emigranților întorși care sunt mai predispuși la inițierea unei afaceri este următorul: persoane cu vârsta mai mare de 30 ani, cu nivel înalt sau mediu de studii, persoanele care au lucrat în țările UE.

Un număr foarte mic de emigranți întorși (2.2%) au primit pensii sau alte indemnizații sociale. Există două motive care explică de ce emigranții moldoveni nu au beneficiat de aceste suporturi. În primul rând, marea majoritate a emigranților a lucrat neoficial și nu a putut contribui la schema de pensionare (deși doar 2.0% din emigranții întorși au confirmat că au lucrat ilegal peste hotare). În al doilea rând, persoanele care lucrează peste hotare pot primi pensie la întoarcere doar dacă Moldova are semnat un acord de securitate socială cu țara de destinație respectivă. În cazul când nu există astfel de acorduri, Legea Asigurărilor Sociale prevede un articol care stipulează că persoana respectivă trebuie să plătească o contribuție nominală pentru o perioadă de cinci ani, ulterior având dreptul la o pensie minimă când se întoarce în Moldova.

Jumătate din emigranții întorși planifică să emigreze repetat, fiind forțați să aplice la emigrare de nevoia de îmbunătățire a condițiilor de trai ale gospodăriei, de lipsa posibilităților de angajare și condițiile nesatisfăcătoare de muncă în țara de origine. Motivele sunt identice cu cele ale emigranților potențiali, fapt ce confirmă consistența datelor.

Comparația între emigranții potențiali și cei întorși atestă o propensitate mai înaltă de emigrare la emigranții întorși, comparativ cu emigranții potențiali. Astfel, 28.9% din emigranții întorși au exprimat probabilitatea de a emigra în următoarele șase luni de la data sondajului, comparativ cu 18.4% de emigranți potențiali. Explicația ar fi că emigranții întorși au deja experiența de a trăi și lucra peste hotare, precum și experiența de a câștiga bani, care în cele din urmă este cel mai puternic factor de influențare a migrației.

5.3. Implicații politice pe viitor

Moldova a cunoscut un declin economic masiv la scurt timp de la declararea independenței în anii 1990. Declinul rapid al nivelului de trai, combinat cu o abordare politică neadecvată de a soluționa noile probleme, a impus forța de muncă din Moldova să caute noi oportunități de angajare în afara hotarelor țării. La început, emigrația putea fi descrisă ca un mijloc de evitare a situației depresive de acasă, dar în prezent, odată ce migrația înregistrează tendințe de creștere în decursul unei decade, tot mai multe persoane sunt tentate să caute norocul peste hotare. Costurile migrației se află în descreștere datorită rețelei de emigranți peste hotare. Aceasta a contribuit și la creșterea nivelului de remitențe trimise spre Moldova. Însă, chiar dacă migrația a început drept o reacție la sărăcia acută și remitențele joacă cu adevărat un rol important în diminuarea sărăciei, strategia de creștere durabilă pe termen lung nu se poate baza pe emigrație și remitențe.

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

Emigrația pare a fi a doua cea mai bună opțiune celei de a rămâne în țara de origine, cu condiția că economia domestică oferă perspective rezonabile în viitor. Dat fiind faptul că migrația este o decizie la nivel de gospodărie/familie, este necesar de asigurat ca economia să ofere oportunități care să fie percepute la nivel de gospodărie suficient de atractive pentru a redirecționa migrația masivă și fluxul de investiții spre economia Moldovei. Gospodăriile au nevoie de un număr mai mare de locuri de muncă și mai bune. Soluția ideală ar fi de oferit locuri de muncă în țară, în schimbul forțării populației de a emigra peste hotare. Din aceste considerente, politica rezonabilă ar fi de investit în crearea de locuri de muncă în Moldova – inclusiv prin stimularea întreprinderilor mici și mijlocii – de rând cu recunoașterea/acceptarea cererii pentru emigrare, și de lucrat pentru facilitarea emigrării forței de muncă prin acorduri bilaterale cu țările de destinație care să ofere permise de muncă pe termen scurt sau sezoniere. Guvernul deja a semnat unele acorduri de muncă, dar acestea nu au produs până în prezent oportunități suficiente pentru o migrațiune sigură și legală, precum și nu au îmbunătățit situația moldovenilor emigranți peste hotare.

În general, Moldova dispune de forță de muncă calificată, în ciuda recentelor diminuări a numărului de cadre, și de un potențial de sporire a investițiilor private în utilizarea productivă a acesteia. Cu toate acestea, întreprinderile moldovenești susțin că instabilitatea politică, poverile legale și regulatorii, corupția și criminalitatea, precum și accesul la finanțe formează constrângeri importante pentru dezvoltarea businessului. Barierele administrative constituie un obstacol major pentru crearea locurilor de muncă și dezvoltare în sectorul privat. Conform datelor statistice „A Face Business” publicate de Banca Mondială, Moldova a căzut în ratingul general ‘libertatea de a face business’ pe poziția 103 din 175 țări în examinarea anuală pentru 2006. Necesitatea de a soluționa problema climatului investițional defavorabil este critică. Un mediu de afaceri îmbunătățit va juca un rol decisiv în redirecționarea migrației și a fluxului de investiții, precum și asigurarea unei baze mai durabile pentru creșterea economică a țării. Reducerea birocrăției, lupta cu corupția și asigurarea transparenței și echității de respectare a sistemului legislativ ar contribui la îmbunătățirea productivității economiei Moldovei și creșterea gradului de atractivitate pentru investitorii străini.

O altă îngrijorare cu privire la ocuparea productivă este deteriorarea capitalului uman. Populația menține nivelul de educație în prezent datorită moștenirii perioadei socialiste. Cu toate acestea, dacă nu se vor restitui cheltuielile mari, rezerva capitalului uman se va epuiza în curând. La moment, numărul elevilor scade rapid, în special în localitățile rurale, din cauza emigrării populației spre centrele urbane sau peste hotare, ori lipsa părinților la fel determină într-o măsură oarecare grija de a înrola copiii la școală. Pe de altă parte, se atestă o cerere crescândă pentru studii superioare, fapt demonstrat și de creșterea popularității instituțiile private de învățământ superior, din moment ce copiii din familiile emigranților folosesc deseori remitențele pentru finanțarea studiilor. În general, familiile care primesc remitențe investesc în studiile copiilor de durată mai lungă comparativ cu familiile fără emigranți (Lücke et al. 2007). Acesta este un efect pozitiv al migrației, dar numai dacă situația economică în Moldova este îmbunătățită în viitorul apropiat, astfel încât copiii să nu fie nevoiți să emigreze peste hotare odată ce obțin certificatul de studii.

Asigurarea rezultatelor adecvate în sistemul de învățământ din Moldova, prin îmbunătățirea compatibilității între cererea și oferta lucrătorilor cu studii superioare, stimularea dezvoltării economice și îmbunătățirea condițiilor de muncă pentru profesioniști, constituie o provocare pe care Moldova trebuie să o soluționeze în vederea plasării dezvoltării sale pe un făgaș durabil. Suplimentar, este necesar de asigurat ca pe viitor calitatea studiilor să rămână la nivel înalt: în prezent capitalul uman al țării se deteriorează rapid, deși semnele de alarmă nu pot fi observate imediat, ceea ce poate rezulta într-un efect distructiv pentru întreaga economie. Investirea în educație trebuie să fie o prioritate pe termen lung a conducerii.

Migrația și educația sunt procese strâns legate unul de altul. Educația constituie un factor cheie printre forțele complexe ce administrează migrația modernă. Oamenii pot emigra din considerentul că au acumulat deprinderi ce pot fi folosite pe piețele de muncă străine sau din considerentul că doresc să continue studiile și să acumuleze deprinderi peste hotare pentru a consolida capacitățile lor profesionale.

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

Alternativ, oportunitățile de instruire slab dezvoltate pot diminua perspectivele socio-economice ale oamenilor, încurajând astfel căutarea de oportunități peste hotare. O problemă centrală în procesul de mobilitate internațională a lucrătorilor vizează recunoașterea calificărilor și deprinderilor tehnice. Emigranții competențele cărora nu sunt recunoscute pot pune în primejdie perspectivele lor socio-economice: această situație generează frustrarea printre emigranți și tensiuni ale pieții de muncă; de asemenea se reduc perspectivele de integrare ale emigranților și descrește impactul lor pozitiv asupra economiei. Din aceste considerente este în interesul atât a guvernelor, cât și a emigranților să fie asigurată recunoașterea cunoștințelor acumulate în diferite țări, în special în contextul contemporan de internaționalizare a învățământului superior.

Datele studiului atestă că situația actuală nu este cea mai optimă opțiune unde să existe situația de câștig atât pentru Moldova, cât și țările UE în termenii Dezvoltării Resurselor Umane. De faptul că emigranții lucrează în țările UE pot beneficia atât înșiși emigranții, cât și angajatorii, dar acesta este, în general, un rezultat arbitrar. În realitate, aceasta este foarte rar un simplu act de emigrare, condițiile în care are loc emigrarea fiind cele care determină impactul de dezvoltare al migrației. Migrația nu este concentrată în ariile unde există insuficiențe de cadre în UE, iar beneficiile de învățarea, lucru și trai într-o țară a UE nu sunt capturate în mod sistematic, adică experiența acumulată are caracter sporadic/haotic. Există puține mecanisme – dacă în general există – pentru emigrant să interiorizeze rezultatele migrației, sau pentru exteriorizarea beneficiilor la nivel de sistem sau de țară. O strategie de cooperare pentru crearea unei situații de câștig pentru toți actorii este absentă. În aceste circumstanțe, măsurile imediate lansate de factorii de decizie trebuie să fie axate pe probleme concrete și practice care să ofere condiții prielnice pentru facilitarea impactului de dezvoltare al migrației. Măsurile pentru redresarea situației și crearea unei situații de câștig pentru toate părțile implicate în fenomenul migrației, în sensul Dezvoltării Resurselor Umane, trebuie să fie axate pe următoarele mecanisme:

- (i) Distribuirea mai bună a informației și cunoștințelor despre profesiunile solicitate și oportunitățile în UE și țările partenere;
- (ii) Mai multă transparență a nivelului de calificare a emigranților în cadrul pieții de muncă a UE, adică promovarea utilizării formatului UE privind CV-ul și alte instrumente de transparență cum este suplimentul la Diploma de absolvire.
- (iii) Oferirea emigranților posibilitatea de a evalua gradul lor de calificare și de a-l face mai vizibil – fie în țara de destinație, fie în propria țară, printr-o metodă de evaluare a competenței utilizată în Franța (bilan de competence approach) sau metodă de evaluare centrală utilizată în România. Aceste abordări pot fi folosite pentru a clarifica situația în UE privind stocul de experiență profesională și ocupațională a indivizilor, cunoștințele și deprinderile lor acumulate prin intermediul muncii, instruirii și vieții sociale, precum și potențialul lor general. Acest fapt ar asigura o bază solidă pentru emigranți în vederea gestionării și exploatării cunoștințelor/deprinderilor sale, contribuind cu acestea la dezvoltare în timpul aflării în UE.
- (iv) Procesul similar poate fi aplicat în țările de origine pentru emigranții întorși – fie prin includerea acelorași elemente de evaluare „bilan” sau centrală, fie utilizând alte elemente suplimentare, cum ar fi prioritățile ocupaționale ale persoanelor și utilizarea atributelor lor la opțiunile de carieră sau modificările de carieră. Recunoașterea calificării obținute peste hotare poate fi sprijinită prin unele forme de certificare sau atestare.

Datele studiului demonstrează clar existența neconcordanței profesionale între domeniile de învățământ și cererea pe piața muncii din Moldova. În timp ce educația este axată preponderent pe inginerie, industrie și construcții, științe sociale, economie, drept și servicii, emigranții potențiali sunt angajați în special în agricultură, construcții și comerț. Emigranții întorși de asemenea se angajează la întoarcere în aceleași domenii (agricultură, construcții și comerț). Experiența de muncă pe care o obțin peste hotare se trage din aceleași domenii de activitate, cu o singură excepție: munca casnică în loc de agricultură.

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

Este necesar de îmbunătățit cooperarea dintre Ministerul Economiei și Comerțului și Ministerul Educației și Tineretului, în vederea soluționării eficiente a cerințelor pieții forței de muncă. În condițiile actuale ale economiei moldovenești, persoanele cu nivele înalte de calificare nu prea sunt solicitați. Guvernul a identificat o insuficiență a profesioniștilor cu nivel mediu de specializare tehnic și din anul 2006 a început să ofere stimulente (cum sunt cazarea gratuită și bursa) pentru a spori înrolarea în instituțiile de învățământ profesional. Aceste eforturi necesită a fi continuate, iar sistemul de instruire vocațională să fie ajustat la cerințele reale ale pieții muncii. Corelat cu această problemă este și faptul că instruirile oferite la universitățile din Moldova rezultă într-un surplus de juriști și economiști, de rând cu alte profesii. Totuși, sondajul cu emigranții întorși arată că majoritatea absolvenților cu studii superioare au lucrat la construcții și sector casnic peste hotare.

Lipsa de cooperare a fost evidențiată și în discuțiile dintre reprezentanții instituțiilor menționate mai sus în timpul întrunirii de validare. Pare a fi un cerc vicios: rezultatele activităților Ministerului Educației și Tineretului nu sunt eficiente din cauza că Ministerul Economiei și Comerțului nu oferă date despre cerințele pieții muncii; iar pe de altă parte, ineficiența activităților Ministerului Economiei și Comerțului în domeniul managementului resurselor umane este determinată de calificările noilor absolvenți a instituțiilor de învățământ. În acest sens, sunt semnificative datele oferite de reprezentanții Ministerului Economiei și Comerțului: toate ministerele raportează necesitatea a 5,600 lucrători cu studii superioare și circa 3,600–4,100 cu studii profesionale, în timp ce estimările Ministerului Economiei și Comerțului indică o cerere de circa 17,700–18,800 lucrători cu studii profesionale.

Salariile foarte mici și condițiile proaste de muncă sunt printre motivele principale pentru părăsirea țării; aceste probleme necesitănd o abordare urgentă în planul național de dezvoltare economică. Cu regret, situația actuală este foarte slabă. În timpul întrunirii de validare s-a accentuat lipsa priorităților de dezvoltare sectorială și a informației despre calificările solicitate pe piața muncii locală pentru o mai bună planificare a învățământului. Performanța slabă a instituțiilor pieții muncii este demonstrată, de exemplu, prin faptul că la sfârșitul lunii mai 2007 încă nu fusese aprobat Planul de Acțiuni pentru Combaterea Șomajului la Tineri pentru anul 2007.

Agenția Națională de Ocupare a Forței de Muncă oferă șomerilor servicii de instruire profesională și locuri vacante în servicii sociale, construcție, industrie și agricultură. Nivelul de angajare după finisarea cursurilor de instruire ajunge la 65–70%, iar pentru unele profesii nivelul este de 80–100%. În decursul ultimilor ani, Agenția Națională de Ocupare a Forței de Muncă a gestionat peste 45,000 locuri de muncă la nivel național. Totuși, numărul locurilor de muncă a scăzut de la 1.5 milioane la 800,000 în ultimii 5-6 ani. Conform oficialilor de la Agenția Națională de Ocupare a Forței de Muncă, migrațiune este determinată nu de lipsa locurilor de muncă, ci de salariile mici și condițiile proaste de muncă. Oamenii preferă să emigreze pentru a câștiga un salariu lunar de 500–1,000 EUR față de salariul mediu din Moldova care ajunge la 100 EUR.

Performanța slabă a serviciilor publice de ocupare a forței de muncă este parțial rezultatul cooperării ineficiente între agenție și angajatori, fapt care a fost evidențiat în timpul întrunirii de validare. Acest punct de vedere este sprijinit și de studiul 'Evaluarea rapidă a necesităților de angajare în regiunea Bălți și Cahul din Moldova', realizat de Centrul CIVIS pentru Alianța de Angajare și Instruire din Moldova în cadrul programului finanțat de către Departamentul Muncii al SUA în parteneriat cu Catholic Relief Services. În timpul studiului a fost depistat un număr de locuri de muncă vacante în regiune care este mai mare decât numărul de locuri vacante oferit de oficiile locale de ocupare a forței de muncă, chiar dacă numărul angajatorilor contactați în cadrul studiului a fost limitat.

Suplimentar la îmbunătățirea serviciilor de ocupare a forței de muncă, este de asemenea necesar de îmbunătățit managementul în domeniul migrației. Studiul dat constată faptul că până în prezent eforturile principale au fost întreprinse de doar de organizațiile internaționale. Totuși, este esențială consolidarea

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

capacităților Biroului Național de Statistică în domeniul migrației, și, în particular, cooperarea între oficiile de statistică din țările de origine și cele de destinație în vederea ajustării metodologiilor de colectare a datelor și schimbului de cunoștințe/experiență. În acest sens este important de colectat date despre emigranți cu privire la nivelul lor de studii (conform clasificării ISCED 1997), profilul profesionist (ISCO) și gen în măsura posibilității. În particular, datele despre insuficiența sau supraabundența diferitor nivele de calificare pe piața țărilor de origine pot fi utile în procesul elaborării măsurilor pentru migrația controlată/circulară și pentru prevenirea fenomenului „scurgerii de minte”, precum și la negocierea noilor tratate de muncă bilaterale.

Capacitatea Ministerului Economiei și Comerțului în termenii managementului migrației forței de muncă necesită a fi perfecționat, din moment ce unele responsabilități ale fostului Birou Național de Migrațiune au fost delegate acestui minister. În acest sens, este important de evidențiat că efectele lichidării Biroului Național de Statistică sunt destul de negative: este nevoie de timp și resurse financiare pentru reorganizarea aparatului și a personalului, iar unele programe inițiate de organizațiile internaționale pentru consolidarea capacităților funcționarilor au fost întrerupte.

În contextul îmbunătățirii managementului migrației, este necesar de promovat canalele legale de emigrare întru beneficiul statului și a emigranților. Foarte puțin oameni folosesc în prezent canalele legale pentru migrația forței de muncă ca urmare a posibilităților limitate, lipsei de informație și de încredere în sistem. Crearea mai multor canale legale de emigrare a forței de muncă, oferirea informației adecvate și sprijinirea migrației legale trebuie să fie însoțite de o campanie de sensibilizare a opiniei publice asupra riscurilor migrației ilegale. Suplimentar, trebuie să fie promovate cunoștințele despre cele mai bune practici ale UE în domeniul managementului migrației forței de muncă.

Conducerea Republicii Moldova se află în prezent în proces de negociere a acordurilor de muncă și re-admisie cu unele țări membre ale UE, deși pentru un număr limitat de cote. Pe viitor va fi nevoie de instruire și facilitări adecvate conformării calificării emigranților cu cerințele pieții de muncă ale țărilor de destinație. Totuși, foarte puține acorduri de muncă au fost aprobate până în prezent, în special cu țările UE. Rezultatele acestui studiu demonstrează o re-orientare clară a emigranților moldoveni spre țările UE, și sprijină argumentul privind necesitatea a unui număr mai mare de acorduri de muncă cu țările voluntare de destinație.

Un alt aspect important al managementului migrației este problema remitențelor. Remitențele, care se cifrau la 855 milioane USD în 2006 prin canalele oficiale, contribuie la reducerea sărăciei gospodăriilor și la o influență esențială a ratei de schimb¹⁹. În ianuarie 2007, 60.98 milioane USD au fost transferate în Moldova. Deși fluxul masiv de remitențe de peste hotare este favorabil pentru Moldova, migrația forței de muncă este o soluție pe termen scurt pentru problema șomajului, excesul forței de muncă și lipsa resurselor financiare. Este important de menționat că doar 7.0% din emigranții întorși folosesc banii câștigați peste hotare pentru lansarea propriei afaceri. Mai mult la atât, fenomenul migrației subminează piața locală a forței de muncă și prejudiciază dezvoltarea economică în general.

Conducerea Moldovei și diferiți donatori internaționali întreprind activități pentru îmbunătățirea eficienței remitențelor. Acest efort trebuie să fie corelat cu îmbunătățirea generală a mediului de afaceri și climatului investițional. Oferirea de suport și stimulente pentru emigranții întorși la inițierea afacerilor proprii în Moldova ar trebui să fie privită în calitate de prioritate. Trebuie să fie examinate măsurile și stimulentele, dezvoltate în cumul cu sectorul privat, pentru atragerea temporară sau permanentă în țară a emigranților înalt calificați, cu scopul diminuării efectelor adverse ale fenomenului „scurgerii de creier”. Ar trebui de asemenea de examinat dezvoltarea modulelor de instruire pentru comunitățile afectate de emigrarea masivă în vederea optimizării folosirii eficiente a remitențelor. Informații despre crearea unei afaceri mici

¹⁹ *Eco – magazin economic*, Ediția curentă, nr. 118, 11 aprilie 2007.

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

și instruirea în domeniul antreprenorialului ar putea, prin urmare, contribui la consolidarea efectelor generale de dezvoltare. Această necesitate a fost evidențiată și în timpul întrunirii de validare, unde un reprezentant al OIMigr a menționat necesitatea atragerii investițiilor pentru îmbunătățirea dialogului social între stat, comunitatea internațională și societatea civilă în problema ocupației forței de muncă, precum și necesitatea dezvoltării oportunităților de creare a afacerilor la nivel local. În acest context, este necesar de abordat problema birocrăției și a corupției, din motiv că acestea se plasează printre factorii principali ce afectează crearea și dezvoltarea businessului privat.

ANEXA 1: *Condițiile economice și de trai ale emigranților potențiali*

Fiecare a treia gospodărie chestionată (33.5%) avea patru membri, iar 27.9% din gospodării aveau trei membri. Fiecare a cincea gospodărie (20.7%) includea 5-6 persoane; 14.5% - una-două persoane, iar 3.4% - șapte persoane și mai mult. La general vorbind, gospodăriile mari (cinci și mai multe persoane) sunt prezente mai mult în mediul rural (31.2%) decât în mediul urban (13.4%).

Cel mai răspândit tip de locuință a fost casa pe pământ (menționat de 74.7% respondenți), în timp ce 24.8% respondenți locuiesc în apartamente.

Marea majoritate a respondenților (76.8%) dețin în proprietate locuința în care trăiesc, 16.1% nu plătesc nimic pentru cazare (în special în mediul rural) și 7.1% plătesc chirie (în special în mediul urban).

Numărul odăilor în locuință este următorul:

- ◆ o odaie: 4.9%
- ◆ două odăi: 19.5%
- ◆ trei odăi: 26.4%
- ◆ patru odăi: 21.0%
- ◆ cinci odăi: 12.9%
- ◆ șase odăi: 8.7%
- ◆ șapte odăi: 2.3%
- ◆ opt odăi: 1.7%,
- ◆ nouă odăi și mai mult: 0.7%.

Cele mai accesibile servicii / obiecte pentru respondenți (vezi Diagrama 22, pag. 57) sunt următoarele:

- ◆ televizor: 96.4%
- ◆ aragaz: 89.8%
- ◆ frigider: 83.5%
- ◆ aparat radio: 83.3%.

Cele mai inaccesibile servicii / obiecte sunt:

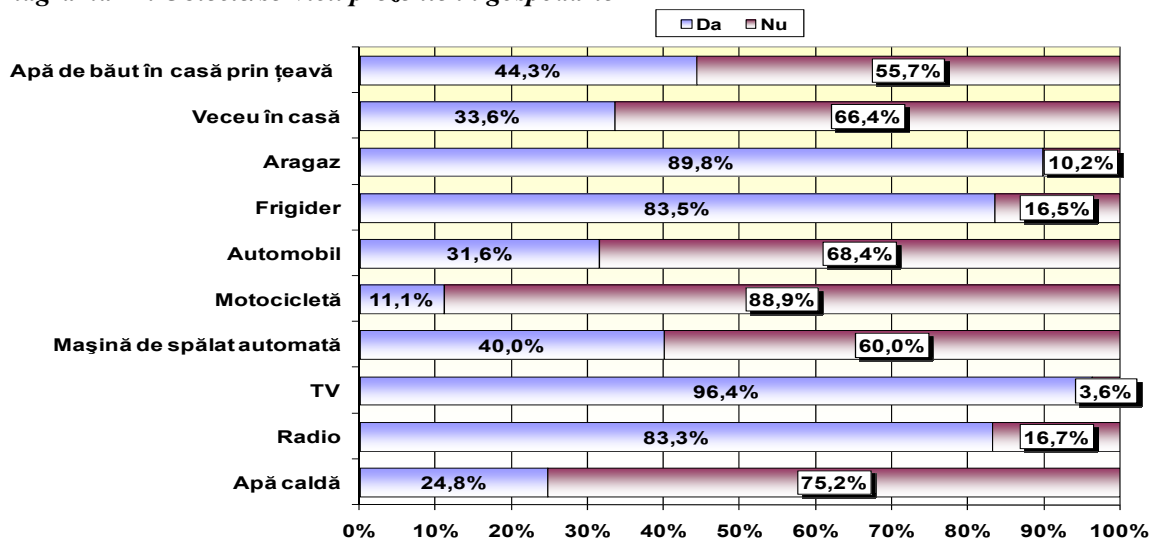
- ◆ motocicletă: 88.9%
- ◆ apă caldă: 75.2%
- ◆ automobil: 68.4%
- ◆ veceu în casă: 66.4%
- ◆ mașină de spălat automată: 60.0%;
- ◆ apă la robinet: 55.7%.

Serviciile care asigură un nivel de trai mai bun, precum sunt apa caldă, apa la robinet și veceu în casă, se întâlnesc foarte rar în localitățile rurale, în special veceul în casă (5.1%) și apa caldă (6.1%). Totodată, nici locuitorii mediului urban nu au acces în măsură deplină la aceste utilități. Astfel, aproape jumătate (46.9%) din orașeni, în special cei care locuiesc în case pe pământ, susțin că nu au apă caldă; aproape fiecare a patra gospodărie (23.2%) din mediul urban nu are veceu în casă, iar 16.5% nu au apă la robinet.

Deși 55.8% de respondenți au în proprietate teren agricol, marea majoritate nu au nici un beneficiu financiar de la acest bun, dat fiind faptul că circa 70% din respondenți care au în proprietate teren agricol indică suprafața acestuia până la 1 hectar. Această suprafață este suficientă pentru creșterea produselor care să asigure doar consumul intern al gospodăriei. Doar 7.8% din respondenți cu proprietate agricolă dețin terenuri de pământ de la 3 până la 10 hectare.

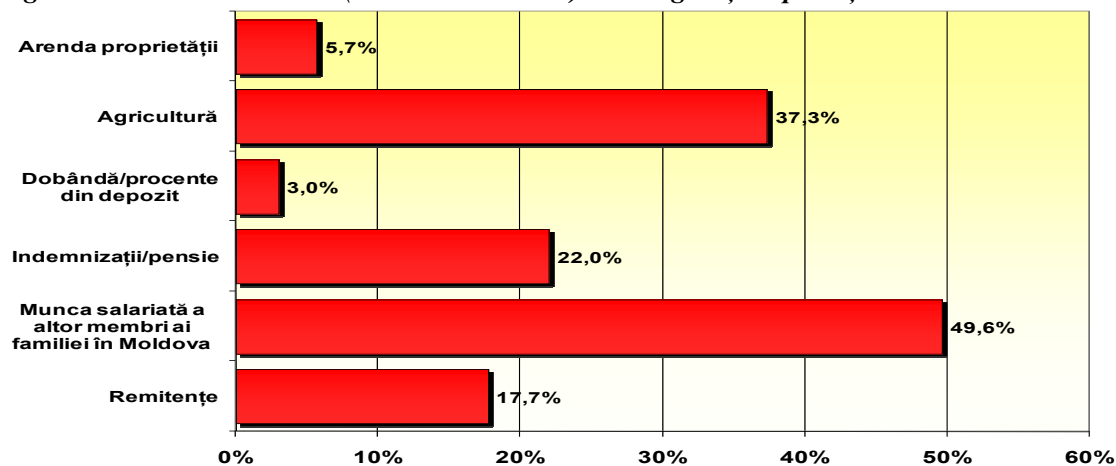
MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

Diagrama 22. Obiecte/servicii prezente în gospodărie

Sursa principală de venit pentru emigranții potențiali (vezi Diagrama 23) este munca salariată a membrilor familiei (49.6%), urmată de venitul în bani sau natură din activitatea agricolă (37.3%). O altă sursă semnificativă (în termeni cantitativi, nu și valorici, dat fiind faptul că pensia minimă este estimată la 360 MDL sau circa 22 Euro pe lună) de venit o constituie pensiile și/sau indemnizațiile membrilor gospodăriei (22%). Venituri din arenda proprietății sau dobândă din depozite sunt puțin răspândite în Moldova, reprezentând o pondere de 5.7% și, respectiv, 3% din sursele de venit.

Diagrama 23. Sursele de venit (în bani sau natură) ale emigranților potențiali

În ultimele 12 luni de la data studiului, 6.2% din respondenții chestionați au primit o singură dată bani de peste hotare, 11.6% au primit bani de peste hotare mai rar decât o dată în lună, dar mai des decât o dată pe an, iar 4.6% au primit banii o dată în lună sau mai des.

Sumele pe care le-au primit respondenții în ultimele 12 luni de peste hotare oscilează de la 10 Euro la 5,000 Euro. Majoritatea respondenților au primit până la 500 EUR pe an (56.7%), 18.1% au beneficiat de suma de 501–1,000 EUR, iar 13.7% suma de 1,001–5,000 EUR. 11.5% respondenți au refuza să ofere răspuns la această întrebare. În baza informației oferită de respondenții care au primit ajutoare de peste hotare (în cazul a 3/4 din respondenți ajutorul de peste hotare în medie nu depășește suma de 85 Euro pe

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

lună), putem conchide faptul că în cea mai mare parte ajutoarele de peste hotare sunt insuficiente pentru a permite un nivel de trai decent membrilor familiei aflați în țara de origine.

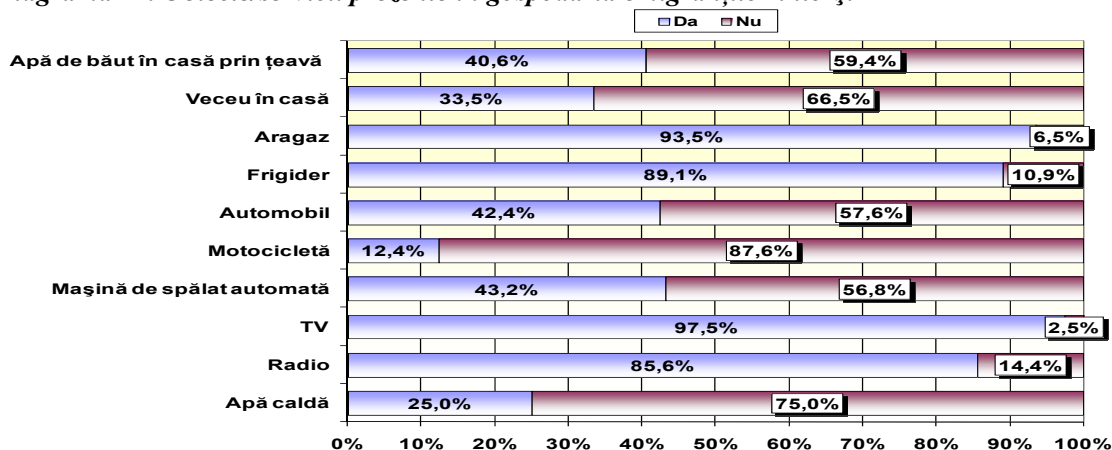
Autoaprecierea situației financiare a gospodăriei respondenților atestă faptul că aproape fiecare a doua gospodărie (43.9%) se află în stare financiară deplorabilă, veniturile acumulate fiind insuficiente pentru a acoperi toate necesitățile primare ale gospodăriei; iar fiecare a treia gospodărie (33.3%) nu are siguranță/stabilitate în ziua de mâine, apreciind situația financiară drept uneori suficientă, uneori insuficientă pentru asigurarea necesităților de zi cu zi. Locuitorii mediului rural sunt într-o măsură mai mare nemulțumiți de starea financiară (55.0%).

Analiza corelată a auto-evaluării situației financiare a gospodăriei în funcție de gospodăriile vecine evidențiază faptul că respondenții cu situația financiară medie sau insuficientă, la general, apreciază situația economică a vecinilor mai bună decât a lor.

ANEXA 2: Condițiile economice și de trai ale emigranților întorși

Fiecare a treia gospodărie chestionată (34.9%) este compusă din 4 membri, iar 25.3% din gospodării au câte 3 membri. Gospodăriile largi se întâlnesc mai des în mediul rural. Cele mai accesibile servicii / obiecte pentru respondenți sunt televizorul, aragazul, frigiderul și aparatul radio. Cele mai puțin accesibile sunt apa caldă, veceul în casă, apa în robinet, automobilul și mașina de spălat automată.

Diagrama 24. Obiecte/servicii prezente în gospodăria emigranților întorși

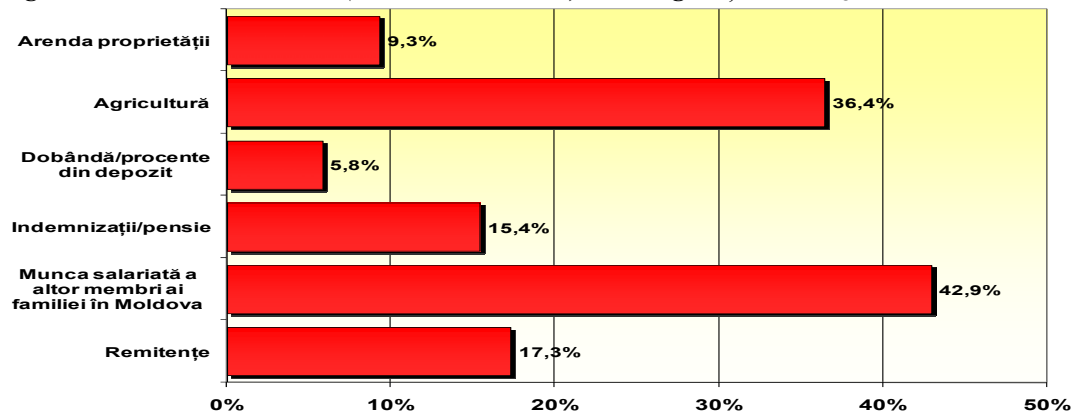

Serviciile care asigură un nivel de trai mai bun, precum apa caldă, apa la robinet și veceul în casă, sunt mai rar întâlnite în mediul rural. În același timp, orașenii de asemenea nu beneficiază deplin de aceste utilități.

Deși 62.7% de respondenți au în proprietate teren agricol, marea majoritate nu au nici un beneficiu financiar de la acest bun, dat fiind faptul că circa 66.0% din respondenți care au în proprietate teren agricol indică suprafața acestuia până la 1 hectar. Ori, această suprafață este suficientă pentru creșterea produselor care să asigure doar consumul intern al gospodăriei. Doar 11.2% din respondenți cu proprietate agricolă dețin terenuri de pământ de la 3 până la 10 hectare.

Venitul gospodăriilor emigranților întorși derivă din două surse principale: salariul membrilor familiei (42.9%) și activitatea agricolă (36.4%). Veniturile din arendă sau dobândă la depozit sunt puțin răspândite în Moldova, înregistrând o pondere de 9.3% și, respectiv, 5.8% din sursele de venit (vezi Diagrama 25).

Diagrama 25. Sursele de venit (în bani sau natură) ale emigranților întorși

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

În contextul surselor de venit, este important de menționat că 17.3% din emigranții întorși primesc ajutoare bănești de la cineva care trăiește și lucrează peste hotare. Însă, numărul persoanelor care primesc ajutoare financiare de peste hotare ajunge la 20.2%. Diferența dintre aceste două cifre poate fi explicată prin faptul că o parte din respondenți nu percepe transferurile de peste hotare în calitate de sursă de venit, din considerentul că acestea fie că sunt neregulate sau rare, fie că sumele expediate sunt prea mici.

Sumele pe care le-au primit respondenții în ultimele 12 luni de peste hotare oscilează de la 6 Euro la 5,000 Euro. Majoritatea respondenților au primit cel mult 500 Euro pe an (58.3%). Nu au dorit să răspundă la această întrebare 21.6% de respondenți. În baza informației oferită de respondenții care au primit ajutoare de peste hotare, asistența financiară nu a depășit suma de 85 Euro pe lună. De aceea, în majoritatea cazurilor remitențele nu sunt suficiente pentru menținerea unui nivel de viață decent pentru membrii familiei rămași în țara de origine.

Comparând situația economică a gospodăriei sale cu alte gospodării din vecinătate, fiecare al treilea emigrant întors a apreciat-o drept mai bună sau mult mai bună. Pe de altă, majoritatea emigranților întorși (55.5%) apreciază situația economică a gospodăriei lor similară cu alte gospodării vecine, iar 11.6% susțin că este mai rea.

Autoaprecierea situației financiare a gospodăriei respondenților atestă faptul că aproape fiecare a treia gospodărie (32,7%) se află în stare financiară acută, veniturile acumulate fiind insuficiente pentru a acoperi toate necesitățile primare ale gospodăriei. Mai mult ca atât, 36,2% din gospodăriile emigranților întorși nu au siguranță/stabilitate în ziua de mâine, apreciind situația financiară drept uneori suficientă, uneori insuficientă pentru asigurarea necesităților zilnice de trai.

BIBLIOGRAFIE

- Burdelnii, Eugeniu (2007), ‘În căutarea de noi soluții pentru migrația europeană de este-vest prin prisma politicii Uniunii Europene “Vecinătatea Europei mai largă”, cazul Moldovei’
- Catrinescu, N., ‘Raport individual de evaluare a Planului de Acțiuni UE–Moldova: migrația (migrația legală, ilegală, readmisia, viza, azil)’ Disponibil în română la www.europa.md/upload/File/migratie.doc
- CBS-AXA (2005): ‘Migrația și remitențele în Moldova’. Raport elaborat pentru Organizația Internațională pentru Migrațiune în Moldova, Oficiul din Moldova al Programului pentru Securitatea Alimentară al Comisiei Europene și Oficiul din Moldova al Fondului Monetar Internațional.
- CIVIS (2002), ‘Traficul de ființe umane din Moldova pentru munca forțată și exploatarea sexuală’, studiu realizat pentru Organizația Internațională a Muncii.
- CIVIS (2006), ‘Evaluarea rapidă a necesităților de angajare în regiunile Bălți și Cahul din’, studiu realizat pentru Alianța de Angajare și Instruire din Moldova, în cadrul programului finanțat de Departamentul Muncii al SUA / Biroul Afacerilor Internaționale de Muncă în parteneriat cu Catholic Relief Services, Grant No. E-9 K-4-0061.
- Dirun, A. V., ‘Migrația forței de muncă în Republica Moldova’. Disponibil în română la www.iatp.md/tiraspolngo/publications_2ro.html
- Eco – magazin economic*, Ediția curentă, nr. 118, 11 aprilie 2007.
- ‘Evaluarea și recunoașterea documentelor de studii’. Disponibil la www.edu.md
- IDIS Viitorul, ‘Monitor economic: analize și prognoze trimestriale’. Nr. 3, trimestru 3, 2005. Disponibil la www.moldova.org/download/rom/456
- IDIS Viitorul, ‘Monitor economic: analize și prognoze trimestriale’. Nr. 2, trimestru 2, 2005. Disponibil la www.moldova.org/download/rom/218
- Informație de la Biroul Migrațiune și Azil despre cooperarea internațională în domeniul migrației, 2007. Disponibil la www.migratie.md
- Organizația Internațională pentru Migrație, ‘Managementul migrației în Moldova’, proiect 23.11.2003.
- Legea Republicii Moldova în domeniul migrației, nr. 1518-XV din 6.12.2002, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1-2/2 din 15.01.2003.
- Lücke, M. – Mahmoud, T.O. – Pinger, P. (2007) “Modelele și tendințele migrației și a remitențelor în Moldova: sondajul CBSAXA 2006”, Organizația Internațională pentru Migrațiune, Oficiul din Moldova.
- Pantiru, M.C. – Black, R. – Sabates-Wheelles, R. (2007) “Migrația și reducerea sărăciei în Moldova”, Raport C10, Centrul Sussex pentru Studii ale Migrației, Institutul de Studii de Dezvoltare.
- ‘Managementul migrației’. Disponibil la www.iom.md/migration_management.html

MODELELE MIGRAȚIEI ȘI PROBLEMELE DEZVOLTĂRII RESURSELOR UMANE ÎN MOLDOVA

‘Moldova: tendințe în economie’, septembrie 2005. Disponibil la www.met.dnt.md/report/met2005q3ro.pdf

Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, *Raport național: piața muncii 2005*. Disponibil la www.anofm.md/uploads/Raport_integru_piata_muncii_2005..pdf

Biroul Național de Statistică, *Notă informativă cu privire la totalurile Recensământului populației din 2004: Migrația Populației*, nr. 15-06-18. Disponibil la www.statistica.md

Biroul Național de Statistică, *Notă informativă: piața de muncă în Republica Moldova – ocupare și șomaj: anul 2005*, nr. 09-01/47. Disponibil la www.statistica.md

Republica Moldova: probleme alese, Raport de țară al FMI nr. 05/54, februarie 2005. Disponibil la www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2005/cr0554.pdf

Rezoluția Parlamentului Republicii Moldova privind aprobarea Concepției Politicii Migraționiste a Republicii Moldova, nr. 1386-XV din 11.10.2002, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 146-148/1140 din 31.10.2002.

Sleptova, E., ‘Migrația forței de muncă în Europa: focus special asupra Republicii Moldova’. Disponibil la www.ipp.md/public/biblioteca/50/en/St~Sleptova~fin.doc

Venckevicius, T., ‘Analiza la nivel de țară a politicii ocupării forței de muncă în Republica Moldova’, Consiliul Europei, 2005. Disponibil în română la www.mec.md/Files/0/recomandari.doc